

הדיומד רחבו ו' טפחים, ובין דיומד לדיומד פרוץ לר' מאיר י' אמות ולר' יהודה י"ג אמות ושליש.

לימא מסייע ליה, לרב. דפנות הללו שירבה²⁴³ בהן פתחין וחלונות כשירות ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. ודחה רב כהנא ואמר, הא דחני בפתחים וחלונות הללו עד שיהא עומד מרובה על הפרוץ, משום דפתחים הללו פיתחי שימאי נינהו, דלית להו תקרה או משקוף²⁴⁴.

פ"י²⁴⁵ שימאי של א"י שהיא²⁴⁶ ארץ בני שם. ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרב, דאמר הרחב מעשר אמות אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך למעט, דצורת הפתח ביותר מעשר אינה ניתרת. ואמרינן מעשה²⁴⁷ באחד מבקעת בית חוורת²⁴⁸ שנעץ ד' קונדיסין בדי' פינות השדה כעינין דארמין, ובין²⁴⁹ אילו קונדיסין קנים זה אצל זה בפחות מג' טפחים כדי שתהיה

כמו מחיצה, ומתח זמורה עליהן בשביל שלא יושמטו ויפלו זולתי מקום הפתח. ואמר ריש לקיש כשם שהיא מחיצה לכלאים כך היא מחיצה לשבת. ור' יוחנן אמר לכלאים התיירו ולא לשבת. במאי עסקינן, אי נימא בעשה פתחו מן הצד. כלומר²⁵⁰ העמיד מזוזות בלא תיקרה אלא קנה מיכן וקנה מיכן, והאמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה²⁵¹ כלום. אלא לעולם שעשה קנה מיכן וקנה מיכן וקנה אחר עליהן. וכי האי גוונא צורת הפתח מעליא היא. ואם רוחב זה הפתח עשר אמות אמאי א"ר יוחנן אבל לא לשבת. אלא כגון שיש בפתחו יתר מעשר, וא"ר יוחנן אע"פ שיש שם צורת הפתח עשר אמות²⁵² כיון דפתחו יתר מעשר לא עשה כלום, ש"מ דר' יוחנן כרב סבירא ליה דאמר והרחב מעשר אמות ימעט.

ודחינן, לא, לעולם לא נתן קנה על גביהן, ולא עשה הפתח אלא קנה מיכן וקנה מיכן, והוה

243. לפנינו בה"א שרובה, ולמסקנה "שירבה". 244. ורש"י ד"ה שיקפי פי' אבן נכנס אבן יוצא, (ועי' רש"י מנחות לג, ב דפי' באו"א) ובחי' המאירי כשם הראב"ד ובחי' הריטב"א פי' דלית ליה מזוזות. ועי' בתוס' ר"ד ועי' חווא"ס ע"י ע"ס כה שביאר מחלוקתם, וכפי' רבינו פי' בחי' המאירי. וצ"ע לדברי רבינו אי ליכא דינים כלל בקנה שבצירו או דנימא דאדרכה דבלא קנה שבצירו כלל לא קמירי. ועי' בפי' רבינו בע"ב צוה"פ שעשאו מן הצד בפי' ראשון דפי' כן ועי"ש הע' 271. 245. הובא בחור"ה פתחי שימאי ובראשונים בשם רבינו, ועי' ערוך ערך שמאי. 246. בתוס' שם: שהוא. 247. לפנינו: באדם אחד. 248. לפנינו: חוורתן, ועי' דק"ס. 249. פי' רבינו כאן הובאו בשמו בחי' הרשב"א ובחי' תלמיד הרשב"א, ועי"ש שדחה פי' רבינו וס"ל דאף בלא קנים מהני צוה"פ בדי' רוחות כפי' רש"י ושאי"ד, ועי' באוה"ל שסב, סע"י ד"ה כשכל דפי' דדעת רבינו דס"ל דצוה"פ לא מהני מדאורייתא בדי' רוחות, (ועי"ש עור בדי' ולהרמב"ם) והחזו"א ס"י ע, יג כתב דאין ראה אלא ליותר מי', אבל בי' אפשר דאף להר"ח מהני, וא"כ אפשר דהכל מדרבנן ע"ש. 250. היינו כפירושו הראשון של רבינו בע"ב, ובחי' הרשב"א הוסיף דאף הפי' של ר' האי גאון הובא ברי"ף הולך קצת ע"ד פירושו רבינו, ועי' קהלות יעקב ס"י ו. (וביתר ביאור בחוברת "מוריה" שנה ט"ו ז-י במרי"מ בין הגר"ש טנא וצ"ל למון בעל הקה"י וצ"ל). 251. כ"ה ברי"ף ובעיתים. ולפנינו: ולא כלום. 252. תיבות עשר אמות הם במוסגר כש"ו, ואחר הדוחק אפשר לפרש דהא יש לעיין לשיטת רבינו (לעיל ה, א עי"ש הע' 113) היא שיטת הרי"ף והרמב"ם פט"ז הי"ב דצוה"פ לא מהני בק"ז, ועיין בחי' הגר"ח פט"ז הט"ז ובכתבים להגר"ח דפי' דחזינן מזה הדקן צוה"פ הוי כמה שנעשה פתח, ואם המקום מופקע משם פתח לא מהני האי תקון, ויש לדון א"כ איך מהני צוה"פ ביותר מי' למבואר במשנה לקמן טו, כ דעו' י' נדון כפתח (ועי"ש בחי' הגר"ח דהאר"ך לבאר ענינים אלו) ואפשר אולי דס"ל לרבינו דאף אי מהני צוה"פ ליותר מי' היינו דוקא בנוגע דהפיצה יותר מי' אבל הצוה"פ עצמה לא תהא יותר מי', (ועיין במאירי בחי' ובכ"ה דהביא בשם התוס' (אולי כונתו לפרש כן את הריב"א בתודיה אילימא) דאף ההחלוקים על רב היינו כרוח רביעית דמהני אבל בשאר רוחות ביותר מי' לא מהני ואפשר דהביאור כמ"ש). אם כנים הדברים היא ראה מכאן לספק של הכבוד שור הדוכי מתוס' דף יא ד"ה איפכא דאף בצוה"פ בעינן דהקנים יהיו חוץ ג', ומפי' רבינו למבואר עולה כדעת המקור חיים דלכ"פ מצד אחד לא בעינן סמוך לכוהל, עיין חווא"א ע, יד ואבני נור רפ"ז י"ג.

4

צורת הפתח מן הצד. כלומר יש לו מזוזות מן הצדדין ואין תיקרא על גביהן, וברוב חסדא פליגי, דאמר העושה צורת הפתח מן הצד לא עשה²⁵¹ כלום, ר' יוחנן אית ליה דרב חסדא, ר"ל לית ליה.

וכיון דאסיקנא דפתח מן הצד פליגי אמרי איני והאמר ר"ל משום ר' יהודה בן חנינא נ"א, ב' פ"א מתרת²⁵² לעינין כלאים אבל לא לשבת. ור' יוחנן. אמר כשם²⁵⁴ שאינן מחיצות לשבת כך אינן מחיצות לכלאים. בשלמא ר"ל²⁵³ לא קשיא, הא דידיה הא דרביה, אלא ר' יוחנן הכא אמר מתרת לכלאים והכא אמר אפילו לכלאים אינה מתרת, בשלמא אי אמרת²⁵⁶ הכא דקאמר מתרת לכלאים בשע[שן] צורת הפתח על גבן, והכא עשה מן הצד, לפיכך זה שעל גבן מתרת וזה שמן הצד אינה מתרת. אלא אי אמרת אידי ואידי מן הצד²⁵⁷, קשיא.

ושנינן לעולם תרוויהו²⁵⁸ מן הצד והא דאמר [דמתרת לכלאים] בפתח שהוא בעשר, והא דאמר אינה מתרת ביותר מעשר. והיינו דא"ל ר' יוחנן לר"ל לא כך היה המעשה שהלך ר' יהושע בן קרח²⁵⁹ אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה,

253. לפנינו: מותרת. 254. לפנינו: כמחיצות לשבת דלא כך מחיצות כלאים דלא. ועיין דק"ס. 255. שם: דר"ל אדר"ל ל"ק. 256. שם: אי אמרת בשלמא. 257. שם: מאי איכא למימר. 258. כ"ה בדק"ס, ולפנינו: אידי ואידי. 259. עיין דק"ס ט' דהוכיח דכן הגי' הנכונה וכ"ה בירושלמי המובא לקמן. ולפנינו ליתא לתיבות בן קרח. 260. לפנינו: אע"פ שבק". 261. שם: שיושב. 262. פירקין הל"ט, ובחי' הרשב"א הביא דברי הירושלמי כראיה לפי רבינו דלעיל. 263. כ"ה בירושלמי שלפנינו, ובחי' הרשב"א הגי' זויות הצדדים מהכסם. 264. וברשב"א ובירושלמי שלפנינו: כן. 265. שם לנגנוד. 266. פי' ומכאן ראה דבעינן לסתום, ול"מ בדעביד כולהו בצוה"פ, וכתב ע"ז הרשב"א מיהו בגמ' לא משמע הכי. 267. ע"כ הובא ברשב"א. 268. ע"כ מהירושלמי, וכונת רבינו דהביא את המסקנה דלהלכה לענין שבת אסור. 269. כ"ה בערוך ערך דקר, ולפנינו הדוקרנין. ועי' דק"ס. 270. כ"פ בערוך שם וז"ל פי' מדוקרין שדקרו ונעצו אותם בארץ, ורש"י פי' וז"ל קנים הדוקרנין משופין כדקר יחד הנעוץ בקרקע. 271. כ"פ רבינו לעיל ע"א פתחי שמאי, דחזינן דהוי מהני תקרה אף דלא הוי משקוף להפתח עצמו, ועיין בחי' המאירי לעיל בפתחי שמאי דהביא פי' רבינו ניסים שדון בגי' אע"פ שיושב. 272. שם: שישבו תחתיה, ועי"ש בחי' הריטב"א שדחה פי' רש"י דפי' כן, א"כ עולה דהמשקוף או התקרה בעינן רק דלא להו פתחי שמאי משא"כ המזוזות הם עצמם התיקון. וראה למש"כ המחצית השקל סי' שסב, כא והביאו המשנה ברורה שסב ס"ק טו דאף דבקנים איכא דין ולחי דנטיב בה זיקא לא הוי לחי אבל בקנה שע"י אין דין כזה, ולפי"מ שנתבאר כאן הדברים מבוארים, דהקנה ששע"י לית ביה בעצמותו דין מחיצה, ובחזו"א עו, ו חלק עליו דכולם חד דינא להו, ועי' אבני נור רצ"ה ט"ו. 273. עיין במוריה שנה טו ז-י דהקשה שם הגר"ש טנא (להקלה ליעקב) איך הו"א לפי"ז דבדרי"ח קמפלגי והא לר"א לקמן דס"ל דבעינן שני לחיים הרי דלא קרינן לזה צוה"פ למזוזות בלבד, ובקה"י תירץ שם בתיי אפי' או דלר"א לעולם קרינן ליה צוה"פ, או כדעת הירושלמי דר"א ס"ל כר"י דבעינן לעולם ג"ט ומש"כ קרינן ליה לחיים.

ונתן קנה על גביהן צידו אחד על הקנה וצדו אחד על הקונדס, שנמצא כצורת פירצה ולא כצורת פתח, שהרי לא עשה לה מזוזות, אלא הקונדס נתן במקום מזוזות²⁷³.
 תנא²⁷⁴ קנה מיכן וקנה מיכן על גביהן. ואמר רב חסדא צריכה שתהא בריאה כדי לקבל²⁷⁵ דלת ואפי' של קשין.
 וא"ר ינאי צריכה היכר ציר. והיא אבקתא.
 פ"ה²⁷⁶ ידות כדמתרגמינן²⁷⁷ שתי ידות תרתין צירין, וכתיב²⁷⁸ הדלת (לא) חסוב²⁷⁹ על צירה. והוא החלל החקוק על המשקוף להכניס בו ציר הדלת, כדגרסינן²⁸⁰ בענין הרצועה שמלקין בה, אלא אמר רבא אבקתא אית ביה, פ"י נקבין שמקווצין בהן הרצועה, כי בעו מרפוי²⁸¹ בה מפקין לה, וכי בעו מלקט²⁸² בה לפוס גבראי²⁸³.
 איבעיא להו צריכין ליגע אויב²⁸⁴ לא. פ"י הקנים העשוין במזוזות צריכין ליגע בקנה שעל גביהן

הנתון במשקוף, או כיון שהקנים הללו הוו יתר מ²⁸⁴ טפחים ולמעלה, והקנה שהוא במשקוף אינן נוגעין בו אלא הוא נתון על אחרין גבוהין מאילו, והם מופרדין זה מזה יתר מ²⁸⁵ אמות או קרובין פחות מד' טפחים²⁸⁶, מאי. אמר רב נחמן אין צריכין ליגע.
 עבד רב נחמן עובדא כשמעתי. שעשה צורת הפתח שלא היו מגיעין שני הקנים העשוין [במזוזות על הקנה העליון העשוי במשקוף. ואמר רב ששת לגדא²⁸⁷ שמעי' (זו) זיל]²⁸⁸ שדיניה ושדנהו. חבשה עבדי דרב נחמן לגדא, קם רב ששת אבכא קרא גדא פוק ושכקה ונפק.
 אשכח רב ששת לרבה בר שמואל א"ל תני מר משנה²⁸⁹ בצורת הפתח. אין תנינא כיפה ר"מ מחייב במזוזות וחכמים פוטרין ושויין שאם יש כרגליה עשרה²⁹⁰ טפחים שחייבת. הנה כיפה זו

273. ח"ל המאירי בכ"ה ונאנו הראשונים פירשו פתח בלא צדין, ועיי' במאירי דהקשה עליו דהוה פתח בלא מזוזות, ונראה הדבונה לפי רבינו כאן, והרי"ף והראשונים בשם רב האי גאון פירשו צוה"פ בצדו של הכותל, [ונראה שזהו כפי' רה"ג שבריי"ף ועי' רשב"א הנ"ל בהע' 250. ועי' רשב"א כהה"ק שער ב ומש"כ בשם כ"ס מעשה רוקח בראשון. ורש"י ושאר פירוש הקנה שע"ג נתן בציודו ולא ע"ג]. 274. לפנינו הגי': תנא צוה"פ שאמרו וכו'. ומקומו לקמן לפני אבעיא להו צריכין ליגע. 275. כ"ה בריי"ף ובעיתים ס"י צד, ולפנינו: להעמיד בה. 276. לשון הערוך בערך צר: ציר כל"מ שם תואר ליתד הקבוע בפתח חסוב הדלת עליו, ורש"י ד"ה אבקתא פ"י חור שציר הדלת טובב בו. 277. שמות כו. ז. תרגום אונקלוס ותרגום ירושלמי. 278. משלי כו. יד. 279. ובכ"ה שלפנינו תסוב חסר י. *279. מכות כג. א. 280. ולפנינו כמכות שם הגי' כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה. 281. ובערוך ערך אבקתא הגי' כאן: מלקט לה, ובש"י תיקנו מיקטר. 282. מדהביא רבינו אף דינא דר' ינאי דהיכר ציר משמע דס"ל כדעת הראב"ד הובא בראשונים דצוה"פ בעי גם אריה לקבל דלת ואף היכר ציר, וכד' הרא"ש והטור ועוד ראשונים, אמנם דעת הרמב"ם פ"טו הי"ט וכד' הראשונים בריי"ף וכ"ה בעיתים וכ"ה השו"ע שסב, יא דסגי בראויה לקבל דלת, ודעת הרשב"א עבוה"ק שע"ב פ"ב והמאירי להקל דלא בעינן תרווייהו וכ"מ מהתוס' לעיל יא, א דס"ל דצוה"פ ולחי חד דינא להו. (עיי' נתיב חיים על השו"ע) וע"ע משכנות יעקב קכ"ג. (אמנם אף הרשב"א והמאירי כתבו דלכתחילה ראוי להחמיר). 283. לפנינו: או אין צריכין ליגע. 284. כ"ה לשון הרי"ף, והדברי יחזקאל ס"ו ו, ד דייק מלשון גבוהין עשרה דהוי מדין גו"א, וכדעת הרעק"א שסב, יא בשם הרא"ם, ומש"כ בעינן גובה י' ועיי"ש שישב לפי"ו פסקי הרמב"ם דאף דס"ל דצוה"פ פחות מ' מהני אבל באינן נוגעין בעינן עשרה לשווי גו"א. 285. כ"ה בכת"י. ובש"י העתיקו ד"א. 286. צ"ב אריכות הלשון דכל מעל ג"ט מ"ל ד"א או ד"ט, ולשון הרמב"ם פ"טו הי"ט "אע"פ שיש ביניהן כמה אמות". ועי' בהנהגות מרדכי הובא בדרוכי משה מרים שסב דאף דיש דמחוקקין ה' או ו' אמות "לא יפה עושין", הרי דס"ל דהדבר נתון לשיעורין. וצ"ל דס"ל להמרדכי דינא דא"צ ליגע הוי משום דאע"פ מיתחי כפתח וביותר מדאי לא מחזי, וא"כ רבינו דהארין כשעורים צ"ל דגם ס"ל כן ודלא כדעת הדברי יחזקאל (הובא לעיל הע' 284) הדוכיח מלשון גבוהין עשרה דהוי מדין גו"א, ואפשר דאף אי הוי מדין גו"א אבל בחוק יתר מדאי איכא עוד חסרון של לא מחזי וע"ע. 287. כ"ה בדק"ס נ' מרפוס פיזור, ולפנינו: לשמיעה רב גדא. 288. לפנינו ובערוך ערך שלף וצ"ע. זיל שלוף שדנהו. 289. לפנינו: תני מר "מיד" בצוה"פ. 290. לפנינו: עשרה שהיא חייבת, ועי' דק"ס.

כיון שיש ברגליה י' טפחים, ומשם ולמעלה עוקם הביניין כמו קשת²⁹¹ ועולה. והאבנים שבשמי²⁹² כיפה אע"פ כי אינן מגיעות לרגליה שהן המזוזות, נקרא פתח ושער, ולדברי הכל חייבת במזוזה. (וחכמים פוטרין ושויין שאם יש ברגליה). שמעינן מיהנה²⁹³ שאע"פ שאינן מגיעות המזוזות למשקוף שער מעליה הוא כרב נחמן. א' ליה רב ששת אי משכחת להו. לאילו שחלקו עלי, לא וזימא להו, הא²⁹⁴ מתניתא. כלומר²⁹⁵ אני אחזור כי מעצמי.
 אמר אביי הכל מודים אם כיפה זו רחבה²⁹⁶ ד' טפחים ואין ברגליה שלשה ולא כלום היא, דכל פחות מג' כלבוד דמי, ואפילו (אבר) [אורין]²⁹⁷ ליכא. וכן יש ברגליה שלשה ואינה רחבה ד'²⁹⁸ ולא כלום היא²⁹⁹, דכל פחות מארבעה לא הוי מקום³⁰⁰. כי פליגי דיש ברגליה שלשה ורחבה ארבעה³⁰¹ ואין גבוה עשרה³⁰² ויש בה לחוק ולהשלימה לעשרה³⁰³. ר' מאיר סבר הואיל ויש בה³⁰⁴ לחוק ולהשלימה לעשרה רואין אותו

כאילו הוא חקוק ויש ברגליה עשרה וחייבת במזוזה כי פתח מעליה הוא. ורבנן סברי הואיל ואינו חקוק לא אמרינן רואין כאילו הוא חקוק, השתא מיהא אין ברגליה עשרה³⁰⁵.
 פיסקא, הכשר מבוי בית שמאי אומרים להי וקורה וכו'. ואמרינן מתניתין דקא חני לחי וקורה, ובית הלל אומ' או לחי או קורה, קס"ד דמתניתין במבוי מפולש לרשות הרבים. לפיכך אמרינן כמאן לא כתנא קמא דברייתא דקתני³⁰⁶ עושה צורת פתח מיכן ולחי או קורה מיכן, ולא כחנניה דתני לבית שמאי (דתני') דלת מיכן ודלת מיכן. ולבית הלל דלת מיכן ולחי או קורה מיכן (ולחי או קורה מיכן).
 ופרקינן, אמר רב יהודה הכי קאמר הכשר מבוי סתום בשלש רוחותיו, כיצד מערכין בו, בית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרים או לחי או קורה כו'.
 דייקינן מדקתני במתני' הכשר מבוי לטלטל בוי³⁰⁷ בית שמאי אומרים לחי וקורה הויא לה

291. משמע אף מבחוץ, כפי החזו"א ס"י עא, ג בדעת הרמב"ם והשו"ע. ודלא כדמשמע מרש"י דרוקא בגוונא דמבחוץ הוי מרובע, ופי' שם החזו"א דלמ"ד א"צ ליגע לא איכפת לן בהפסק בין אמצע המשקוף למזוזות עיי"ש. ולפי' זה מיושב דאף אי הטעם בא"צ ליגע משום גו"א בנדו"ד ליכא להחסרון, וכ"כ החזו"א שם סע"ק יג לענין גג מפסיק, ובדברי יחזקאל ס"ו ו פ"י בדעת הרי"ף דהשמי קורה הינו מבחוץ ואע"פ אמרינן גו"א עיי"ש. 292. כ"ה גם בריי"ף ברא"ש ובעיתים. 293. כפי ראשון כרש"י, ועי' בחי' הריטב"א. 294. לפנינו הגי': מהא. וללא חיבת מתניתא. 295. הרי דגם ר"ש חזר בו וכדעת רוב הראשונים דהלכה דא"צ ליגע ודלא כדעת הבעה"מ, ועי' ברמב"ן דהשיג עליו. וכ"ה ברשב"א ובריטב"א דיש שפסקו כר"ש. 296. כ"ה גם גי' הערוך בערך כף (וכע"ז פ"י רבינו מכאן הוא בערוך שם). גי' רש"י ושאר גבוהה עשרה, וכ"ה הבהל בכל פ"י רבינו לקמן, ועי' ט"ז יו"ד רפז, ג. ורבינו ס"ל כדעת הרמב"ם דבעינן מזוזות ישרות דוקא משו"ה הנידון על גבוהות י', אבל רש"י ושאר ס"ל דאף מזוזות עגולות הוי מזוזות משו"כ הנידון על רחבה ד', אמנם כפי' רבינו יומא יא, ב הגי' כרש"י ושאר ח"ל שם: אמר אביי כ"ע אם זו הכיפה גבוה י' כאמצעה ואין ברגליה ג', אי נמי יש ברגליה ג' ואין כאמצעה י' פטורה לא נחלקו אלא בשיש בה גבוה י' ויש ברגליה ג' ואין בתוכה רוחב ד' ויש בה לחקוק ולהשלימה לארבעה. ר"מ סבר רואין מיכן סברי אין חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים, ופשוטה היא לא כתבנה אלא מפני שיש חילוק בנוסחאות עכ"ל. וצ"ע. 297. כ"ה בערוך שם ורש"י פ"י דהוי ארעא סמיכתא. 298. גי' רש"י: ואינה גבוהה עשרה. 299. חיבת היא ליתא לפנינו, ועי' דק"ס. 300. רבינו לא פ"י דלא הוי פתח, והינו כדעת הרמב"ם דלא דס"ל דבעינן פתח ד', ורק כאן דבעינן לחוק בעינן מקום. ועי' חזו"א שם סע"ק ד. 301. לרש"י גבוהה עשרה. 302. שם: ואינה רחבה ארבעה. 303. שם: לארבעה. 304. בערוך הואיל ויכול. 305. ובערוך הוסיף, עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר רואין מיכן ורואין אכל אם יש בעלית כפיפת הכיפה ממה ולמטה י"ט דכ"ע אע"פ שאין ברגליה אלא ג' נחשבינן כמו שהן י' וחייבת, זה פ"י הגאון בעירובין, ע"כ מהערוך. 306. לעיל ו, א. 307. ח"ל תלמיד הרשב"א: ור"ח לא גריס לימא קא סברי ב"ש ולא לימא קא סברי ב"ה, וכן נמי לא גריס מג' הוא דמחייב ולא משתיים הוא דמחייב. אלא הכי גריס: ב"ש אומרים לחי וקורה קסברי ב"ש ארבע מחיצות ואורייתא לרוק מג' הוא דאסור לטלטל עד דאיכא ארבע וב"ה אומרים לחי או קורה קסברי ב"ה שלש

5

ששח

אור זרוע

סי קי

לחן לרין ליגע. הילכך אף על גב דפסקי⁸² הגאונים⁸³ דכל רב נחמן ורב ששת⁸⁴ הלכתא כרב ששת באיסורי הכא הלכתא כרב נחמן⁸⁵ דאין צריך ליגע דתניא כוותה⁸⁶.
 ורב ששת⁸⁴ נמי לא מהדר ליה לרבה⁸⁵ בר שמואל ולא מידימב משמע דקיבל את דבריו. ומדברי אביי נמי איכא למילף⁸⁷ דאין צריכין ליגע.

לאשיהן לא עשה ולא כלום, אלא צריך שיהא מונח על ראשי אותן שני הקנים: [1] ואמר רב חסדא (שם) צורת הפתח⁸⁸ שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת להעמיד⁸⁹ בה דלת של קשין. הנעוץ⁹⁰ לרין להיות צריא כדי לעמוד צו דלת כל דהו⁹¹ ואפילו יכול לעמוד דלת של טיבוליס דיומ⁹².

אמר רב חסדא (יא, ב) צורת הפתח שעשה מן הצד שנתן הקנה בין שני הקנים מזה לזה נאמנעיתו⁸⁶ ולא על

אמר ר' שמעון בן לקיש משום ר' ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר מאי היכר ציר אמר רב אויבא אבקתא פי' סור שהדלת מח סובב צו ואף על פי שאין לריכה דלת מיהו חזיא לדלח נעיתן מט.

82. דפסקו: ד דפסקו. 83. דתניא כוותה: ד דתני כותיה. 84. הלכתא... ורב ששת: ד מוסגר א חסר. 85. לרבה: א לרבא. 86. באמצעותו: ד באמצעותו. 87. על: ב ט על ב'. 88. ולא: נ אלא אפי' תלוי באויר.

ולא 89. באמצעותן: ט באמצעותו ב באימצעותו. 90. הפתח: א ד פתח. 91. הנעוץ: א פ הנעוץ. 92. דהו: ד שהוא. 93. להעמיד: ו ט לעמוד נ לקבל לעמוד

מ כ"כ תוס' (לב, א ד"ה רב ששת) בשם בה"ג, הרא"ש (פ"ג סי' ג) בשם תשובות הגאונים, סדר תנאים ואמוראים (סי' לה) ועוד.
 מא וכן פסק הרי"ף (ג, א) הרא"ש (סי' יד) והרשב"א (סד"ה אשכחניהו) ועוד מטעם שהברייתא מסייעת לרב נחמן, וכ"פ הרמב"ם (שבת פט"ז, יט). ודלא כבעה"מ (ג, א ד"ה זה שכתב) שפסק כרב ששת שהלכה כמותו באיסורי, כי אין ראיה מהברייתא, משום שאינה ענין למח' רב ששת ורב נחמן, וכתב שלא גורסים בגמ' את תשובת רב ששת לרבה בר שמואל עי' הע' מב. בשו"ע (שסב, יא) פסק כרב נחמן.
 מב בגמ' לפנינו איתא שרב ששת אמר לרבה בר שמואל "אי משכחת להו לא תימא להו לבי ריש גלותא ולא מידי מהא מתניתא דכיפה". וכתבו הראשונים, בעה"מ ומלחמות (ג, א) ועוד, שלפי נוסח זה ברור שאין הלכה כרב ששת. וברבינו משמע שלא גרס זאת שכתב שרב ששת לא מהדר ליה ולא מידי והיה לו לרבינו להביא ראיה מזה שרב ששת ענה כך לרבה בר שמואל וכמו שכתבו הראשונים. ועי' בבכה"מ (שם) שכתב שלא גורסים זאת.
 מג נראה לפרש דברי רבינו שאם הגירסא בגמ' היא "ואמר אביי" אזי אמנם אין ראיה מהברייתא- אך יש ראייה מדברי אביי.
 מד דברי רבינו כאן אינם בדיוק ציטוט מרש"י ויותר קרובים לנוסח ברש"י על הרי"ף, אך אינו שווה בדיוק גם לנוסח שם. מזה רבינו פירש כפירוש רש"י (יא, א ד"ה מן הצד) וכ"כ הרא"ש (סי' יד) הרשב"א (יא, א ד"ה נעץ) ועוד. ור"ח (יא, ב)

פירש מן הצד - שלא שם לה תקרה ולא משקוף אלא מזוזות בלבד, והרי"ף (ב, ב) בשם רב האי פירש שעשאה מצד המבוי ולא באמצעותו והוא מדין פתח בקרן זוית, ועיין ברשב"א (שם) מה שהקשה עליו. ועי' בחידושי המאירי (ד"ה צורת פתח דאמרינן) מה שפירש בשם הראב"ד.
 מז מו מ"ולא שיהיה תחוב... מוכא בהגהות אשר"י (סי' יד) בשם או"ז.
 מז כך פסקו הרי"ף (ב, ב) הרמב"ם (שבת פט"ז, יט) הרא"ש (סי' יד) ועוד. ועי' ברשב"א (ד"ה אשכחניהו) שמביא פי' בגמ' שעל פיו אין הלכה כרב חסדא, ועי' הגהות הרמ"ך על הרמב"ם (שם) שמשמע ג"כ שפירש כך בגמ' וכתב שלפי פי' זה לא צריך בריאה ושכן המנהג בכל הארצות (ועי' הע' מט). שו"ע (שסב, יא) פוסק כרבינו.
 מח ברש"י לפנינו "שציר הדלת".
 מט כפסק רבינו דבעינן היכר ציר כ"פ הרא"ש (סי' יד) בשם מהר"ם, וכ"כ הראב"ד הובא בריטב"א (ד"ה אשכחניהו) ורשב"א (ד"ה אשכחניהו). אמנם הרי"ף והרמב"ם לא הביאו מימרא זאת להלכה. ועי' בריטב"א (שם) ורשב"א (שם) שהביאו פירושים שונים בגמ' שעל פיהם ניתן להסביר מדוע אין הלכה כרשב"ל. ועי' תר"פ (ד"ה צורת) שכתב שבנירבונא היה מכוי ללא היכר ציר ע"פ גדולים, ויישב המנהג ע"פ הפירוש בגמ'. ועי' לעיל הע' מז, והרמ"ך שהובא שם כתב ג"כ שהמנהג שא"צ היכר ציר ע"פ הפירוש בגמ'. שו"ע (שסב, יא) לא הביא דין היכר ציר.

סדר גמרא ע"פ

הלכות שבת

סימן שמב

אורח חיים

ס

אמות ובלבד שיהא גבוה הקנים שמכאן ומכאן עשרה ספחים ויהיו (כח) מכוונים כנגד קנה העליון ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחר מהן (כט) מן הצד לא מהני וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל רלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה שעל גבן סני בכל שהוא ואפילו (ל) גמי מהני:

יב. כיפה (פירוש עטר העשוי ככיפה רש"י) אם יש ברנליה דהיינו קודם שהתחיל להתעגל י' ספחים מותרת משום צורת פתח:

תוספת שבת

שלפנינו איתא באמצעיתו משמע דלא קאי על הקנים שבצידי דא"כ הוי ליה למינקט באמצעיתן לשון רבים, כדסיים אלא על גביהן לשון רבים, ולפי גירסתו דגרס באמצעיתן נראה שכיון למ"ש הג"א בשם א"ז שלא יהא תחוב בין שניהם מזה לזה באמצעיתו, ונראה כוונתו דמייירי שעשוי באופן זה (ח) דהיינו שעושה סדק בבי ראשי הקנה שע"ג ומכניס הקנה שבצד זה בסדק שבראש זה והקנה השני בסדק שבראש השני ונמצא הקנה שע"ג הוא תחוב בין שניהם, ומה שאמר באמצעיתו היינו שהקנים שבצידי הם תחובין באמצע הקנה שלמעלה היינו בתוך הסדקים שהם באמצע הקנה בשני ראשיו, וגם רש"י כיוון לזה ומ"ש באמצעיתן היינו שקנה שלמעלה הוא באמצע בין ב' הקנים שבצדדין: ואם עשה קנה אחר כשר יש לשלוף הראשון מפני הרואים שיחשבו שהראשון מועיל: כתב הבית יוסף בשם הרוקח דאם אין לו קנים בצדדים יכול לעשות ע"י חבלים והוא פשוט ועיין סימן שס"ג סכ"ו כמה דינים מדיני צורת הפתח: (ל) גמ"י. ויזהר שלא [פ] ינטל ע"י רוח:

י"א) ובכיפה לאו מטעם לבוד נגעו בי' דהא שם יש הפסק בין הצדדים ובין קו הישר שלמעלה כמ"ש ס' שס"ג סעי' ד' (סק"ח) ובמקום שיש הפסק לא אמרין לבוד (מ) כמבואר שם וא"כ תו אין לחלק בין פחות מג' ליותר מג': ובדרכי משה כתב בשם הגמ"ר דאם הרחיק (ס) ה' או ו' אמות לא יפה הם עושים: (כח) מכוונים. כבר נתבאר דאפילו מרוחק (ט) כ"ש פסול, *וק"ק ק"ק על המחבר. על המחבר שסתם דבריו בזה:

7 (כט) מן הצד. כתב הט"ז דאם הוא כרוך בקצה העליון של הקנה ואין הקנה בולט למעלה מהקנה שע"ג כלום שרי אפילו הוא מונח מן הצד ומביא ראי' מדברי רש"י שפירש מן הצד היינו שמתח זמורה מזו לזו באמצעותן ולא על ראשיהן עכ"ל, * ומשמעות הפוסקים אינו כן דהא כולם פה אחד ענו ואמרו דבעינן שיהיה מונח (ס) ע"ג כמו משקוף שמונח על מזוזות וכ"ה לשון הר"ן בסוכה שיהא הקנה שע"ג מונח ממש נגד הקנים שתחתיו, ומה שהביא ראי' מרש"י, ברש"י

השגה על הט"ז ופי' בכוננת רש"י

ביאורים

הרב ס' שס"ג סעי' ז', דכל שמנידו הרוח אע"ג שאינו מפילו בעל שם מחילה מיני, וע"פ שיטתו נסמך המ"צ צ"ח שס"ג שעה"ג סק"א, אבל לדברי החו"א והח"ס אין מקום לספק דכל שעיקר המחילה עומד במקומו לא נפסל צמה שמניד למעלה, ונפלוגתא זו אפשר ליישב דברי הט"ז ס' שס"ג סק"ד שחלק בין צוה"פ ללחי, דצוה"פ אפילו אי נשיב ציה זיקא מהני, ותפסו עליו האחרונים, (ע"י צמ"צ סק"כ) שבודאי גם צוה"פ בעי מנאי זה, ואפשר לומר דהט"ז ס"ל דכלאי צריך מחילה גמורה שאינו מנידו הרוח כלל, אפילו לא כדי שיהא מפילו, ולכן אסור בסיד טחוי משא"כ צוה"פ דמבואר דמהני אפילו בגמי ס"ל להט"ז שם לא פסול מחמת נינוע צרוח דאפילו בגמי מותר אלא ע"כ דווקא כשניטל לגמרי, וכאן כיון שהוא טחוי כחול וא"א לינטל סני לצוה"פ, משא"כ ללחי צריך להיות עומד מחמת עצמו כמחילה גמורה.

7 (ח) ר"ל כזה * , ונ"ל דמייירי שכל עוני הקורה דעל גביו תחוב צו שכולו הוא מן הד' אצל אס מקלמו מונח למעלה כזה צודאי כשר, דמי למש"כ המ"צ בסקס"ד בשם המפארט ישראל כיון דסוף כל סוף מונח גם למעלה, ופשוט.

[ט] שימתו מבוארת בכמה מקומות דאין הגידוד מנטל המחילה רק באופן שנתנדנד כל כך שיהא למטה מעשרה או אחיה פסול אחר, ע"י לעיל סק"ג ולקמן ס' שס"ג סק"ט, וכדבריו מבואר בחו"א ס' ע"ז סק"ו, ולפ"ד אין צריך לחילוקן של המחצה"ש כאן שמחלק בין הקנה למעלה להקנה בצדדין ושניהם דין אחד, דאינו פסול רק כשינטל, וכדבריהם מבואר גם בצמ"ג בסוף הסימן ובס"י שס"ג א"א סק"ד, אולם דעת המחצה"ש והמ"צ ס"ק ס"ו בשם המשכנתא יעקב והשו"ע

ציורים

(כד) עמ"כ בסמן שס"ג ביאורים ט' אס אמרין שדבר ממשי מפסיק אע"ג שהוא גוף אחד או דווקא דבר אחר מפסיק הלכוד, ולפ"ז אין הוכחה כאן. (כה) והרמ"א לא העמיקו, וכן שאר אחרונים, וע"ש בהגמ"ר שיש לפרש דבריו באופן אחר דכוונתו אס הרחיק שאינו נגיע ללד השני כמו בסמן שס"ג סעי' כ"א, וע"ש צננדי ישע. (צ) לכאורה זהו פי' מכוונים כמבאר ו"ע טומו סה. (ס) וכן הסכימו האחרונים לדינא ע"י צמ"צ שעה"ג סק"א, וע"ע צ"ח סק"ע פ"ג הערה י"א.

הכותל שום אינו נראה' אלא כפירוס אבל בקנים שפיר איחמי ל"ם בלא שקפי עכ"ל . אלא דל"ם כשר בלא שקפי ובפתי שמיא דפסלין בעירובין
 י"א נראה דוקא בכחלים שיש כותל ומכאן דגוף הכותל הואיל וארכה ד' אמות אינו יודון משום לחי ובעינין פתח ממש . ובפתי שמיא לאו פתח
 איכא דלאו שמה פתח ולאו ל"ם איכא כיון דלאו לה הוא משא"כ במקום דליכא אורח ד"א ושם לחי עליו שפיר איחמי ל"ם אפי' דליכא שקפי
 כמש"כ הריב"ז דל"ם לא סיה ל"ם מוטיל רק מה שחייב במוצא וכל ודאי ליכא אלא ודאי כדכתיבנא דבמוצא דבעינין פתח דוקא וכן בעירוב
 במקום דכחלים טנדלים ארוכין ד' אמות דאינו יודון משום לחי ולא יודון ג"כ משום ל"ם דב"ם בעינין סיה' על הקנים הם לחי פסול בפתי
 שמיא ואפי' איכא משקוף עליהם כל דליה ליה שקפי לכל פי' כדאיה לי' אבל כשיש שם לחי על הצדדין יודון משום ל"ם וכשר :
 ← **ועוד** נראה לי דאף ש"ם שפעה מן הסד לא עשה כלום מ"מ אם חקק בחוך הקנים וכרך סחבל ע"ג דקשר דהא כטעם דבעינין ע"ג פירוש'
 כמו משקוף על המוצא ובמשקוף גופם אינו אם המוצא רחב מהמשקוף לאו שם פתח הוא . ועוד כה אין שיעור ללחי ולאו סיימי
 מוחינין הקנה שער הסבל הוא כשר ל"ם בשר דאף שאינו חמוך עדיין כמאן דפסוק דמיה . כן נראה לענ"ד

בעזרת געריץ בסוד קדושים אכתוב מאבי המחבר קצת הידושים
חידושי הלכות על מס' כריתות

פתח דבריו

לאו דוקא וכו' . א"כ סי' כיון דהכא מחורן מלא הסם לאו כהא וק"ל :
 בתוספת ד"ה **לומר** שאין עושין דמסכה יליף וכו' ע"ש . וסוף
 דאמרינן לבשו מאוסתו לא ילפינן מק"ו וסב"ל
 יליף . נראה דכאן לא ילפינן אלא באיסורין דכתיבי בפירוש בכל חד
 אלא שכל בעינין אחר כגון אחרון שחייב בפירוש אלא שפירוש ג"כ אחרון
 אביו להכי ילפינן אבל שם במו לא כתיב כלל לכך לא ילפינן :
שם בגמרא הא אמר אביי הכא על הבסמא וכו' וכו' וכו' ע"ש .
 והקשה בס' הג"ל מאי פריך הא אפי' למאי דס"ד דחייב ב' לרי'
 אפי"כ ליכא ל"ו התיבות דהא אזהרה דמביא בהמה עליו הוא מלא
 יסיה קדש ואזהרה דמביא זכר עליו היא ג"כ מלא יסיה קדש וליכא
 הוספה דחייב חטאת כדמוכח בסנהדרין כ"ד ע"ש . ואל' דפריך ליתני
 סמביא בהמה עליו דחייב עליו צ"ע דא"כ לא משגי מידו . ולענ"ד
 ליישב שלא יסיה חייב כ"כ דבזבחים ק"ו מקשה דליהי המעלה המעלה
 ע"ש . ולפי' קשה כאן דמאי דוחקא לאוקמי כרי' לוקי ממחיתין כד"ל
 דאינו חייב אהבא על הזכר כדאי הביא זכר עליו ואי משום דליהי חדא
 דהא קשה כדכתיב ויסוף המעלה המעלה וע"כ ל"ל דהא ע"כ הא דחיק
 לאשכוחי לרי' עוד אחד דחייב עליו ע"כ דואם לקיים כל המנין של
 ל"ו חטאת וקשה מה יעשה בפסח ומילה וע"כ ל"ל דגם המקשה ידעי
 דמי לסוף המעלה המעלה ואיכא חדא וגם ידעי דכיוול להכי בפתח'
 ידעוי ואל' דלקמן אמר דלא מלי למיחמי ידעוי סיימי לפי המסקנא
 דמניינא לאו דווקא אבל למאי דס"ד דדוקא מלי למימד דגם ידעוי
 בכלל דמיתות מהלקות . ולפי' איכא ג"כ חילוק חטאת בהביא זכר
 עליו והביא בהמה עליו דהא בכל אחד כתיב מיתת צ"ע ומיתות
 מהלקות לפי מאי דס"ד שהתא והא דאמר בסנהדרין דאינו חייב סיימי
 לפי שהמה דסדר ב' ר"י וכו' דמיתות אין מהלקותן אבל למאי דס"ד
 שהתא מיתות מהלקותן וזכר על הזכר והביא זכר עליו איכא ג"כ ב'
 מיתות דההוא לקמן דף ג' ב"ד דילמא ב' מיתות מה היא דכתיב
 יומתו וגם דמיהם כס אבל מיומתו לבן רבי' לא משמע דבעריות ג"כ
 כתיב ונכרתו לבן רבי' וכו' וזכר על הזכר כתיב ואיש אשר ישכב
 אה זכר מות יומתו דסיימי השוכב והשוכב וכפי' ג"כ דמיהם כס והוי
 שתי מיתות וזכר על הבסמא והביא בהמה עליו איכא ב' מיתות דתרי
 קראי כתיבי חד לשוכב וחד לשוכב באם אינו ענין ופריך שפיר דליחשוב
 כמי הביא בהמה עליו ומיהו קשה דא"כ לר"ע נמי יתחייב ד' כיון דמיתות'
 מהלקותן הוי כמו לאוין מהלקותן דמודע ר"ע ולוקי ממחיתין כד"ע . וע"ק
 על כרמב"ם שפסק בפ"ק דשנגנו דמיתות מהלקותן שחייב חשיב אוב
 וידעוי בהרמי אמאי לא חשיב הבא על הבסמא והביא בהמה עליו .
 ולענ"ד להך דבמכות י"ד ולעיל דף ב' אמר דרי' נפקא לי' חילוק
 חטאת דלמא יל"ה כהא בהחוטו ואחוטו דרישא מייבטי' לי' לחלק
 למפטט וכן ואידך ס"ל לא בעי קרא לחלק במפטט וכן דס"ל כר"א
 אמר ר' הושיעא דאמר כ"מ שאתה מולא ב' לאוין וכתה א' יש חילוק
 חטאת ביניהם וכו' מוכח דרי' דמייבטי' לי' קרא לחלק במפטט וכן
 לא ס"ל דר"א אמר ר"ה א"כ י"ל דמאי דאמר כאן בבכריות ג' ע"ג
 חלוקה דלאו הוי חלוקה דמיתת לא הוי חלוקה הא גם חלוקה דלאו
 לא הוי חלוקה לדידי' עד שיחלק בלאו וכתה וע"כ ל"ל דשיעור הלשון
 קך הוא דרי' מוקי לחלק בין מפטט לכך ולא מוקי לחלק בין אוב
 לידעוי

במשנה הוהו מחרטו למוליך . המכרש"א במסכה סנהדרין כחב
 טעם דהא דלין עושין מן סדון דכיון דעבירה חמורה
 הוא י"כ לומר דלין מהכפר בעונש קל . ובספר משנה לחם (מפורש על
 מס' הל' הקשה עליו מהא שכתבו סתום' בפסחים כ"ד שהקשו אמאי
 לא אמר הכל מודים בבשר בחלב שלוקין שלא כדרך הגאון . וחירו'
 דמאן אין מזהירין מן סדון . ולפי טעם המכרש"א קשה כיון דמהכפר
 בעונש מלקות בא"כ ל"כ ב"כ אהבא וכו' ע"ש . ולק"מ דיש לחלק
 ביו עניש לאזהרה דהא במכות י"ז ע"ב אמרינן דאפי' מאן דס"ל עושין
 מהדיון מ"מ אין מזהירין מהדיון ומאן דס"ל עושין ע"כ לא ס"ל טעם
 שכתב המכרש"א ואפי' ס"ל אין מזהירין והכא בבשר בחלב באזהרה
 קיימין וסיימו דלין עושין מן סדון א"כ מזהירין דסיימו דבעינין
 שיכתוב לאו באזהרה ואין מזהירין מן סדון אף דיש להטעישו
 מן סדון וכו' פשוט :
שם דרש"י ד"ה המפטט הקטורה אבל סמריה בקטורה אין זו
 אזהרה והקשה בספר סוף דהא לקמן דף ו' פטרינן במריה
 משום דלין לך דבר שנעשה מוחו . אבל קודם שנעשה מוחו מועלין
 ויש בו אזהרה למעלה . ולענ"ד דרש"י בפסחים כ"ו כחב דקול ומראה
 אין בו ממש ופטור . וריח יש בו ממש כסימנין וחייב ודוקא לאמר
 שחטטה חמרתו פטור וכו' וברייתא במריה כס בביחו שנותן מנחה על
 הנחלים ע"ש . והא דלא פי' כפשוטו סמריה כסימנין מונחים שלא
 נתן על האש ע"כ דס"ל לרש"י דבזה פטור מפני שאין בו ממש כמו בזה
 חובה בע"ז דף ס"ו שפי' רש"י יוקבין בגופה הבהית להריח דרבה אמר
 מותר משום דריחא לאו מלאה משא"כ בנותן ע"ג האש ודאי חייב כמו
 בנוטל שמן הקדש ומדליק בו אף דמראה ג"כ ליה ביה מעילה ואפי'
 דברי רש"י בכאן דלין מעילה במריה כסימנין מונחין על הקדש והא
 דאמר דדוקא בלאחר שחטטה חמרתו . היינו לאביי דס"ל בע"ז ריחא
 מלאה . ע"ש :
 כשם כן המחבר ע"כ גמרא **לדונן** זכרה ולא במלקות . ובחוס'
 וק"ה דבשלמים נמי יומא דילא
 לידון זכרה ולא במלקות ולענ"ד ליישב דבס' הכריתות להר"ש מקי"ו'
 הקשה ע"ז דאמר דילא לידון זכרה הא מדה בחור' כל דבר שז'
 מהכלל לא ללמד על עולמו יא' אלא ללמד על הכלל . ואי' דאחוטו אין
 בכלל כל העדיות כמו שלמים בכלל כל הקדשים . וממילא מיושב גם
 קושית סתום' . ובתירוק סב' שחי' בס' הכריתות דילא ג"כ ללמד על
 כל הכלל למאן דס"ל דכל חייבי כריתות אין בכלל מלקות ע"ש . וכיון
 שהכרה דאחוטו יא' ללמד על כל הכריתות ממילא אריך לדרוש דרש
 אחר בשלמים . וגם לפי פירוק סב' שחי' גם בס"כ באחוטו כיון דא"א
 למידרש שילא ללמד על הכלל להכי דרשינן אחוה על עולמו ממילא מיושב
 קושי' סתום' דבשלמים אפשר למידרש שילא על הכלל . וק"ל . ע"כ :
 וף ג גמ' **למה** לי דמאן קטורה בי מילעי . בס' סוף דבס'
 באר שבע הקשה הא בפרק אלו הן הלוקין הא
 ג"כ כסדר הוה . ולענ"ד נראה פשוט כדאי' בשבועות דף ל"ב אמרי' הסם
 בשלמה אי הכא דוקא חנא הסם אלו הכא א"א כהא לאו דוקא והסם

הלכות שבת סימן שסב שסג רי"ט 487 באר הגולה

(סח) לא מהני לצורך שיהיו הקנים שבצדדים חוקים לקבל דלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה שעל גבן סני בכל שהוא ואפילו (סז) נמי מהני לויב כיפה (פי) שער העשוי ככיפה (רע"י) אם יש ברגליה דהיינו (סז) קורם שהתחיל להתעגל י' טפחים מותרת משום צ"פ :

א פירובין פי
ב שם י"א ג
ד שם כפי' קרי'
הונתן וכן משמע
מדברי רש"י
ה כפי' כתב לאו
דווקא טפח
דמשכו מלאן
ומשכו מלאן סני
ו שם

שסג דיני מבוי ורחי. ובו ל"ז סעיפים :

א (א) מקום שיש לו ג' מחיצות (ב) * אסרו חכמים למלטל בו עד שיעשה (ג) שום תיקון ברביעית :
ב יחצר (ד) שנפרץ (ה) במילואו (ו) עד עשר אמות נותר בפס רחב ד' טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ ואם ירצה לתקנו בשני צדי הפרצה י"ד * בשני פסין של שני משהויין ירה"ה לנשתיר מהם כותל רביעי בנוי כשיעור ד"מ (ז) כמקום אחד או אם נשתיר מהשני צדדים (ח) * הטפח מכאן וטפח מכאן וכל זה (ט) בגובה י' טפחים יואפילו אין בפרצה ד' טפחים (י) * כיון

משנה ברורה

מסתפק הפמ"ג (נב) ומלמד. בזה להחמיר אבל אם אין הקנים עומדין למעלה אלא שחקק רק מעט כאמצייתו להניח החבל בתוכו שיהא מונח בטוב ולא ישתלשל למטה שפיר דמי דמיקרי זה על גבו. וכן אם נופץ מסמר בראש הקנה וקושר בו החבל ש"ד דהא מונח מלמעלה נגד הקנה. ואם כרך (נג) החוט סביב הקנה מן הגד עד שכריכתו העלה על ראשי הקנים ג"כ כשר. אם יכול לסמוך על הספליגראף במקום לוח"ם עיין בתשו' מאמר מרדכי סימן ל"א ובתשובת שו"א ומשיב מהד"ק ח"ב סי' פ"ו ופ"ח ובתשובת בית שלמה ח"א סימן מ"א : (סח) לא מהני. ואם העמיד קנה אחר (נד) תחת איזה מקום שהיה מן הגד כשר ומ"מ יש לשלוף קנה הפסול מפני הרואים : (סז) גמי. ומ"מ (נה) אוחז גמי לריך שלא ינעל פ"י רוח וכתב בספר מחינת השקל דמ"מ קול קנה שעל גבן מקנה שבצדדים דאוחז שבצדדים לריך ליוזר שלא ייודס הרוח [וכמו שכתב המ"א בסיומן ש"ג סק"ד] כיון דהם משום מחילה ומחילה שהרוח מנידה לא מיקרי מחילה אבל הקנה שעל גבן נהי לריח ליוזר שלא ינעל פ"י הרוח אבל אי הרוח ינידו אין בכך כלום דעיקר המחילה תלוי בשני הקנים העומדים מן הגד (נו) ויש מאחרונים שמחמירין בזה ולדידהו בשעושין העירוב פ"י חבל לריך למתחו בחוקה כדי שלא ינידו הרוח : (סז) קודם שיתחיל להתעגל. ר"ל דלא מלרפיין מקום העיגול לגובה יו"ד טפחים שזריך להיות לוח"ם : (א) מקום שיש לו ג' מחיצות. היינו כגון מבוי שפתוח לרוח רביעית או חצר שנפרץ אחד מכותליו ובין שפתוח לכרמלית או לר"ה : (ב) אסרו חכמים לטלטל בו. שיעור ד' אמות וספס שאסרוהו דכיון שרוח רביעית פתוח לגמרי (א) דומה קלת לר"ה ואי נחיר בזה יבואו לטלטל גם בר"ה ועיין בבה"ל : (ג) שום תיקון ברביעית. היינו כמבואר לקמן בסעיף ב' וי' לכל אחד כדינו : (ד) שנפרץ. ר"ל למקום האסור לה : (ה) במילואו. כלומר כל הכותל : (ו) עד עשר אמות. ועד בכלל דאף דבעלמא קי"ל דאם נפרץ הכותל עשר אמות נחשב הפרצה כפתח הכא שכל הכותל נחשב לא נוכל לחשוב זה המקום לפתח : (ז) במקום אחד. היינו (ב) בראש הכותל : (ח) טפח מכאן וכו'. לאו דוקא טפח אלא די בשני משהויין וכנ"ל כמעמיד פסין לכתחלה וכמו שכתב בכ"י ועיין בבה"ל : (ט) בגובה עשרה טפחים. וא"ל שיהיה שיה בגובה לשאר הכתלים מיהו בשמות מזה אין עליו שם מחילה כלל : (י) כיון שהוא במילואו. האי

* אסרו חכמים וכו'. ולפינו אי מקרי רש"י מן התורה לחייב הזורק מתוכו לר"ה יש פלוגתא בזה בין הראשונים לדעת הרמב"ם פ"ד לא מקרי רש"י מן התורה אלא בארבע מחיצות או פכ"ם בג' מחיצות שלימות ולחי ככותל ד' דחשיב כמחילה וכן מוכח דעת ר"מ כתיבשו בדף י"ב פ"א אכן לדעת רוב הפוסקים (היינו רש"י בפירובין י"ב פ"ב ותוספות ככמה מקומות והראב"ד כהשגותיו והרא"ש פ"ק דסוכה והרשב"א בעבו"ק ומהרש"ם והריטב"א) בשלש מחיצות או בשתי מחיצות ולחי רש"י גמור הוא מן התורה. ודע דאין ל"מ לדעת זו אם שתי המחיצות הן כמות גם או שתי המחיצות היו זו כנגד זו דגם בזה מקרי רש"י מן התורה כיון שיש לו עוד לחי (הכי מוכח מעירובין דף י"ב פ"ב מקובלת הגמרא שם מבדיתא דר' יהודה פ"א) אכן אם ר"ה מהלכת בין המחיצות מוכח בשבת דף ו' פ"ב דלוח"ם לא מהני בזה הלחי לטויה רש"י כיון דרכיב בוקעין בין המחיצות ועיין בעירובין י"ב פ"ב בתוספות ד"ה איתביב וכו' כ"ב פ"א ד"ה דרכין אדרכין וכו' דמשמע לכאורה כפיסוף מדכריו אבל כבר תמה עליהם הגרש"א בדף י"ב פ"ב בהגהותיו מהך סוגיא דשבת ס"ג וכן מלאחי כריטב"א דף כ"ב פ"א בשם התוספות גוטא דלישא דאין מפרכין ר"ה כדך משמע אפילו מדאורייתא לא מהני. ודע עוד דיש קלח מן הראשונים דעושין סדרה בין השיטות ומבואר בע"ז דהיא שפתוח המבוי או החצר בזה לר"ה כיון דזמנין דחקי ביה רכיס ועיילי לגייה אין עליהם מן התורה שם רש"י ומתיישב בזה הסוגיא דכל גנות דף ל"ד פ"א דמוכח שם לכאורה להדיא דכל שנפרצה כותל אחד מתליו הסמוך לר"ה אם זרק מתוכה לר"ה פטור פ"א כריטב"א ובהר"מ פ"ז מהלכות שבת וכו"ם שם כבש הרמ"ך : * בשני פסין של שני משהויין. אף שהוא שם כמו לחי קראו בשם פס אגב דאמר כרישא פס רחב ארבעה טפחים : * טפח מכאן וכו'. עיין במ"ב דלאו דוקא טפח ואפ"כ דכד"מ כתב דכנשתיר גרם ממעמיד פסין לכתחלה וכמו שכתבו התוספות דף יו"ד בתירוץ בחר"ה פ"מ לדינא נראה כמו שכתב בכ"י ובתירוץ קמא של התוספות בדף יו"ד ד"ה בשני טפחים דלאו דוקא קאמר כש"ם כ' טפחים וסני בשני משהויין וכן ברמב"ם פ"ז מהלכות שבת הלכה י"ב איתא בהדיא בנשתיר דדי בשני משהויין וכ"כ כריטב"א בדף יו"ד וכן מלאחי בפירוש ר"ה שם בדף יו"ד כסוגיא דגרים נגמרא כשני משהויין וכ"כ הא"ר בשם הרשב"א בפסוקת הקודש ונודלי לא דחויין כל הני רבנותא זשני דכרי התוספות ובפרט שהתוספות נעלמו בתירוץ א' הסכימו לדינא ככל הני רבנותא וכן הכריע הא"ר לדינא כמו שכתבנו. [אח"כ מלאחי בנשמת אדם שגם הוא הסכים כי עמיקר הדין והביא שגם דעת רש"י כן בהדיא בדף יו"ד פ"א ד"ה לאשמתין וכו' דמשתרי גדולה בגיטוף משכו אף לכתחלה דעת הח"א דנכון לפתחיר בדבר ככסו"ע אם לא כשפת דמתק] : * כיון שהוא במילואו. כתב המ"א דאפשר דמיירי שפתח

שער הצייון

א (נב) עיין במקור חיים בסוף תיקון פירובין דמשמע שם לכאורה דמיקל בזה ואולי ג"כ כוננו באותו שלא ילא למעלה מהקנים כלום רק שאין קידא כפס סלמייס פכין יומר מהחבל : (נג) תפארת ישראל כראש פירובין : (נד) אחרונים : (נז) מדברי וסובא באחרונים : (נו) משנתות יפקב סימן קי"א וע"ש עוד טעמים דלי לא יתחמו כחוקה יש כמה קלוקים בזה ופ"ש עוד שכתב דאם החבל שנותנין פ"ג הקנים נכסף למטה כפיגול יש ליוזר לתקנו פ"ש שטרין בזה : (א) פבואר בפוסקים : (ב) דא"ל לחי אורח דהאי גיטא ודחאי גיטא ועכעל ליה :

זו ועוד דינים יתבארו בזה בס"י הבא בס"ד :
לך אין קפידא אם קנה האחד גדול מהקנה שבגדו
 אפילו הרבה ורק כל קנה לא יהיה פחות מי'
 טפחים וצריך שיהא הקנים שבהגדדים חזקים לקבל
 דלת אך לא בעינן שיוכלו לקבל דלת חזקה אלא
 אפילו דלת כל שהוא אפילו ש' קש או של קנים
 אבל קנה שעל גביהן סני בכל שהוא ואפילו ש' גמי
 מהני כמ"ש :

לה דבר פשוט הוא שפתחי שערים והבתים שלנו
 הם צורתו פתח גמורים שהרי יש משקופים
 מכאן ומכאן ומשקוף על גביהן ואפילו אם היא כיפה
 עגולה אם יש ברנליה דהיינו קודם שהתחיל להתענל
 ' טפחים בנובה ברוחב ד' מותרת משום צורת פתח
 ואי משום דהמשקוף העליון השוה שאחר העיגול אינו
 נוגע בהגדדים האלו שקודם העיגול הא קי"ל דאי
 דינע כמ"ש :

לז ראייתו לאחד מן הגדולים שכתב דהקנים הצדדיים
 של צוה"פ צריכין שלא יהיו רחוקין מהכתלים ג'
 טפחים והנ"ל נסופו נכ"ל ויש מי שכתב שמצד אחד
 צריך כן ומצד השני יכול להיות רחוק מהכותל ונ"ל
 כפי ס"ג סק"י גסס ה"א ודברים תמוהים הם דהא
 צורת הפתח הוה כמש ככותל וי"כ כשר אפילו בד'
 רוחות כמו שנתבאר ומה איכפת לי אם כותל אחד
 רחוק מחבירו כמה והוי כפירצה דעד עשר אמות מותר
 ועוד ראייה ברורה דרבינו יהונתן כתב על מה דהרחיק
 הדחי מן הכותל ג' טפחים פסול משום דהאי אוריא
 דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה והניאו הנ"ל כפי
 ס"ג סק"ה ובעזרת הפתח הא אפילו לא שייך זה ועוד מאי
 שייך הצוה"פ להכותל הא אפילו בכקעה כשר צוה"פ ועוד
 דאי ס"ד דגם צוה"פ הוה דינו כלתי שרא ירחק מן
 הכותל ג"מ מאי אוריא דהש"ס וי"ד : להשמיענו בלתי
 נשמיעינו בצוה"פ וכ"ש בלתי ובודאי הדין השני שבשם
 הגביהו מן הקרקע שלשה שייך גם בצוה"פ דאפילו
 במחיצה גמורה פסולה רה"ל מחיצה שהגדדים נוקעין
 בה אבל דא בהרחיק הצוה"פ מן הכותל וזהו כהרחקת
 כותל מכותל דער י' הוה כפתח ואע"ג דגם לחי משום
 מחיצה מ"ט מחיצה קלה היא ולכן פסולה ביותר
 משער ובמפולש ובחצר משא"כ צוה"פ דהוא מחיצה
 גמורה בכל דינו התורה בין לשבת בין לכלאים וכן
 גלע"ד דאין חשש בזה ונהר"ה שהניא תה"כ מח"ס י"א .
 ל"ה איפלא דהקשה ר"ת למה לן נגובה נה"ס הא נקנה אחד
 כצ

לכ דבר פשוט הוא שאם הקנה שעל גביהן מונח
 בהקנה שמכאן ומכאן וע"פ שעוד הרבה בולטין
 הקנים שמכאן ומכאן למעלה מהקנה שעל גביהן כגון
 שחקק בתוך הקנים ונתן הקנה העליון בתוך החקק
 מכאן ומכאן מה איכפת לנו מה שבולטים עוד למעלה
 למעלה ויש מועים דומר דגם זה מקרי כן הצד ע"פ
 לשון רש"י שכתב מן הצד שמתח הזמורה באמצעיותו
 מזה לזה ולא מראשו עכ"ל שהפ"י הוא אף שמונחים
 באמצע רחבן מ"ט פסול מפני שאין מונחים למעלה
 ממש ומעות הוא וברש"י הכוונה באמצעיותו מן הצד
 דמפילא הוא כן וכשמינחו על ראשו של זה ושל זה
 לא הוה מן הצד וכשמינחו באמצעיותו הוה מן הצד
 ובודאי אם יחקיק באמצע הרוחב ויניח שם הקנה
 העליון כשר אך רש"י לא מיירי מזה וכן לשון הגהת
 אשר"י שכתב ולא שיהא תחוב בין שניהן באמצעיותן
 עכ"ל כלומר שתחבן מן הצד באמצעיותן ויש מולין עמ"ן
 בלשון הס"י סק"ד שכתב דלס כרוך החבל נקנה עליון מלוד ואין
 בולט מהקנה למעלה מהחבל כשר עכ"ל ואדרבה הט"ז מיקל יותר
 דנקלה העליון ממש גם מן הצד כשר ולדעתו אין הפסול מן הצד
 אלא כשהקנים הצדדיים בולטין למעלה מהקנה שעל גביהן כמ"ש
 ה"ש סק"ט והשיג עליו דלא מקלין כל כך דכל מן הצד חף
 נקנה העליון פסול ע"ג והא"ר סק"ז הסכים לדבריו ע"כ אכל
 זה וודאי כמו שטעין אל"נו שהקנה העליון הוא על חוט כרול
 שקרין דר"ט שטרבין אותו סביב הקנים עד שנתחב בחלמץ
 רוחב הקנים והוא ממש בחלמץ הרוחב דלא איכפת לן מה שהקנים
 בולטין למעלה :

לג דבר פשוט הוא שאע"פ שהקנים הצדדיים אי'צ
 דינע בהקנה שעל גביהם כמ"ש והו כגובה אבל
 בהמשך צריך הקנה להתמשך עד כנגד הקנים
 שמכאן ומכאן ואם רחוק אף בצד אחד ג' טפחים
 פסול וגם הקנים הצדדיים צריכין שיעמדו זה כנגד
 זה

כשר משום לחי ע"ש והקשה דהא יש ל"מ כשרוק ג"ט מהחול
 ט"ט ותמיהי הלא בלחמת מפרטים התוס' בלשון זה נזקקו ללא
 מהני לחי כמו במפולש וכי ע"ש ומאי אולמא האי תירוצא מהאי
 תירוצא וגם ה"ש כפי ס"ג סק"י דהו זה ע"ש :

לז כתב המרדכי בפ"א דצורת פתח מני בקנה על
 גביו ובלבד שלא יהא נישל ברוח עכ"ל ולא כתב
 שלא יתגדנד ברוח דוה א"א כיון דהוא דק ובגובה
 ודאי דהרוח מגדנדו קצת ודאי דמי למחיצה הניסלית

שסג [דיני תקוני מבוי בלתי וקורה ותקוני חצרות וכו' ס"ג סעיפים] :

א כבר נתבאר בס"י שמה' דמן התורה כל מקום
 המוקף בג' מחיצות הוה רה"י ולדעת הרמב"ם
 בארנו שם דאם הרוח הרביעית הפרוץ הוא לצד רה"ר
 הוה כרמלית מן התורה מפני שרבים נדחקים שם
 ואינו רה"י ואם הרוח הרביעית הפרוץ אינו לצד רה"ר
 הוה רה"י מן התורה וגם דעת המור נראה כן וכמ"ס
 הט"ז סק"א וכוה הכין דכתי הרמב"ם שפסע קורא לנ' מחילת
 רה"י מן התורה כמו כרפ"ו ופסע קורא כרמלית והגדולים
 נחקשו כזה כמ"ס המ"מ רפ"ו וגם דברי המ"מ דחוקים ולדבריו
 הוא פשוט וכמ"ס ודו"ק :

ב וזהו מן התורה אבל חכמים אמרו לטלטל בהיקף
 ג' מחיצות בלבד עד שיעשו תקון גם ברוח
 הרביעית והיינו במבוי די בלתי או קורה ובחצר
 הצריכו או פס של ד' טפחים ברוח אחד או שני פסין
 דקים בשני צדדים כמו שיתבאר והטעם שהחמירו
 בחצר במבוי מפני שכל שהוא עשוי יותר לדירה
 ולתשמישי צניעות צריך יותר לגודרו ובחצירות כמה
 בני אדם שאוכלין שם ומשתמשין שם ועושין דברים
 של צניעות מה שאין כן במבוי וכ"י גסס רש"א ועוד
 ג"כ דכל מה שקרוב יותר לבתים צריך גדר יפה שיהא
 דומה קצה לבית הכיון דכל עיקר שנונו חכמים היה
 כדי שלא לחלופי ברה"ר ולכן הקרוב לגמרי להבית
 אם לא יעשו בו תקון יפה יתראד ההפרש הגדול
 שבינו לבין הבית וישעו גם ברה"ר ולפ"ו החצר שסמוך
 להבית צריך גדר טוב שיתדמה להבית והמבוי הסמוך
 לחצר דיו בגדר פחות וגם בזה יתרמה להחצר
 הקרוב לו :

ג וכל אלו התקונים הם כשאין ברוחב הצד הרביעי
 הפרוץ יותר מעשר אמות אבל ביותר מעשר לא
 מדגי תקונים אלו כין במבוי בין בחצר עד שיעשו
 תקון וזהו מה שה"ע אנו רואים שמתחלקים בין מבוי לחצר
 ועוד

ברוח כענפי אילנות דהתם מתגדדים לגמרי ואין להם
 עמידה כלל אבל הא הנדנד מעט ומ"ט על מקומו
 הוא כיון שנקשר בשני הקצוות אלא כונתו שלא יפול
 לגמרי ברוח דאו אינו מחיצה אפילו אם אין רוח
 והרוקח כתב דהקנים שמכאן ומכאן אם אין לו קנים
 עושים בתבלים וכ"כ הכלבו ונ"ל דוהו דוקא
 כשיחברו החבלים במסמרות לדפנות דאל"כ הרי
 בודאי יתגדנדו הרבה ברוח ואינה מחיצה :

צורת הפתח כמ"ש בסוף סימן הקודם ולפיכך
 חצר שנפרץ במילואו והיינו שכל הצד הרביעי
 נפרץ והוא בעשר אמות או פחות מזה נותר
 בפס רחב ד' טפחים שיעמידנו בצד אחד
 של המקום הפרוץ ויעמידנו סמוך להכותל בפחות
 מנ' טפחים דאם ירחיקנו ג"מ אינו כלום ואם ירצה
 תחקנו משני צידי הפירצה דיו בשני פסין של שני
 משהויין ויעמיד אחד אצל כותל זו בפחות מנ"ט ואחד
 בהכותל שכנגדו בפחות מג"מ מן הכותל וה"ה אם
 הכותל הרביעי לא נפרצה במירואה שנשאר משך ד'
 טפחים בנובה עשרה מצד אחד או שנשארו שני
 משהויין משני הצדדים וי"א דשני משהויין שנשארו
 אין מועילין עד שיהא בהם רוחב טפח דדוקא כשעושה
 שני משהויין יש היכר מפני עשיותו אבל בשויר אין
 מועילין עד שישאר טפח מכאן וטפח מכאן ותוס' י' .
 סד"ה רבי והג"י פסק כדעיה זו ועט"ו סק"ג וכ"כ הר"י כר"ף
 וכ"כ הרמ"א דל"מ ח"ת א' אכל מרש"י י"ב . ל"ה כפסי לא
 תמצע כן ע"ס ודו"ק :

ד וכתבו המור והש"ע סעיף א' דאפילו אם אין
 בפירצה ד' טפחים כיון שהוא במילואו צריך תקון
 עד שיהא בה פחות מג' עכ"ל ואע"ג דגבי מבוי פסק
 המור לקמן דבעינן דוקא ארבעה וגם בש"ע סעיף
 כ"ח הובא שני דיעות בזה במבוי מ"מ בחצר החמירו
 כהירוח הראשון בגמ' וי"ז . וזהו מהחומר שיש בחצר
 יותר מהמבוי מפני המעמים שבארנו בסעיף ב' ויש
 מי שאומר דכאן מיירי שהחצר מכפנים רחב הרבה
 ובקצהו הוא קצר ונ"ל סק"א אבל כשכפר החצר אינו
 רחב ד' א"צ כלום ודברים תמוהים הם דבחצר צריך
 תקון בכל ענין וא"י סק"ג והרי דעת הרמב"ם גם במבוי
 כן והמור והש"ע אנו רואים שמתחלקים בין מבוי לחצר
 ועוד

משחקי כסף

שאלת: האם מותר לשחק כמונפול וכדומה שמרויחים בזה כסף משחק בשבת.

תשובה: שאלה זו נוגעת רק לילדים ולהם מותר.

לשחק בגולות

שאלת: האם אסור לשחק בגולות או באגוזים בתוך הבית על הרצפה גזירה אטו בחוץ ששם אסור משום אשוויי גומות.

תשובה: עיי' בס"י של"ח סעי' ה', וז"ל המחבר והרמ"א שם: אין שוחקים באגוזים ולא בתפוחים וכיוצא בו משום אשוויי גומות. הגה: ודוקא על גבי קרקע אבל על גבי שלחן שרי דליכא למגור שם משום גומות וכו', ע"כ.

לשחק בשבת בשלג

שאלת: האם מותר לשחק בשלג (במקום עירוב).

תשובה: אין שום איסור בעשיית כדורי שלג וכדומה. ומה שהוספת במקום עירוב אין זה לעיקר השאלה, אלא דתכלית עשיית כדורי שלג היא לזרוק על אחרים ויתכן בזה איסור הוצאה. אך מצווה לפרסם דאין זה מהלכות דרך ארץ, והנח לתינוקות.

למתוח קפיץ של נדנדה בשבת

שאלת: אם מותר למתוח קפיץ הנדנדה בכסא המתנדנד לתינוק כדי להרקי השלשלת שבו שיתנדנד אח"כ מאליו to wind up a swing ובאופן שאין בו מוסיקה.

תשובה: נראה לי דאין חשש בזה, ואף לאלה שנוהגים איסור במשיכת שלשלת. השעון כמו שהובא בשערי תשובה ס"י של"ח [ס"ק ב'], נלע"ד דהבו דלא להוסיף עלה, דגם שם נראה שמותר מן הדין. אלא שבשאלת יעב"ץ כתב שכבר נהגו איסור בדבר, וודאי שיש לחלק בין הנושאים, והוא פשוט אצלי.

לאסוף צעצועים בשבת

שאלת: אם נתפורו קוביות של תינוקות וכדומה בחדר, אם מותר לאספם ולקבצם אל מקום אחד.

תשובה: נראה כוונתך משום מלאכת מעמר, והנה באמת מלאכה זו לא נתבררה כל צרכה בגמ' ובראשונים ובספרי הפוסקים. אולם זה ברור מ"ש בשו"ע אור"ח ס"י ש"מ סעי' ט' שהמחבר פסק שאין עימור אלא במקום גידולו, וא"כ שאלתך נפשטה דודאי שרי. ולעיקר מלאכת מעמר עוד חזון למועד.

סימן קצ"ג

ברדין צורת הפתח מהצד

→ **ש"ע** אור"ח ס"י שס"ב סעי' י"א.

כתב המחבר וז"ל: מהו צורת פתח, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אפי' אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות, ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן י' טפחים, ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון. ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים, או לאחד מהן מן הצד, לא מהני. ובמ"ב שם ס"ק ס"ד פירש מן הצד, שלא נתן העליון על שני הקנים העומדים, אלא חברו מן הצד, לפי שאינו דומה לפתח שהמשקוף נתון על שתי המזוזות. [ור"ל כגון שהיה לו קנה במזרח וקנה במערב, וחיבר להם קנה מן הצפון, דפסול דאינו דומה למשקוף].

→ **נשאלתי,** על צורת הפתח העשויה בקנה מכאן וקנה מכאן והקנה שלמעלה לא היה על גביהן ממש אבל תקוע ביניהם ונוגע ממש.

תשובה: והנה מן הסברא היה גראה דכשר, ואפרש שיחתי. **דהנה** הגע בעצמך אם ג' הקנים הללו היו עשויים מקנה אחד, או חבל אחד, הרי הוא כשר, וא"כ מה לי אם נעשה ע"י אדם או היה מחובר בחיבור טבעי כן מתחילתו. ואף אם הקנים שבצדדים בולטים עוד למעלה מן הקנה שעל גביהן, אין זה חסרון בצורת הפתח דלמטה.

→ **ועוד** נראה לי להוסיף דאם הקנה שביניהם אינו מחובר לקנים שבצדדים אלא הוא בתוך ג' להם, ג"כ מהני מדין לבוד, דכי היכי דמהני בקנה העליון למעלה, אף באינו נוגע מדין גור אסיק, הכי נמי מהני מדין לבוד. וכבר מצאתי כתוב בגאון יעקב עירובין דף י"א ע"ב ד"ה אמרו, בשם המרדכי [סוף ס"י תע"ח], דהך פלוגתא דרב נחמן ודרב ששת [עירובין שם] אי צריכים ליגע אינו אלא למעלה מג', אבל בתוך ג' ודאי לכו"ע לא פליגי דמהני מדין לבוד, וא"כ הכא נמי בתקוע בין שניהם [בראשיהם] תוך ג' מהני.

אלא שהעומד לנגדנו הוא לשון הגהות אשרי בשם אור זרוע בפרק א' מערובין [ברא"ש ס"י י"ד], וז"ל: ולא שיהא תחוב בין שניהם מזה לזה באמצעיתן, עכ"ל. הרי בפשוטו משמע דבין שניהם לא מהני, אלא על גביהן ממש.

אמנם אין זה דיוק, וההיפך הוא האמת, כי למה נקרא באמצעיתן אם הפסול הוא משום שתחוב בין שניהם, וכי לא יכול להיות בראשן, דהיינו בשוה לראשן, ובין שניהם (כציור השאלה הנ"ל).

והנה באמת יש לדייק לכאורה גם מרש"י כן, וז"ל רש"י בעירובין [דף י"א ע"א], מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעותו ולא על ראשיהן, ע"כ. וגם על רש"י צ"ע כנ"ל דמנלן שהוא באמצעותו דוקא. אבל במעט עיון יתיישב לשון רש"י, דאיהו קא מפרש מאי דקאמר בגמ', דשם איתא מעשה באדם אחד שנעץ ד' קונדסין וכו', ומתח זמורה עליהם, ע"כ. ועל זה אמרין בגמ' אילימא מן הצד, ופירש"י שמתח זמורה באמצעותו, דלא שייך כפשוטו למתוח זמורה בסוף הקנה למעלה סמוך לראשו, ולכך קרא לזה באמצעותו. ועוד יותר נראה לפרש, דכיון שאינו על ראשו קרי ליה אמצעותו.

ובן נראה גם ממה שכתוב באור זרוע בעצמו [בדף כ"ח סע"א] שממנו מקור הדין של הגהות אשרי, שכתב: שנתן הקנה בין שני הקנים באמצעותן ולא על ראשיהן, דאין הפירוש בין שני הקנים כפירוש בין שני לחיים שדנו בגמ' [עירובין דף ח' ע"ב וט' ע"א] אי מותר לטלטל בשטח ההוא, אלא הכוונה מקנה לקנה מעל פני הקנה. ולשון באמצעותו יתפרש כמו לרש"י, וזה פשוט כמו שהכרחנו מסברא.

ועיין בריטב"א על רש"י הנ"ל שכתב דלאו דוקא אמצעותן, והכרחי זה מן הגמ', ולפי דברי הריטב"א נדחו ג"כ דברי הט"ז בס"י שס"ב ס"ק ד', שכתב הט"ז וז"ל: ונראה פשוט דהך מן הצד אין האיסור אלא אם החבל שלמעלה קשור שלא בקצה העליון [כפירש"י: באמצעם], דבולט עוד הקנה למעלה מן החבל, אבל אם הוא כרוך בקצה העליון מצדו ואין בולט מהקנה למעלה מהחבל כשר, ע"כ. ולריטב"א הנ"ל שכתב: מה שפירש"י שאין הקנה באמצעותן לאו דוקא, א"כ למה לי לאוקמה כשנותנו על גבן, נימא אפי' מן הצד וכשהוא סמוך לראשו [דג"כ יהיה כשר, אלא ע"כ דלא מהני], ע"כ. וכבר העיר כן על הט"ז בגאון יעקב.

ובן מצאתי בערוך השולחן סי' שס"ב סעיף ל"ב שכתב על הרש"י והגהות אשרי שהפסול משום שתחב אותם מן הצד. ושם סעיף ל"ג כתב דמהני כאן לבוד אם הקנה שביניהם בתוך ג' טפחים.

ועיין בחזו"א או"ח סימן ע"א ס"ק ח' שנדחק מאוד בפירוש דברי הגהות אשרי הנ"ל, דכתב וז"ל: כתוב בהגהות אשרי שלא יהיה קנה העליון תחוב בין ב' הקנים, והנה אם חיבר במסמרים את הקנה לקני המזוזה, צ"ע למה יפסול דשפיר הוי חיבור ויהיה הקנה העליון כאילו נעשה מאברים אברים¹⁰⁰. וצ"ל. דכיון דניכר שהוא המשך קני המזוזה, לא חשיב קנה על גביהו וכו' עיי"ש.

ובן שם בס"ט יצא לחלק לפי פירושו בהגהות אשרי שהחסרון הוא מה שהקנה ביניהם, בין הדין הנ"ל ובין המקור חיים. דשם הביא למ"ב בס"י שס"ב ס"ק ס"ד שכתב בשם הפמ"ג [בס"י שס"ג במ"ז ס"ק י"ט ד"ה אמר] להסתפק אם הרוץ בקנה המזוזה בראשו ונותן את הקנה העליון בתוך זה החריץ ובאופן שבולט קנה המזוזה מעליו, האם כשר. ומצדד הפמ"ג להחמיר. ושם בשער הציון ס"ק נ"ב הביא מהמקור חיים שמקל בזה, וכתב עליו שאולי גם כוונתו באופן שאחרי שתחב את הקנה העליון בתוך החריץ שבקנה המזוזה, אין קנה המזוזה עודף עליו. וכתב על זה החזו"א בס"ק ט' בסופו, דלא משמע כן במקור חיים וכו'. והוסיף, דדברי הגהות אשרי הוא דוקא כשהקנה ביניהם, אבל כשחקק בקנה המזוזה ותחב בו הקנה העליון זה ודאי על גבן ממש [דהוי כמו שיתן על מקל העליון עוד מקל ניצב שיהיה המשך למקל המזוזה שאין בזה שום פסול].

ובל דוחקים אלו הוא רק להבנתו שהבין בהגהות אשרי שיש איזה פסול אם נתן לקנה העליון בין ב' הקנים. אולם לדברינו¹⁰¹ הגהות אשרי לא כיון לזה בכלל וכמבואר, דכל הפסול הוא רק מתי שנתן הקנה באמצעותו והיינו מן הצד.

ולפי זה אין שום מקור לדברי המ"ב הנ"ל בשם הפרי מגדים להחמיר באם קצות קנה המזוזה בולטים למעלה מן המשקוף וכדעת המקור חיים, וכאשר תמה עליו בעל החזון איש.

סכום:

- א. העושה צורת הפתח ונותן לקנה העליון בין שני קני המזוזה כשר.
- ב. ואפי' אם לא נוגע הקנה העליון ממש בקני המזוזה, אלא לבוד אליהם בתוך ג' טפחים כשר.

101. וכן הראו לי במהרש"ם ח"א סימן קס"ב דברי הגהות אשרי בשם אר"ז עיי"ש, [אבל דרכו אחרת מדברינו לעיקר הדין]. וז"ל: המעיין בא"ז עצמו [הל' עירובין סי' ק"י דף כ"ח סע"א] שממנו מקור דברי הג"א ימצא דליתא, וז"ל: אמר רב חסדא צורת הפתח שעשה מן הצד, שנתן הקנה בין שני הקנים מזה לזה באמצעותו וכו' ואם נתן הקנה השלישי מן הצד בין שני קנים מזה לזה שלא על ראשיהם לא עשה ולא כלום, עכ"ל. הרי שלא הזכיר לשון תחוב אלא נתן מן הצד בין שני הקנים וכל פסולו מפני שהמשקוף מן הצד אבל לא על ידי השילוב שהרי אדרבא הדרך לשלב המשקוף עם המזוזה.

וגם בהג"א דנקט תחוב היינו כגוונא שאין נכנס מן המשקוף כלום בתוך המזוזה אלא תחוב בדוחק ביניהם והיינו מן הצד.

100. ר"ל, שאוחז המעט שהוא מהקנה המזוזה שנוגע בראשי קנה העליון, נחשבה כחלק מקנה העליון, וכאילו נעשה קנה העליון אברים אברים.

ג. החורץ בקנה המזוזה ונתן בתוכו את הקנה העליון כשר, אפי' שקני המזוזה בולטים מעט מעל קנה העליון שבתוכם.

ודייק האבני נזר מלשון זה שאם היה דרך אחרת חוץ מבין הפסים, אז אע"פ שעוברים גם בין הפסים לא מבטלי מחיצות. הנה כבר אמרנו לעיל שהסברא אינה נותנת כן. וכוונת רש"י היא, שאם היה דרך אחרת אז ממילא לא היו עוברין בין הפסין, כי מה להם להדחק שם בין הפסין והבור, וזה פשוט.

סימן קצ"ד

בדין עירוב ברה"ר

שו"ע אור"ח סי' שס"ד סעי' ב'.

כתב המחבר וז"ל: רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. ויש אומרים אע"פ שאינן ננעלות, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל וכו', ע"כ.

נשאלתי: באחד שעירב ע"י צורת הפתח חלק מרשות הרבים אי מהני אי לאו.

תשובה: הנה מתחילה תמהתי איזה ספק יש בדבר, כי אם צריך דלתות בדוקא מה יועיל לנו מה שאינו אלא חלק מרה"ר, ואם אין צריך דלתות, אי"כ מה היא השאלה שבכאן.

ואחר המורים בזה הביא ראיה לדבריו, וניחזי אנן, וראיתי שעיקר דבריו בנויים על תשובת אבני נזר סי' רס"ה, ועיי"ש באמצע אות ה' מה שכתב לפרש בדברי הרמב"ם, דז"ל הרמב"ם בהלכות עירובין [פרק י"ז הל' י'] שני כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם, כיצד מכשיר ביניהם, עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן וכו', ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל, ע"כ. ופירש האבני נזר שם, דכוונת הרמב"ם דיש שני כותלים ברשות הרבים, והעם עוברים ביניהם וגם חוצה להם, וכיון שיש להם דרך חוצה להם לכן ביניהם קיל טפי [דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא] ולא צריך לדלתות נעולות בלילה, זהו תורף דבריו.

ולענ"ד דבר זה אין לו שום מקור, לא בעצם הדין, ולא בפירושו דברי הרמב"ם. דודאי שבדברי הרמב"ם א"א להעמיס לזה, כי לא הוזכר בדבריו שעוברים ביניהם וגם חוצה להם מסביבותיהם, ודברי הרמב"ם אינם אלא כפשוטם וכפירושו כל המפרשים בדברי הרמב"ם עיי"ש [שפסק כמ"ד בעירובין דף ו' ע"ב שלא צריך לנעול], וזה ברור.

ולעיקר הדין, מה יתן ומה יוסיף לזה שהעם יכולים לילך מסביב, הרי על כל פנים המקום הזה מהלכים בו בני רה"ר. ומה שהביא ראיה מרש"י בעירובין [דף כ' ע"א ד"ה מפסקתן] וז"ל: מפסקתן, שאין שם דרך אלא בין הפסים יסלקנה לצדדים דאתי דריסת רבים ומבטלי מחיצות, ע"כ.

וראה זה מצאתי בפירושו המשניות לרמב"ם שכתב בפרק ב' על משנה זו שיסלקנה לצדדין, וז"ל: ר"ל שיהיה הלך בני אדם חוץ מן הפסין לא בתוכן, ע"כ. הרי מפורש דבני אדם לא מהלכין בתוכן, אבל אם היו מהלכין בתוכן אע"פ שיש דרך אחרת חוצה לה ויכולים להלך שם הוי רה"ר, וכן מפורש בפירושו הר"ע מברטנורא על המשנה הנ"ל.

ובנוגע לשאלה דידן בין כך לא מהני, דאף לפי פירושו האבני נזר בעי דלתות, אלא דלא בעינן שיהיו ננעלות, ובשאלתא הנ"ל ליכא אלא צורת הפתח וודאי שלא מהני, ותו לא מירי.

סימן קצ"ה

האם בורגנין בעו ד' על ד' אמות

שו"ע אור"ח סי' שצ"ח סעי' ו', מג"א ס"ק ח'.

כתב המחבר וז"ל: היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה וכו' הרי הכל כעיר אחת, וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון, והוא שיהיה בית דירה זה ד' אמות על ד"א או יותר וכו', ע"כ. וכתב על זה המג"א בס"ק ח' וז"ל: הבורגנין שעושיין שומרי גנות ושומרי העיר אין נמדדין עמה מפני שהם עראי, ודוקא במקום דשכיח גנבי או גשמים ששוטפין אותו, ע"כ. [אמנם באתרא דלא שכיחי גנבי ומיא מהני בורגנין, וכמ"ש במ"ב כאן ס"ק ל"ג].

וכתב על זה בדגול מרבכה שם, וז"ל: ובורגנין אין צריכין להיות ד' אמות על ד' אמות, כן מוכח במסכת סוכה [דף ג' ע"ב], ויותר מוכח שם ברש"י בד"ה הא לא חזי למלתיה, שפירש: דכל בית עשוי לדירת קבע תמיד, ע"כ. ואם כן משמע דמה שהוא לדירת עראי חזי אף דליכא ד' אמות על ד' אמות, ואם כן בורגנין שהוא רק ללינת לילה ולאדם אחד לא בעינן ד' אמות וכו', ע"כ.

ובספר פתחי תשובה [על אור"ח] כתב: שבגשר לא בעינן ד' אמות על ד' אמות, והביא סמוכין לדבריו דהא דבעינן ד' על ד' איתא בסוכה הטעם משום דלמסתריה קאי,

פירשו מקצת גאונים⁴⁰⁸ משקוף למעלה כעין קנה על גביהן, אלא שעקר הדברים כדברי גדולי הרבנים⁴⁰⁹ שפרשו כן בענין תקרה. ופירשו בשיקפי, שאין שם עמודים מכאן ומכאן כגון שנהיצו האבנים מכאן ומכאן ואין קנה שמכאן ומכאן אלא כעין גדודי עד שנפסדה צורת הפתח. והרי בין זה ובין זה אין כאן צורת פתח, ואתה צריך על כל פנים בה לעומד מרובה, הא כל שצורת פתחו כהקנה צורת פתח מכשיר אף בצורה מרובה, וכן הלכה על הדרך שכתבנו. והזדו ומצאו שאף ר' יוחנן סובר כרב, שלא להתיר יתר מעשר בצורת פתח. מאחד שנעץ ארבעה קונדיסין בארבע פנות השדה, ומתח זמורה על גביהן מזה לזה כעין צורת פתח, והתירו לו לענין כלאים, שאם יש גפנים הודן הקונדיסין יהא זורע חוצה להן בלא הרחקה, ורואין זמורה המתוחה ככותל מפסיק, שזה סומך (מגדר) לגדר [מכאן] וזה סומך מכאן⁴¹⁰ שהרי מכל מקום אעפ"י שיש שם יניקה אין כאן מראית העין, והתיר ר' שמעון בן לקיש כן לענין שבת לטלטל בתוכו כאלו היה הכותל בנוי, ור' יוחנן אסר, ובמאי, כלומר, זמורה זו המתוחה שנחלקו בה לענין שבת כיצד היא עומדת, אילימא מן הצד, ר"ל, שנעץ הזמורה סמוך לאחד הקונדיסין בארבעה טפחים, שכך הוא שעור פתח, והעלה חוט הזמורה ומתחה על הקונדיס⁴¹¹, וכן בשלשםם ובכי הא מי שרי ריש לקיש והא אמר רב הסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום, כמו שיתבאר בסמוך⁴¹², אלא על גבן, ר"ל מזה לזה, על הדרך שפירשנו על גבי כלי, כלומר כמה ריחוק בין קונדיס לקונדיס, אי בעשר לבד למה אסר ר' יוחנן, אלא לאו ביתר מעשר, ואף מכאן אתה למד מה שדקדקי רבים למעלה להתיר בצורת פתח אף פרוץ מרובה, וזו נראית כראיה ברורה לדעת, אלא

408 ר"ה בפירושו כאן וע' ערוך ע' שמאי. ולפי"ו תקרה היינו שאין הבית מקורה, ע"י רש"י מנחות לג ב בלשון שני, וכע"ז בחכ"א בשם ר"ז גאון שורך בניא לעשות פתחיהן ולהניח תקרה עליהן כיו שישבו תחתיה. 409 רש"י כאן ר"ה שיקפי, ובמנחות שם בלשון ראשון ובתורה דלית וע' ריטב"א שפירש שאין להם תיקון מוזוות, והיינו פצויה פתח, ובחכ"א כ"י כע"ז בשם הראב"ד. 410 ב"ב כו א. 411 כ"כ גס בחכ"א

זהו ביאור הסוגיא, וכבר הרגשת מדברינו מה שראינו לפסוק מתוכה, ולפי דרכך יש לך ללמוד הימנה שאעפ"י שהחכם מרגיש בעצמו שהוא בקי, ראוי הוא שיחזור להיות הדברים אצלו בקבלת חכם, שאין ראוי לו לסמוך על עצמו אלא בקבלה⁴¹⁶, והוא שאמרו שהלך ר' יהושע בן קרחה⁴¹⁷ אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה אעפ"י שבקי בהלכות כלאים.

זה שיעדנו לבאר בצורת פתח שעשאה מן הצד שלא עשה כלום, פרשו גאוני הראשונים⁴¹⁸ שעשאה בצד הכותל סמוך לקרן, ובאים עליה משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, וכן פירשו גדולי הפוסקים והמחברים⁴¹⁹ ואין הדברים נראין שאם כן היה לו לומר צורת פתח שעשאה בקרן זוית, ועוד, שאף רב הונא בריה דרב יהושע שהוא מריה דשמעתא⁴²⁰ דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, לא אמרה אלא באוכלת משתי רוחות, וכמו שביארנו למעלה במהלכתם של אב"י ורב יוסף במשך מבוי⁴²¹, ולא עוד אלא שלא נאמרה אלא בנפרצה, הא כל שהיא עשאה ובצורת פתח ודאי פתחא הוא⁴²², ואעפ"י

שאמר לא עבדי אינשי, פירושו הואיל ואין דרך בני אדם לעשותה, אף בשנפרצה מאליה לא יהא קרוי פתח, וכן יראה ממבוי שצדו אחד ארוך וכו', שרבא אמר אחד זה ואחד זה אינו מניחו אלא כנגד הקצר, וטעמא קורה משום היכר ואין היכר באלכסון⁴²³, ואלכסון הוא קרן זוית, וצורת פתח ודאי משום מחיצה הוא, ונמצא שהוא

416 בחכ"א כ"י שאע"פ שהיה בקיא בכ"ז אין בהמ"ד בלא הידוש. 417 כ"ה בירושלמי כאן ה"ט, ובכלאים ובר"ה. 418 רב האי גאון הביאו הר"ף העינים והאשכול. 419 הר"ף והרמב"ם פט"ז משבת ה"כ, וע' מ"ב, 420 לעיל ו' א. 421 שם ה' ב בסדרה חצר וע' רשב"א וריטב"א שם ו' א. 422 ע' בתורה דפתחא לעיל ו' א. 423 לעיל ח ב. 424 רש"י יא א ד"ה מן הצד, וע' ר"ד רשב"א וריטב"א שו"ע שם סעיף יא, וט"ז שם סק"ד, 425 הראב"ד, ובחכ"א הביא רק פ"י זה ובקיצור, ומקור דברי הראב"ד בהשלמה (כת"י): והראב"ד ז"ל פ"י כגון שהניח הקנה בצד כותל המבוי והקנה האחר באמצע המבוי וקנה על גביהן והניח השאר פרוץ בלא קורה ובלא לחי, וטעמא

מכשיר בקרן זוית, וגדולי הרבנים⁴²⁴ פרשוה בשקשר הקנה הראוי להיות על גביהן מצדן, ומשום דעל גבן ממש בעינן, ולא מצדן, וגדולי המפרשים⁴²⁵ פרשוה שנעץ קנה באמצע המבוי וקנה אחד בצד הכותל וקנה על גביהן, והניח שאר המבוי פרוץ בלא לחי וקורה, שזה ודאי אסור, ואפ"י נכנס רוב המבוי בפתח זה [אין]⁴²⁶ רואין אותו כסתום, עד שיהא עומד מרובה על הפרוץ, ובשמועת קונדיסין אתה מפרש לדעת זה, מן הצד שמתח זמורה בין קונדיס לקונדיס, ונעץ ראש הזמורה בקרקע כעין קנה, ונמצא הקונדיס קנה אחד, והזמורה שבאמצע קנה אחר, ומתיתת הזמורה למעלה קנה שעל גביהן, ונשאר השאר בלא זמורה, וגאוני הראשונים⁴²⁷ פירשו פתח בלא צדדין, ואין זה כלום שאין צורת פתח בלא שיקפי, כמו שביארנו למעלה, ויש מי שכתב שלא נאמר שאין פתח שבקרן זוית, פתח, אלא דוקא בקנים וכיוצא בהן, הא בבנין הגמור בכל מקום הוי פתח⁴²⁸, וכן מה שאמרנו שאם נתן הקנה העליון באמצע אינו פתח, דוקא בקנים וכיוצא בהן, אבל בבנין או מחיצה גמורה אף בדרך זה הוא חשוב פתח, וכן יש מי שכתב שאף בכותלים שצריכין צורת פתח או תקרה על גביו, לאו דוקא תקרה, אלא איזה בנין על עומד שבצדדין, ואם ה' פרוץ על גביו ואין בו אלא עומד שבצדדין, צריך שיהו בו מוזוות, ר"ל, שלא תהא⁴²⁹ הכותל שוה במקום המוזוות, ובהו הוא נדון בצורת פתח, וכל שאין בו אחת מאלו אינו אלא פירצה בעלמא⁴³⁰.

[י' ע"ב]. צורת פתח צריכה שתהא בריאה

דמלתא דאתיא אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לקנה אמצעי, מיהו לישנאי דגמורא כפרשו"ל דיקא מדקאמר מן הצד היפך שעל גבן ע"כ, והשתא מבוארים דברי רבנו היטב. 426 כ"ז לתקן, וכונת רבנו שאע"פ שרוב אנשי המבוי משתמשים דרך פתח זה מ"מ אינו מועיל הדקנה האמצעי מתבטל וכש"כ בעל ההשלמה אלא אי"כ הוא עומד מרובה. 427 ע' ר"ה שפ"י שני פירושים האי בלא תקרה ובלא משקוף ובפ"י הב' שלא עשה קנה למוזוות אלא שנתן על הקונדיס. 428 רשב"א וריטב"א לעיל ו' א בשם הראב"ד ותוס' שם ד"ה דפתחא. 429 נראה דצ"ל: שתהא. 430 ע' בריטב"א שרצה לפרש כן בשיטת רש"י וע' תוס' מנחות לג ב.

הרה"ל לאלוהי ישראל (ב) **בית**
 מה"ס ישרה יסק"ד ח' מס' יב"א
 או"ח סימן נה **שלמה**
 אק"א

כן ברוב ערי ישראל, ובספר פרי מגדים (מ"ז סוף סי' שסב, ובסי' שסג סקי"ט) כתב שהוא על צד היותר טוב, אין לפקפק. וטעמא, דהא טעמא דצורת הפתח שעשאה מן הצד לא מהני, כתב הרא"ש משום שאז אינו דומה לפתח, שהמשקוף נתון על שתי המזוזות ע"ש. וא"כ כל שהמשקוף נתון על שתי המזוזות אף שבאמצע כולט קצת מהמזוזות לית לן בה. ומ"מ במקומי נהגתי על צד היותר טוב שכאשר תחבו המסמורת העשוין כעין חצאי טבעות, הנקראים סקאביס לתוך השלשלאות למעלה, לתחוב ראש המסמורת בעומק הקנים, עד שלא יהיה כולט למעלה מהשלשלת, רק עובי ראש המסמר. וכיון שנתחבר היטב להשלשלת, מכלל השלשלת יחשב, וזה הוא על צד היותר טוב.

(ד) **ואשר** שאל, בהקנים מצורת הפתח שהמה סמוכים לכותלי הבתים בכמה מקומות והגג בולט הרבה מהכותל יותר מג' טפחים², אם צריכין ליתן אבנים בין הכותל להקנים שלא יהיה רחוקים ג' טפחים מהכותל. או נימא כל שדבוק להגג אמרינן גוד אחיתי³, עד כאן שאלתו. ובאמת לאו ספיקא הוא כלל דלא מבעי בגוונא דנידון דידן דתחת הגג הכולט איכא בקיעת גדיים, דאף שהגג גבוה עשרה טפחים ויותר, לא אמרינן גוד אחית לענין מה שלמטה, כמו שכתבו החוס' (שבת ריש דצ"ט ד"ה שתי גזוזטראות), אלא אפילו במקום דליכא בקיעת גדיים לא אמרינן גוד אחית לענין מה שלמטה, כמו שכתבו החוס' (שם סוף דצ"ט ד"ה זרק דף), וע"ש בחידושי מהרש"א, ובתוס' (שם דק"א ד"ה זורק) ובחידושי מהרש"א שם. ועיין במג"א (סי' שמה סק"א) ובתוספת שבת שם.

ופי תקרה יורד וסותם, נמי ליכא למימר, עיין בתוס' (סוף דצ"ט הנ"ל) כמבואר בסי' שסא, וכן מפורש

יש להחמיר אף בדרבנן. בפרט שהוא רק כמו לכתחלה להצריך שכירות מחדש וכן נהגתי גם אני פ"ק.

(ב) **ואשר** נסתפק רו"מ אם די לשכור משופט העיר. או אף מראשי הקהל, כיון דמשועבדים לעמוד על משמרת המלך, לא גרעי משכירו ולקיטו. הנה מלשון הפוסקים בזה, נראה קצת דשכירו ולקיטו היינו שמקבלים פרס מהמלך, ואולי בזה הדבר תלוי דוקא. אמנם שאלתינו נפשטא לקולא, מדברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות עירובין הי"ב) שכתב וכן שכירו ושמשו כו', ואפילו היה שכירו או שמשו ישראלי כו' ע"ש, וכן כתב הכלבו (סי' לג) וכן שכירו או שמשו כו' ואפילו היו ישראלים כו' ע"ש. ונראה שהם מפרשים לקיטו, שמשו, כמו שכתב מהרי"ט (ח"א סי' צד), וא"כ די בשכירות מהשופט או מראשי הקהלא, בפרט לפי הטעם שכתב הריב"ש, דגם הממונה יכול להניח מטעם האדון כליו של האדון בבית הנכרים יע"ש במהרי"ט. וטעם זה מספיק נמי לשופט העיר וגם לראשי הקהל, כיון שעכ"פ הם שלוחים להטפל בעבודתו של מלך, כמו שכתב מהרי"ט שם. אמנם אף שנראה ברור בעיני כמו שכתבתי, מ"מ לכתחלה נראה דטוב לשכור ממי שהוא מקבל פרס מהמלך, אפילו מעבד מעבדיו הקטנים, כיון שמלשון קצת פוסקים משמע קצת דתליא בהא שמקבל פרס מהמלך, וע"ש במהרי"ט. ועיין בתוספת שבת (סי' שפב סקכ"ה).

(ג) **ואשר** כתב רו"מ לספק ולפקפק, על מה שנהגו לתחוב מסמר למעלה על הקנים שמכאן ומכאן ומכאן, ומחברין השלשלת שלמעלה עליו אי צריך דוקא לחברו בראש גובהו. כיון שהמסמר מחובר להקנים א"כ הוי כהקנה עצמו, וא"כ אם יוצא מעט מהמסמר למעלה או שמחובר אליו מן הצד אכתי הוי צורת הפתח מן הצד². ורו"מ האריך בדברי המקור חיים. ואני אומר כיון שנהגו

השלמות

(ג) ראה בספר בירור הלכה או"ח (סי' שפב) ויסודי ישרון (ח"ה ע' שכ-שכא) ובספר תיקון עירובין במאנהעטען (ע' קט-קי) שדנו בענין זה והביאו מדברי רבינו זצ"ל כאן וראה גם בספר כלי-כו בהל' עירובין (פרק ט אות יא ובהערה טז שם) מש"כ בדברי רבינו זצ"ל כאן.
 (ד) כשור"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' כג) כותב: נשאלתי לפי מה דמחמירים בצורת הפתח שהקנים עומדים בתוך מחיצה שהמחיצה מפסקת בין הקנה ובין חלל המבוא, כיצד יהא הדין במחיצה המתרת מטעם חל המהלקט עשרה טפחים בתוך ארבע אמות דחשיב כמחיצה

(א) ראה בספר בירור הלכה או"ח (סי' שפב) ויסודי ישרון (ח"ה ע' שכ-שכא) ובספר תיקון עירובין במאנהעטען (ע' קט-קי) שדנו בענין זה והביאו מדברי רבינו זצ"ל כאן וראה גם בספר כלי-כו בהל' עירובין (פרק ט אות יא ובהערה טז שם) מש"כ בדברי רבינו זצ"ל כאן.
 (ב) ראה בספר חיי נפש (פרי וישלח אות קמא) שדן בענין זה והביא מדברי רבינו זצ"ל כאן.

כ' חוס' דמס' ה' לא מקשה דלמד מכלן דאפי' ער
 עשר אמות ויהי' נרדף לזה"פ דהכא הי' לזה"פ רק
 משום נוי בעלמא וא"כ מה פריך בנמ' לילוף מפתח
 היכל דל"מ לזה"פ ויור מעשר הלא הכא שאני דל"ה
 לזה"פ לשם מחילה רק לנו ומשי"ה לא היו מחילה
 גמורה ולא מהני ליותר מעשר אפי' דאין חילוק
 ומוכח מכלן דאפי' לננו ודלמותו ללניעות מ"מ
 הוי מחילה:

ואינינו יודע מחילה מקור כי חוס' דזה"פ שם
 הי' רק לנו, וגם א"י מה נשתנה פתח
 זה מכל פתחים שגם בהם יש לומר שהמשקוף הוא
 לנו, וגם א"י מה הק' בנמ' הי' מפתח היכל גמר
 לבני דלמות כהיכל הא לענין שבת א"ל פתח
 גמור רק לזה"פ בני ואפי' ברה"ר גמורה מהני
 לזה"פ מן המורה כמ"ש ערויבין כ. א"ר אלעזר
 הורק לבין פסי ביראה חייב ולא אחי רבים ומבטלי
 מחילה וכן פסק רמב"ם פ"ו משבת הלכה ל"ג
 וכ"כ תו' ככ. ד"ה וכן כיון דירושלים הי' לה
 לזה"פ דמשיב כהמילה און רבים מבטלים המחילה
 מדראי' וכ"כ ש"ע הרב שם ד' (ולרמב"ם א"ל
 ברשות הרבים דלמות כמ"ש ביה מחיר שם"ד ס"ב):

רא"י כי מביא מהכסדרה דאמרי' במנחות לג':
 דפגורה ממזוה אף שיש לה פלימין ללחונק
 תקרה עבדיו ולא לשם פתח והכי נמי לענין לזה"פ
 ואי משום הא לא אריא דבודאי לא דמי ערויב
 למזוה דבמזוה בני משקוף ומזוה ודלמות וכמ"ש
 רמב"ם פ"ו ממזוה א"ל ובשבת א"ל דלמות, וגם
 בערויב מהני דלמות לחד כלא לזה"פ כמ"ש אבני
 מור סי' ר"פ ובשאלת שלום סי' א' ואין ספק בזה
 ובמזוה לא מהני דלמות, וא"ל אין ראי' ממזוה
 על ערויב וכמ"ש בתקון ערויבין כמ"ש ס"ה דיש
 חלוקים בין ערויב למזוה, וראי' דלמות הפתח לבדו
 אינו חייב במזוה אלא בעי' פתח ממז':

א"א שהיה מקוטעא מביא ראי' מערויבין כה.
 דפלגי רב ושמולא בהכסדרה בבקיעה ורב
 אמר מותר לטלטל בצולה משום פי תקרה וירד
 וסחם וק' לפת"ש רש"י ז': דנותנים ד' קורות
 וכיון שיש בהכסדרה לזה"פ למה לרדף לפי תקרה
 אלא ע"כ משום דהתקרות רק לחוק נעשו לא מהני
 לזה"פ, והנה כ"ס ביה נאמן כי י"ד אוח הי'
 מתרן ע"פ מ"ש חוס' יא. ד"ה אילימא דבשירא
 לא מהני לזה"פ משום דאין שם דיוויין וכ"כ ר"א"ש
 שם ומשי"ה הכא בהכסדרה בבקיעה שלא הוקף
 לדירה הי' מהני לזה"פ מ' רוחא, אבל ז"ל דהא
 שם יא. בארם שנתן ארבעה קונדיסין בארבע
 פנות השדה שהעבודא יהיה בבקיעה ומהני לזה"פ
 וע"כ שלא דמי לשירא מפני שהי' דר שם והי'
 בהכסדרה, וגם הלא כפי' שם"א ס"ב בחפולא לא
 אמרי' פי תקרה וכו' ופתחא קאמר אפי' במקום
 דיוהא גס חירוהו השני שם דרב לשיטתו דביתר
 מעשר לא מהני לורת הפתח ומשי"ה בעי' פי תקרה,
 ויחא דמ"ס קשה על רמב"ם פ"ו הי"ד דפוסק
 דלזה"פ מחיר אפי' ברובת מאה אמה ומי"מ שם
 תל

נחל אשכול ח"ג דף קס"ה פוסק דכשר (ולא הביא
 ראי' לדבר) וכ"כ רש"י בהכמה שלמה אור"ח ס"ב
 וכ"כ מנחה חדשה סי' פ"ב סעיף ג' בשם בית אפרים
 אור"ח כ"ה וישועות יעקב שם ג' י"א דאפי' לא סמכו
 עליו מהני:

אך חס נאמר כן קשה מערויבין יא. בפתחי שמאי
 דפסולים ופי' חוס' בשם ר"ה (וכן הוא כפי'
 ר"ח בדפוס ויילגא) פתחי ארץ ישראל שהיא ארץ
 בני שם הרי שבא"י עשו פתחים אלו ומ"מ פסולים
 לזה"פ לפי שהין להם שקפי או הקרה, ולרדף לומר
 דבא"י הם כשרים רק הכא קאי בבבל ומשי"ה
 פסולים דשם לא הי' מנהג לעשות פתחים כאלו.
 אבל יקשה לר"ח שפי' לזה"פ מן הגז בלי הקרה
 ומשקוף אלא מזוהות בלבד והיינו פתחי שמאי וא"כ
 איך מוקי בנמ' מעשה בבקיעת בית חורון שנע"ד'
 קונדיסין ולא החירו לו לענין שבת משום דהוי מן
 הגז, הא בקיעת בית חורון היא בל"ה כמ"ש
 בירושלמי שביעית פ"ט ה"א הורה ר' מניא דמן חורון
 בבית חורון כהדא דרי' יודא ומשום זה נחמ' ר' יוחנן
 מלפרי לטבריא, וירוי פ"ז פ"ג ה"א כד דמד' ר'
 מניא דברת חורון אהבוש ימא דטבריא ואמרי'
 שם שהי' יורד לעבור הגנה ובגדה כה: מעדותו
 של ר' נחמיה נשנית משנה זו, הרי שהי' הגא
 ובידו' שם פ"ג ה"ג מבורר שהוא ר' מניא מברת
 חורון וכן כוכה מד. א"ר יוחנן משום ר' נחמיה
 איש בקיעת בית חורון עשר נטיעות וכו' ובידו'
 שם פ"ד ה"א מובא שהוא מברת חורון, וא"כ למה
 פסול שם לזה"פ מן הגז שם פתחי שמאי הא
 בא"י הם פתחים כמנהג המדינה, וכן ק' בברייתא
 שם דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד
 שהי' עומד מרובה דמוקי בפתחי שמאי, הא
 הברייתות נחמברו ע"י ר' חייה ור' אושעיא כמ"ש
 חולין קמא: והם היו בל"ה, ר' מיא הי' בילדותו
 בבבל ועלה לא"י והי' שם תמיד עם רבי וכן ר'
 אושעיא ישב בצפורי כמו שגליו ערויבין פ. מעשה
 בכלתו של ר"א וכו' א"ל ר' ישמעאל ברי' יוסי
 והוא הי' דר בצפורי, וכן בברייתות ח. שהי' שבת
 קמי' דבר קפרא ולמה פסולים שם פתחי שמאי:

וראיתי כס' לשון הזהב שכ' כן לפי פשוטו י"ל
 דבא"י היו לזה"פ כיון שהי' דרכן לעשות
 כן והברייתא מיירי בחול' אבל זה דוחק גדול דהלא
 הברייתא נוסדה בארץ ישראל ועיי"ש שכ' דרך
 פלפול דרי' יוסף שאומר שם מדברי רבי' נלמד
 וכו' ומק' עליו בנמ' מה ליותר מעשר. שכן לא
 התרת בפסי ביראות תאמר בפרון מרובה וכו'
 ובשאר בקושיא, וכי דר"ח בא לתרן זה, דרי' יוסף
 לשיטתו שאומר בפתחי שמאי דלית להו תקרה, ופסי
 ביראות שהיו בל"ה וא"כ שם גס פסין לבדס הם
 לזה"פ גמור אף בלי תקרה כמנהגם. וא"כ למה
 לא החירו יותר מעשר לר"מ וע"כ כרב משום דלא
 מהני לזה"פ ביותר מעשר. ודבריו המוהי"ס, הוא אף
 נימא דפסי ביראות הם לזה"פ בא"י מה זה קולא
 כמ"ש כ: לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי
 רגלים לבד, הלא לזה"פ מותר תמיד ולכל איש, גס
 לדבריו מוקשים יותר דברי ר' יוסף דס"ל בפרון
 מרובה ל"מ לזה"פ ושם הא הי' פרון מרובה,
 ומ"מ מהני, אלא שהאמת הוא למה שחופס בגלשון
 הזהב

והנה נענין לורת הפתח מן הגז. דעת רי"ף
 בשם ר' האי גאון ורמב"ם פ"ז משבת
 ה"כ שאין הפיי מן הגז של הקנה מכלן אלא עששה
 הפתח מלדה של כותל והיו פתח בקרן זווית דלא
 עבדי אנשי. ואמנם כ"ח שם וכו' ש"כ כחב דאף
 שהם מפרשים פי' אחר מ"מ לדינא מודים לרין
 ה"ל דאם חיבר החוט העליון מזל ולא על ראש
 הקנה פסול דלישאל דקנה על גביה משמע ולא
 מלדה, ונראה ראי' לדבריו דאל"כ למה הביא הרי"ף
 ברייתא דלזה"פ קנה מכלן וקנה על גביה וע"כ
 דמפרש פי' זה בכרייתא, ובאמת לפי רש"י דרין
 זה דקנה עליון מן זר הקנים פסול הוא מר' חסדא
 א"י למה לו לרי' חסדא להשמיענו זאת הא כבר
 ידוע מן ברייתא זו וע"כ דרש"י ס"ל דלשון על
 גביהם שבברייתא אין מבטיב דבעי שיהי' דוקא על
 ראש הקנה ויוכל להיות שגם מלדו מקרי על גביו
 (וכמו והחוטם עליו. וכמו עומד על גביו. ומחלוקת
 בש"ס אי על ממש או בסמוך, עי' פתחים סג':
 סהדרין יג: ומנחות כז. ובכ"מ. ועי' ח"ל סי'
 קס"ח דל"כ"ע על חמש חוץ אס' יש איה עטם
 להוליאו מפשוטו). וא"כ מוכח דלא כאבן העומר
 ש"כ י"א דחולק על ע"י דהוליא מלשון רש"י דאם
 הקנה שלמעלה כשזה עס הקנים כשר ודוקק על
 רש"י שכי' ולא על ראשין מלגלי להוליא לשון הש"ס
 מפשוט דעל גביהם משמע עליהם ולא מן הגז:

לומים כמה אחרונים תפסו דלא כב"י אלא דשיטה
 זו לא ס"ל כלל פסול זה לזה"פ מן הגז
 של הקנים, עי' בריית אברהם סי' ע"ו כ"י כן
 ועי' דברי מלביאל ח"ג סי' ע"ז שכ' ובפרט דבלא"ה
 ר' האי גאון ורי"ף ורמב"ם ועוד ראשונים מפרשים
 לזה"פ עששה מן הגז היינו בקרן זווית ולדירה שפיר
 כשר לזה"פ משום כשר מן הגז וכ"כ בת' מהר"ש
 עגל ח"ב ס"ם ס"ג ח"ג ובפרט שאפשר ללרף
 ש' ר"ה גאון ורמב"ם שפירשו פי' אחר הוא
 דלזה"פ מן הגז ואף שהכ"מ כי דרמב"ם מורה
 לדינא לפרש' מ"מ אפשר ללרשו לסיק' ובפרט
 בזמן הזה לדיכא רה"ר עכ"ל:

והנני לדון על עיקר דין זה לזה"פ מן הגז
 דלא מהני. הנה אין זו חוקה רק עטם
 הדבר כמ"ש ר"א"ש שם דלוינו דומה לפתח
 שהמשקוף נתון על שתי המזוהות וכ"כ ריעביא דכי
 האו לא מחוי כלורת הפתח וכ"כ מרדכי ר"ש ערויבין
 סי' הפ"ח דפתחא כהאי לא עבדי אנשי, ופשיעא
 דאם בכל המדינה יעשו פתחים כאלה שהמזוהות
 דהיינו גבוהות מן המשקוף שהי' כשר לזה"פ כזה
 דשפיר עבדי אנשי כן. וא"כ בזה"י דפושט תמיד
 חלון למעלה מן המשקוף והמשקוף משולב ותחוב
 בתוך המזוהות והמזוהות עולות למעלה ומעוטא
 תל

הבד דפסי כיראות היו לזה"פ ב"ה ליתא דאף לפי ר"ח דפתיי שחיי הם פתחים גמורים ב"ה כל זה אם הם בנרות פתחים גמורים שברש"י ד"ה הקרה אבל קנה מכאן ומכאן בלי קנה למעלה פשיטא דהפי' ב"ה אינו לזה"פ :

← וכדבריים

האלה כ' בהנהו רש"י או"ח ס"ג ב' י"ד דם ללוד להקל דאפי' אם הקנים בולטים מהחבל מ"ח בזה"ו ששועים הפתחים בהגון שם חלון למעלה מהדלת והמשקוף של הפתח תחוב במחוזות כחלע נבחה י"ל ל"ט מהני בכה"ג דהוי לזה"פ ומבוא מתלבים א' ז' פסוק הי והמחוזות רבעים שקף ופי' רד"ק ומלודות ומדנקט והמחוזות רבעים שקף משמע שהמחוזות עלו למעלה מהפתח ובהם היו החלון וכ"כ רש"י מ"ח ק"ט וח"ב קמ"ט :

← והנה

לפינן דינא, המנהג להחיר ע"י ע"ג וכמ"ש ב"ה מהר"י אשכנזי שא"ח סי' כ"ו ובגשש חי' או"ח ל"ד ובכ' מחשבות ישראל סי' ב' חסובה בעל נפש חי' שכ' כבר בארתי בספרי דומור לנרץ הטילנרף לזה"פ וכן נהגו עתה כווארשא וכמה קהלות קדושות וכ"כ ח' רש"י ח"ד סי' רס"ב העולה להקל וכ"כ שער ימורה שני י"ד חזרת ד' דפשט היחר בט"ג אף בלי העמדת קנים מהחיים מטעם שהחוט נכרך סביב הנביע והנביע כענף היולא מן הבד ואלוא הוא חלק מן העמוד עלתו :

← ומ"מ

מדות טוב ולרווחא דמלחא לחוש לדעת אוחס שפקדו על הע"ג. ולאלא מירי כל חשש העמדתו לחיים של י' טפחים סמוכים אל העמודים של הטילפון מכוונים תחת החוט של ברזל העליון ואף שאין מניעים עדי החוט של מעלה דהא קו"מ סי' שס"ב סי"א דא"ל לונט, והלחיים הם למי א' מקלה הרחוב מזה ולחי בקלה הרחוב מזד השני כיון שאין שיעור לנורה הפתח וכמ"ש במשנה ריש ערובין ואם יש לו לזה"פ אפי' רחב יותר מעבר והוי לזה"פ ארוך מאד, והעמודים שבחלעט שם לזה"פ מן הגז אינם מוקלקים את עורת הפתח דהעיקר הוא הראש והסוף ומה שבחלעט הוא רק לסניף לחוק את החוט וכ"כ בעל נפש חי' בס' מחשבות ישראל סי' ב' וכ"כ בס' שערי יוון סי' ג' ששבו לזה"פ הלכה למעשה להקנות ערובי העיר ע"י הטילנרף ולהעמיד למי א' בחלחל הרהוב ולחי בסוף הרחוב והעמודים שבחלעט הם לזה"פ מן הגז אינם מבעלים את עורת הפתח ולא דמי למ"ש בערובין כב' דמנינו מחילה לאיסור, זה רק אלו הם העמודים שבחלעט מתקנים את עורת הפתח י"ל שם מבעלים את העמודים שבקלה הרחוב אבל עמודים אלה שם מן הגז אינם מעלים ומורידים והם כמו שאינם, מה אמרה סוף סוף לעיני הוואה נראה שכל העמודים שבחלעט מתקנים את עמנו ומי יודע אם יש לחיים בחלחל וסוף זה לא אכפה לן ומבואר שאלה זו ב"ה ר"ח מורח מ"ב סי' כ"ה (מובא מנ"א ס"ב ס"ב) שהי' לזה"פ מן הגז ולקח א' קנה של י' טפחים ונעץ בארץ הפסול

סמוך לקנה הפסול והי' מכוון תחת הקורה ועברו ע"ז מפני שהעם אינם רואים את הקנה הקטן רק את קנה הגדול שמוע' עד הקורה והוא פסול מפני שהוא מן הגז, והשיב רא"ח לזה"פ לא דמי לקורה שהוא משום היכר אבל לזה"פ הוי משום מחילה ואין לריבה היכר כלל שהרי לזה"פ כשר למעלה מעשרים אף דלא ש"ט בה עינא וע"כ אף שהעבריים טועים וסבורים שהפתח הוא ע"י הקנה העליון לא אכפה לן שאין הדבר הלוי בס ואינו להכירא רק למחילה ע"כ, ואף שבס' מחשבות ישראל תקון ערובין אות' סט"ז ובמקוץ נדרמים ל"ג כחבו שבעל נפש חי' הנד' להם בשם חזונו בעל יאשועה ישראל שמחמיר להעמיד לחיים בכל מקום שיש עקמומיות דפתח עוקם על הוי לזה"פ, אף ע"י"ש שהגשש חי' תמה עליו על חומרא זו וע"י שם במקוץ נדרמים שני להחיר ע"י נס במשנה ברורה שס"ד בבאור הלכה ד"ה דינו וד"ה ור"ך להקל ובכ' שערי יוון סי' ה"ג מברר בראיות חזקות ונאמנות שא"ל להעמיד לחיים אפי' במקומות שהחוט שלמעלה מהעוקם למטה או למעלה ולא לנדרים דכמעט כל הערובין הגמורים שהעוקמים אלו מאן דחש לה רק להעמיד למי בחלחל ובסוף, וכה סמכו על הוראתו בערובין שכווארשא :

בכמה

מקומות רחוקים עמודי הטילפון מן כותלי המבוי קרוב לעשר אמות ודרך הרבים הסיידואק דבקיני בו רבים מפסיק בין כותלי הכתים לעמודי הטילפון ויש בזה שני חששות, החשש הראשון הוא דינו של הבכור שור בחי' ערובין יא, שמחמיר אם לזה"פ רחוק ג' טפחים מן הכותל, וחשש שני דין המנ"א ס"ה סק"ד ד"ל מבוואות שלנו דינם כמבוי דברתו ב"ה טפחים או בקטי בו רבים :

והנה

ע"ד הראשון, בכור שור כ' דהקנים לריבוי שלא יהיו רחוקים מהכותל ג' טפחים וראיתו מקי' חוס' ערובין יא, ד"ה אופכ' שהק' ר"ח למה לי לזה"פ להכשר בקנה מכאן דהוי לחי' אוחס דהקנים יכולים להיות רחוקים מכותל אולא קי' ר"ח דהא למי שהפליגו מן הכותל שלשה פסול כמ"ש רבא ערובין יד: וקמבעיא לי' היכא דעבד לזה"פ רחוק מכותל או מהני יותר מעשרים אלא והאי דנס לזה"פ רחוק ג' פסול, והנה לפי דבריו יקשה למה אמר רבא דין זה שהפליגו ג' טפחים בלתי הי' לו לומר מידות יותר אפי' בזה"פ ומוכח דרק למי פסול ולא לזה"פ דאי טעם כמ"ש ר' יהונתן מובא מנ"א ס"ב ס"ב ל"ג בזה"פ אירא דהאי גי' א"ל ומעט לוי ל"ג בזה"פ כמ"ש בכ"ש בעלמו משום דלה"פ אפי' בארבע מחילות מהני כמ"ש ערובין יא, ול"א אחי אירא, אף מ"ש דלעטם הנמ' דהוי מחילה בהגדיים בוקעים פסול נס בזה"פ תמוה מאד דמה בכך נדריים בוקעים בין הלחי לכותל ולזה יפסול ובכל למי ג"כ נדריים בוקעים צו דהא פתח המבוי פתוח ואין שום שנוי ומי"מ שרי משום דהלחי הוא מחילה ומה גריעות בזה שהוא מופלג ג' טפחים אלא שבאמת טעם הפסול

24

הפסול הוא כמ"ש ר' יהונתן משום אחי אירא וכו' אלא כדו שלא לומר לבדו כרש"י ע"ז אמר הטעם כיון דנדיים בוקעים מבעלים את הלבד וכ"כ ח' רעק"א סי' י"ח והך מילתא דנדיים בוקעים לא הוי טעמא לשורש דהיו דהרמיקו פסול אלא דבא לומר דאפי' לרש"י ג' דהוי לבדו עם ד' טפחים ואי"כ לא מקרי דהרמיקו מ"מ כיון דנדיים בוקעים צו מבעלים מדין לבדו וכמפורש בדה"ט ע"ז אבל ביסוד הטעם דהרמיקו פסול מזה לא נזכר כלום וספיר י"ל דהטעם דלחי אירא מהאי גי' נוסא וכו' וכ"כ צות מאיר ס"ג ס"ו מה לי אם הגדיים בוקעים כינה לכותל כ"כ"ג הם בוקעים אף כי היא מחזרת להכותל ברוחב הפתח כולו ולכן מוכרת טעם לפסול הרימוק משום דלחי אירא וכו' וכ"כ ברכת אברהם להר"א אבוס ערובין יא: וגשש חי' או"ח כ"ב דבדרי ישכר סי' כ"ה אות' ע', וכן לפת"ש מחלית השקל שס"ג סק"ה טעם הפסול דאם הלחי רחוק מן הכותל ליכא היכר כלל וע"כ כוונתו ע"פ מ"ש תוס' ה: ד"ה ארבע ומנ"א ס"ג סק"י דלחי בעי היכר קלת אבל לזה"פ דל"ב היכר כלל כשר אף אם הוא רחוק מן הכותל (ול"ע עליו הא כ' תוס' שם דאם העמידה לשם למי יש קול ויש היכר א"כ הכא דעשאו לשם למי למה פסול בהפליגו ג'). ולפי טעם מחלית' ג' דהא ראי' בכ"ש מקי' תוס', דאם לס"ד דנמי אופכא מלי אין לזה"פ מוטיל למעלה מעשרים וע"כ דנס לזה"פ בעי היכר ולכן נס במופלג ג' פסול אבל למסקנא דזה"פ למעלה מכ' כשר ולא בעי היכר גם רחוק ג' כשר :

ורכאורה ק'

למה קי"ל כרבא דהפליגו מן הכותל פסול ינמא דרבא לשיטתו דלחי משום היכר ואם רחוק אין היכר אבל לדין כשר, ול"ל דרחוק ג' טפחים אין בו אפי' היכר קלת ומש"ה נס לדין פסול דבעי בלתי היכר קלת כמ"ש תוס' וע"י ה' רעק"א סי' י"ח ד"ה והב"ש ושם ב"ה ומה ש"ל לתרץ משום דבירושלמי נס רב ס"ל דין זה ורב ס"ל דלחי משום מחילה :

וע"י

בדברי ישכר סי' כ"ח אות' ה' שהעיר על חב"ש שנסחייע מדברי חוס' י: ד"ה ועושה דהרמיקו הלחי פסול, ד"ל דחוס' לשיטתו דס"ל כרבא בלתי העומד מאליו וע"ל דלחי משום היכר משא"כ לדין דקיי"ל כאבוי לא פסול אלא היכא דשיך אחי אירא וכו' ודוקא אם האויר גדול מהלחי משא"כ בפס' וממילא אין הכרח לדברי מחלית' הג"ל, ודבריו תמוהים כי חוס' כתבו בן אליבא דר' יהודה שהוא מ"ד ועושה פס שלש אמות ור' יהודה הלא ס"ל יב: למי משום מחילה, וע"כ רק כמ"ש מחלית' דאפי' אי משום מחילה בעי היכר קלת כמ"ש חו"ה: ד"ה ארבע, והא דקאמרי אפי' למ"ד משום מחילה הקי' רעק"א בגליונו מה אפי' למ"ד הא מרא דשמעתין הוא ר' הונא והוא ס"ל דף ע"ו, למי משום מחילה, ובמלא הוועים סוגיא למי אות' ז' מקי' על ריטב"א שם ב"ה ארבע שכ' דלמא ר"ה ס"ל למי משום היכר

ואולי יש ליישב עפ"מ"ש חו"י ע"ו. סד"ה לא דלפי דברי רב הוי מקשה וי"ל אף דר"ה ס"ל משום היכר מ"מ הוי שואל אליבא דרב אולי ס"ל משום מחילה ודוק :

ובדברי

ישכר שם אות' ח' הקשה קושיא עומה על בכ"ש שני דהר' יהונתן שני טעם ללא ליתי אירא דהאוי גי' וכו' הוא רק אליבא דר' יוסי ודייק לה מד"ל לר' יוסי דבעי' שיהי' הלחי רחב ד' טפחים אלמא דס"ל טעם משום אירא, הלא ה"י יהונתן מציא טעם זה גם במחתי' יא: הכשר מבוי וס"ס כחבו אליבא דר' אליעזר ובי"ה ולא שייך שם כלל דינו של ר' יוסי, גם מ"ש הבכ"ש דר' יהונתן סותר א"ע דמנ"א ס"ג סק"ה כתב לדעתו דאם הלחי רחב מג' שרי האויל והעומד מרובה על הפרוץ ובס"ק ל"ז כ' בשמו להפוך דעתו כחוס' דאפי' פס לא מהני ומש"ה מחרץ דהר' יהונתן כ' כן רק אליבא דר' יוסי, ותמוה אפי' הם דברי ר' יהונתן אלו דאף פס רחוק מכותל פסול וע"י דברי ישכר שם אות' י"א שכ' דבר אמת שיש במנ"א סק"ז חסרון אות' ד' ו"ל, 'התוס' וכ"כ ד' הרר"י והוא ר"ח, וכבר כתבתי דעת הרר"י וכוונתו למ"ש למעלה סק"ה דעת הרר"י ואין שום סתירה :

וגוף

הדבר תמוה לחדש דין על יסוד דקדוק זה מ"ש לא חי' תוס' כן, ואשנו כי רובלא למשוב ויהלא יש כמה נפ"מ אחרות בין לחי ללחי"ש, למשל למי לא מהני רק מרחו א' כמ"ש תוס' ערובין ה: ד"ה ק"ו וזה"פ מהני בכל הרחוח וכן שס"ג סעיף ל' במבוי שלרו' א' ארוך ומחלוקת בי"ח וצ"ז סק"א ומנ"א ס"ק ל"ב אי מהני לחיים שאינם מכוונים לזה"פ מהני וכן שם סכ"ו כמה דינים :

ולענין

הלכה בד"מ שס"ג סק"ב מהיר בזה"פ רחוק מכותל וכמעט כל האחרונים ממירים הלא תמה ח' רעק"א סי' י"ח וביח מאיר שס"ג וישועות יעקב שם סק"ה וברכת אברהם לר' אבוס ערובין יא: כ' מהנגנו שלא לדקדק בזה וכ"כ שעי"ט שס"ה סק"ב בשם פניס מאירות וכ"כ בעו"ח בסוף ש"ע הרב סו"י ג' המנהג הפשוט עלא לדקדק בקטי לזה"פ שיהיו סמוכים לכותל ולית דחש למ"ש הבכ"ש וראיתו מלחי יש לדמות וכו' משא"כ בזה"פ שא"ל למחילות כלל שהרי נעץ ד' קנדיסין כשר וכ"כ נכדו בס' ל"ג או"ח סי' מ' וכ"כ בדברי ישכר כ"ה אות' י"ג :

ואודות

החשש השני דדרך הרבים מפסיק בין הכותל לזה"פ, הנה פרטא מבוי אוסרת אפי' בארבעה טפחים אי בקטי בו רבים כמ"ש רא"ש פ"א ערובין סי' ז' ור' יונתן וטור ורמ"א שס"ה ס"ב כתבו לדין תקון ואין מפורש מה התקון וכ' בש"ע הרב דבעי לזה"פ דקמי למבוי מפושל, ומנ"א סק"ד מסופק במבוואות שלנו דמחמירים דדינס כחלר כמ"ש רמ"א שס"ג סכ"ז אי גם לקולא אמרי' כן דהא חלר אין מייק בו בקיעת' רבים ומפיק

יש לומר דגם ה"ש מודה דלא מהי כלי. ובפרט לפמ"ש לעיל דמחמת העמודים היה זה חשיב ז'ה"ש ששאלה מן ה"ש ר"ק משה דמשיבין האוקוליות והשפיות כיון העמוד ואחריה הוא דהוי קרה מכלל וקרה מכלל והבט ע"ז ואין לך סיבה יותר מזה דלא ל"ב פחה נגשו ולא מניו ז'ה"ש כזה. ולמעט פלגותא עדיף. וגם דמסתבר כן דה"ש יסיר כזה שאין ז'ה"ש נעשה לשם פחה כלל ר"ק לעין אחר מעשה ככה"ל י"ל דל"ע לא מהני להחיר בתורת ז'ה"ש :

ג ומלכד זה היה ידוע דעמודי העלגנרף מן הסתם עומדים בלתי עשויים להטול. ודעה ככה"ל דה"ש הקיים על ז'ה"ש רחוקים ג"ע מהסוכה לא מהני. וכן תו"ש חולק עליו. וע"ש בדבריהם. והנה גמ"ש הכ"ל דה"ש לבריו מדברי האוספות דעירובין (ר"ד י"ח) כה"ל דאביעטא בגמרא חי מהני ז'ה"ש כגובהה שהקשה הר"ח דל קנה ע"ז ליתפטר בקנה ומכאן דהוי בלתי משהו. ומדלא חירלו החוס' דנ"מ היכא דז'ה"ש רחוק מהסוכה דמזין לחי לא מהני כיון שהרחיק מהסוכה שלש עשרה מזה מוכח דז'ה"ש שהרחיק מהסוכה שלש עשרה מ"מ לא מהני. וע"ד. ואין דבריו מוכרחים דה"ש מ"מ האוספות שחירולא שם דמיבטי ליה היכא דלא מהני לחי כו' או ל' יוכי דבני רוחב שלש כו'. ומכאן מה דהחוס' ר"ו לפרש מהני בלתי. (כיון דהבטיח קחי אמתיותא שם. חי הא דה"ש יתחיל ז'ה"ש כפי"ה ה"ש ברש"י כגובה מ"מ). דל"כ קשה עובא כה"ל דוקטי החוס' שחירולא דל"מ ל' יוכי דבני רוחב ג' בלתי. והל"ל כפי"ה מ"מ וז עמ"ש אף לרבין ד' יוכי דלא בצו רוחב ג' מ"מ כחוט הסוכה בעין (בראשית בגמרא ד"ד ע"ב). ואילו בזה"ש סני כ"ש. כמ"ש תה"ד ה"ש ה"ש כ"ש סימן ס"ג וכן פסק הרמ"א. ולפי"ז יהיה מדברי החוס' הלאו שחירולא ע"ה ה"ה"ד כזה. והל"ל יוחא. ומש"ה נמי לא נקטו החוס' כ"מ לעין לחי שהרחיק מהסוכה שלש עשרה דפסול דהוא מימרח דרע"ה (ש"כ). והנה ר"ו לפרש כ"מ ר"ק מדויק מהסוכה דלא במתכונתו כ"ל. שוב ראינו כספר ק"י על הרא"ש בעירובין פ"ק (סימן י"ג ס"ק מ"ח) שר"ה לחוק על ה"ה"ד רמ"א כ"ל מדבר דברי החוס' ה"ל ישנן עשה להלכה ע"ש. ולפמ"ש אין דבריו מוכרחים ולק"מ וכו"ל. וכן מובא נמי לפי דעת כ"י ה"ל (אות ג'). דז'ה"ש שומרת מאליה מהני כיון דהוי מוחיל נמורה ע"ש. וא"כ לפמ"ש הרא"ש פ"ק דעירובין (סימן ל') דמחילה אפילו לא סמיקו עלה מאחמול הוי מחילה. וכ"כ ה"ש דעת הר"ק ג"כ. לפ"ז בזה"ש נמי מהני אפילו לא סמיקו עליה מאחמול. וא"כ חוקי על החוס' בעירובין שם דה"מ י"מ ח"ל דלתי לא מהני בלא סמיקו עליה מאחמול. (אם לא נומח שהחוס' חולקים ב"ד על ה"י"ף ורא"ש ה"ל). והנה יוחא. ובה"ש ג"כ לפמ"ש החוס' ד"ה ע"ב ד"ה ד"ה) דה"ק למ"ד לחי משהו מחילה מ"מ היכא קתה בעין ומש"ה פסול ב"ד"א. וגבי ז'ה"ש משמעות הפסיקים דה"ק קתה לא בעין. והל"ל ג"מ ו. וכן לעין לחי הושג (שם ד"י ע"ה). והל"ל יוחא הכל. ובדבריו נדחה גם כן מ"ש ה"ה"ש סי' שס"ג בישב קושית החוס' בעירובין כ"ל. ויש להסביר יותר כי מילתא דאמר בעירובין דברי החוס' בעירובין שם דוקטו כ"מ ר"ק דבריו המפורשים במשנה כ"ל. וכדבריהם מוכרחים כזה. דה"ש כפשוטו דמילתא חמוה א"ך דאביעטא בגמרא שם חי מהני ז'ה"ש כגובה. וכן למסקנא דפשיטא גובהה ז'ה"ש מהני א"ך כגובה מ"מ חמה. א"ס כי הוא גובהה קשוח מ"ע חיי במתנין היתחל דז'ה"ש כפי"ה כגובה מעשה ולא ברש"י כגובה מ"ל. ויחיל לפ"ד החוס' דלעין נבזה מ"מ אין ג"מ

יש אם ז'ה"ש דחופוק ליה משום לחי דמהני כגובה מ"ל. דמניו דמתנין מיירי כמניו שאינו מופלג וכדפי"ש. ומתנין אחיה כדבין דר' יוכי דלתי לא מהני רוחב ג'. וממילא אין שום ל"מ מהלכ"ש דליהוי כר"ש דהמתנין. וא"ך דע"ין משכחה ולא נפקא מינה כגווי ה"ל ממימחה האמוראים כפסול לחי וכו"ל. המתנין לא נחיה לאשמועינן קדי דבריו המפורשים במשנתו כמ"א וכו"ל. והשתא מסתבר לכו להחוס' לפרש כגובה דגמרא דקחי אמתיותא נמי ככה"ל. (דכביש הוא חי ז'ה"ש מהני גם ברש"י דמתנין ר"ק דגוואל דמיירי ר"ק המתנין אין ל"מ כזו מ"ש"ה לא הנה ליה ברש"י כה"ל. ויש כ"מ כמ"א גם דמין המבנה). ואין להקשות דבריו ס"ל. וכן נקטו הר"מ לרבין דר' לעין דבעין בלתי שיעור כחוט הסוכה שזה איתא בדרייתא דר"ח (ב"ד ע"ב). ועוד מוכח דל"ל ה"ן ה"מ ר"ק דבריה שגווי המתנין ולא כדרייתא. א"כ חוקי במ"ש החוס' לעין מניו מופלג ד"כ כדרייתא שגויה (ב"ד ע"ה). וז"ל דה"ש דמניו מופלג לא מהני לחי שפמ"ג ממתנין דעירובין (ד"ה ע"ה) ושאר דוכתי. באופן שר"ה"ה ככה"ל מדברי החוס' דעירובין ה"ל אינם מוכרחים. וכמו שביארנו. ומ"מ אין לחות דבריו כהלכתי ויש לחוש מהני. וע"ד. ואין דבריו מוכרחים דה"ש מ"מ האוספות שחירולא שם דמיבטי ליה היכא דלא מהני לחי כו' או ל' יוכי דבני רוחב שלש כו'. ומכאן מה דהחוס' ר"ו לפרש מהני בלתי. (כיון דהבטיח קחי אמתיותא שם. חי הא דה"ש יתחיל ז'ה"ש כפי"ה ה"ש ברש"י כגובה מ"מ). דל"כ קשה עובא כה"ל דוקטי החוס' שחירולא דל"מ ל' יוכי דבני רוחב ג' בלתי. והל"ל כפי"ה מ"מ וז עמ"ש אף לרבין ד' יוכי דלא בצו רוחב ג' מ"מ כחוט הסוכה בעין (בראשית בגמרא ד"ד ע"ב). ואילו בזה"ש סני כ"ש. כמ"ש תה"ד ה"ש ה"ש כ"ש סימן ס"ג וכן פסק הרמ"א. ולפי"ז יהיה מדברי החוס' הלאו שחירולא ע"ה ה"ה"ד כזה. והל"ל יוחא. ומש"ה נמי לא נקטו החוס' כ"מ לעין לחי שהרחיק מהסוכה שלש עשרה דפסול דהוא מימרח דרע"ה (ש"כ). והנה ר"ו לפרש כ"מ ר"ק מדויק מהסוכה דלא במתכונתו כ"ל. שוב ראינו כספר ק"י על הרא"ש בעירובין פ"ק (סימן י"ג ס"ק מ"ח) שר"ה לחוק על ה"ה"ד רמ"א כ"ל מדבר דברי החוס' ה"ל ישנן עשה להלכה ע"ש. ולפמ"ש אין דבריו מוכרחים ולק"מ וכו"ל. וכן מובא נמי לפי דעת כ"י ה"ל (אות ג'). דז'ה"ש שומרת מאליה מהני כיון דהוי מוחיל נמורה ע"ש. וא"כ לפמ"ש הרא"ש פ"ק דעירובין (סימן ל') דמחילה אפילו לא סמיקו עלה מאחמול הוי מחילה. וכ"כ ה"ש דעת הר"ק ג"כ. לפ"ז בזה"ש נמי מהני אפילו לא סמיקו עליה מאחמול. וא"כ חוקי על החוס' בעירובין שם דה"מ י"מ ח"ל דלתי לא מהני בלא סמיקו עליה מאחמול. (אם לא נומח שהחוס' חולקים ב"ד על ה"י"ף ורא"ש ה"ל). והנה יוחא. ובה"ש ג"כ לפמ"ש החוס' ד"ה ע"ב ד"ה ד"ה) דה"ק למ"ד לחי משהו מחילה מ"מ היכא קתה בעין ומש"ה פסול ב"ד"א. וגבי ז'ה"ש משמעות הפסיקים דה"ק קתה לא בעין. והל"ל ג"מ ו. וכן לעין לחי הושג (שם ד"י ע"ה). והל"ל יוחא הכל. ובדבריו נדחה גם כן מ"ש ה"ה"ש סי' שס"ג בישב קושית החוס' בעירובין כ"ל. ויש להסביר יותר כי מילתא דאמר בעירובין דברי החוס' בעירובין שם דוקטו כ"מ ר"ק דבריו המפורשים במשנה כ"ל. וכדבריהם מוכרחים כזה. דה"ש כפשוטו דמילתא חמוה א"ך דאביעטא בגמרא שם חי מהני ז'ה"ש כגובה. וכן למסקנא דפשיטא גובהה ז'ה"ש מהני א"ך כגובה מ"מ חמה. א"ס כי הוא גובהה קשוח מ"ע חיי במתנין היתחל דז'ה"ש כפי"ה כגובה מעשה ולא ברש"י כגובה מ"ל. ויחיל לפ"ד החוס' דלעין נבזה מ"מ אין ג"מ

ד וברבר מה שמעלתו העמיק לו במתכוו דברי ה"ש שואל ומשיב מ"ש לסקל ב"ד דל"ח ז'ה"ש עשה"ה מן ה"ל. דה"ש דז'ה"ש מן ה"ל לא מהני הוא עשוי שגילה דעהו שלא עשהו ז'ה"ש כיון דלא עבדי חיבטי ככה"ל. ומש"ה כשעשה ע"כ לביצה אחרת כמו ב"ד פשיטא דמניו. ומעלתו כה"ל לסחור סכרונה מסוגיה גמ" (ד"א סע"ה) ורמי דר"ל אדר"ל ב"ו. בשלמא דר"ל אדר"ל ל"ק כו'. ואם איתא ח"ל ל' שגווי דכשעשה ספחה לעין כלאים דלעין זה הוי ככלתו מש"ה מהני א"ך לשבת ב"ו. ז"א שחירולא ע"ד המחנה ה"ל. דה"ש לעין כלאים א"כ היה מתי הקיים ע"ג כש"כ דסיים מהני. וא"כ במה שהניחו מן ה"ל גלי דמתיא דלא יוחא ליה למישבד כהורות פחה. משא"כ כ"ד דאין כאן גילוי דעת במה שהניחו מן ה"ל כיון דק"ו הוא חיקוק ומלאכתו של העלגנרף לסינוח דוקא מן ה"ל ולא ע"ג כו'. א"ך בלתי דברי המחנה ה"ל מרפסין איגרי ומלנו הוליא מילין בלי שום יסוד והוא מהני וספוסקים וח"י לשמע לו. וגם עיקר הסוכה איתא וזינה כעמנו על דבר כמבואר ברא"ש במקומות דלפירות ר"ה שפירש שעשה האוס"פ כזו של כותל דלא מהני כזה העטע משום דפיתחה בקרבן וזינה לא עבדי חיבטי. אבל לפי פירוש רש"י דקו"ל חוסייה העטע דלא מהני ז'ה"ש מן ה"ל משום שאינו

שאינו דומה לפח שהשקוף על המזוזה וכן כתבו שא"ל שפסקו. ואין סברת הל"ל כלל לדעתו. וגם מדברי החוס' ר"ש עירובין ובזכרונם שהלכתי לעיל לעין הסלונסאות ש"ג ווי העמודים כמנה החוספות דהוי ז'ה"ש מן ה"ל גם כן משמע דלא כהמתבר ה"ל. דה"ש חו"ס היה מסתמא כאלוהא דמילתא. ובכרת המתבר ה"ל הוא משמעת ק"ס ר"ן. וכבר מנואר לעיל דזה עושטא לכיכב אחרת הוא גרוע מזה עמו. וכו"ל. ולכלכס כבר כתבתי דקחי אמתיותא להחמיר. ויראה מעלתו לעשות שם חיקוק אחר :

סימן י

שנינו ע"ד ה"ל

פ"ש רומ"ל על דבריו שכתבתי להכריע כחיקוק הראשון דהחוס' ר"ש עירובין ולא חירולא במ"ש החוס' שם להכריע כחיקוק השני לגרר לפעמים מקשה כו' מה"ל דמקשה הגמרא ור"י מפתחו של אולם גמר כו' ולא משני שאינו אולם דס"ל ז'ה"ש כו'. ה"ש מקורא אמינא דלא מסתבר דפשיטי בלתי להכריע בין שני חירולא החוס'. ר"ק שהוכחתי לשיטת החוס' (שם ד"ו ע"ה ודכ"י ע"ה) דס"ל דעוד ר"כ דמ"ח מהני ז'ה"ש כיוחר מעשה מוכח מדבריהם דהחוס' עלמא ס"ל לעיקר כה"ל ה"ש כמבואר ר"ש עירובין שם. ובאמת בל"ה ק"ס לחיקוק השני דהחוס' ר"ש עירובין דמפרטי קשייתא הגמרא דליליא מפחה שער החצר וכן מה שהקשה הגמרא א"כ ר"י מפתחו של אולם גמר כו'. כל הקושיות הם על יסוד זה לר"ב לטעמים דס"ל דא"ך ב"ש לו ז'ה"ש ל"ך למשע. וה"ל חזוין דהמקשה לא סמיקו ארעיות כלל מזה. דה"ל לכסוף מקשה הגמרא אלא מפחה לא חיבוי ליה ז'ה"ש ע"ג. ומשני מידי הוא עומד אלא לר"ב כו'. ואחר שהמקשה ידע זה מחילה וכל קשיותיו היה על קוטב זה ולכסוף נעלם ממנו ז"ל עד שהחזן חידש לו כן. ומלאתי שהקשה כן בספר חורח חיים וסכרתי מזה כחיקוק הראשון דהחוס' שם. ולחיקוק הראשון דהחוס' א"כ סבוגיא. מלכד מ"ש הח"ח שם דלכ"י גופיה הוא דפריך מחילה ה"ך קשיותא ור"י מפ"ה גמר דיעד ה"ך כדרייתא דפליגי ר"י כה"ב ממשע ג"כ וקשיותא ק"ה משני ע"ה. (ומלנו של"כ החוספות לפרש ככה"ל. כיומא דע"י רע"א. ופכחתי דל"כ סע"א. וב"מ ד"ך כ"ל ט"א ד"ה ומה. וב"ב דכ"ב ע"ב. ועוד כמנה דוכתי). אלא בדמחמא א"ל כלל לחיקוק הח"ח כזה שח"ה דוחק קתה. ר"ק י"ל כפשוטו דהגמרא כסוגיון ידע מה"ל דחיהא לקמן (ר"ד י"ח) דז'ה"ש מהני גם כן כגובה מעשרים. וא"ס כן קשיותא בגמרא כר"י מוקף. דמקשה בממ"ל אחת לא פליגי ר"י כה"ב מעשה כיון דגמיר מפחתו של אולם להכריע כגובה מ"ל. וא"ס דמ"ה אר"ל אולם דס"ל ז'ה"ש א"כ היכי יליף מיניה להכריע כגובה מ"ל כיון דש"ס דס"ל ז'ה"ש. וא"י דפשיטא ליה לר"י דמחא אולם מיקרי בלא סלוקס ה"ל. דה"ש לעין כלאים א"כ היה מתי החוס'. א"כ יליף מינה להכריע כה"ב אלא מפחה לא חיבוי ליה יליף מינה לגובה ולא לרוחב. ובממ"ל מקשה וא"ל : וע"ד מ"ש מעלתו מה"ל דמקשה בגמ' אלא מפחה לא חיבוי ליה ז'ה"ש דלפ"ד החוס' (ע"ש פירוש המסכתא דברביה"ס) עיקר הקשיותא ה"ל לעשות פחה הכיכל שזה לאלו"ה. ה"ס

שיטת החוס' לקמן כ"ל. ויחפרש הגמרא כפשוטו (כמ"ש המפרשים) דעיקר קשיותא בגמרא הוא שיאמר מדרבנן כה"ב מעשה א"ך ש"ש לו ז'ה"ש כיון דמפחה היכול לישבן לעין שיעור כגובה כהורות מניו דהוי מדרבנן. וא"ס הוא ד"ך לומר או אסתמחא אכמ"ל. והדברים שפוטו : וע"ד מה שר"ה מעלתו לקמן קשיותו מה"ל דעוד ר"כ דמ"ח מהני ז'ה"ש א"ך כיוחר מעשה. ע"ש דברי ה"ה"ד ב"ד ר"ס ק"י. דכדבר שפוטו כו' ה"ה"ה כה"ה"ה א"ן ויולת ש"ד חכמים להכריע. ה"ה מלכד מה שדברי ה"ה"ה אינם מוסכמים. וכבר חלקו עליו כשפוטו חו"י (סימן קמ"ב) וחסונת ב"י (סימן מ"ב) והפמ"ל עוד כמה אחרונים. א"ך גם לפ"ד כה"ל כזה מעלתו לא דיבר כגובה והעביר ה"ך על סע"ל. דה"ו לא קאמר אלא דבר שגמרא כו' היכיר למעשה מפורש בחורה בלתי עיני בעלמה שרואים לאסור. ולא היכיר שכתב ד"ך גילוי מילתא כמו ה"ה. ומידי שבת חובב כה"י ק"ה. ובכה"ל ל"ל ה"י. וכל המומר כן אינו אלא טועה וסובר לכמה סוגיות מפורשות. אמנם בעיקר דברי סע"ל יש כזה ק"ה שחירה בדברי החוס'. ובזכר המקומות בחוס' מוכח דס"ל דלא ככה"ל כזה. ובסוף דבריו נבאר ק"ה כזה :

ובמה שר"ה מעלתו לנכס דוחקין ע"פ דברי רש"י בחומש פרשת תרומה דקודרתי הקלעים היו חתח סוויין. לא שיק מידי להוכיח מזה שהכלונסאות היו חתח חתח סוויין. ודברי החוס' כזרז מללו בעירובין ובזכרונם שהכלונסאות היו ע"ג ווי העמודים. וע"ש בדבריהם. ובפרט בזכרונם ש"ס. ומי יבא לעווח ולכסוף דבריהם המפורשים. וגם כבר כתבתי לעיל שדעת ר"ח בספר הישר שהכלונסאות ש"ג ווי העמודים שפיר יש להם דין ז'ה"ש ולא חשיב ז'ה"ש שעשה"ה מן ה"ל. וה"ל לומר באופן אחר. ופשיטא דל"ל שר"ה והחוס' יחלקו במילואות ש"ס א"ס הכלונסאות היו על גבי סוויין או החמישים. ול"י להאמר כלל :

ובמ"ש מעלתו שלא ה"ן דבריו מ"ש ד"ל דלא מהני ז'ה"ש כשעשה לחיקוק כה"ה כדלמרינן כן לעין מזהה במחמת (ד"ל ע"ב) וא"ך דלאו בכל מילי משוינן ז'ה"ש דשכח לרין פחה דגבי מזה. וכזה על זה מעלתו דלשיטת החוס' דלכסורה חייבה כמזהה ר"ק מדרבנן מש"ה היכא דלחיקוק חקרה עבדי פטורה לגמרי כו'. כמזומת שלא ראה שם דברי הגמרא במקומו. דאמר ר"ח הס"ס לכסורה פטורה מן המזוזה לפי שאין לה פלימין. וקמתה עליו הגמרא ה"ה יש לה פלימין חייבה לחיקוק חקרה הוא דעבדי. ומש"ה מגיה בדברי ר"ח דא"ל ש"ש לה פלימין פטורה. וספחה ה"ה כ"ד לחמירן כל דחקון רבין בעין דאורייתא חקון. וכאן א"ס היה החיוב מזהה מדאורייתא כדדברנן הקילו בלתי ענינים. מ"מ פשיטא דלא שייך לפתוח על ר"ח מדוע לא מיקל גם כזה. וכי הסתבר לחלק בין דאורייתא לדרבנן ככל עיני שטול וככל אופן שזינור. ואין אלו אלא דברי ר"ח וא"ל לכסור מעשר ג"כ. ובמ"ש במ"ש שמוסיף הכל לומר גם לשיטת ה"י"ף דלכסורה חייבה כמזהה מדאורייתא מכל מקום כיון ש"ס קולא בלכסורה דפטורה לגינה פטורה כזה חידש ר"ח עוד קולא בלכסורה דהיכא דלחיקוק חקרה עבדי פטורה א"ך בחמות לבית. דז"ל דה"ל ארבעה מנואר מדברי ר"ח דלכסורה ש"ש לה פלימין חייבה כמזהה. ומאי קמתה בגמרא על ר"ח למה אינו רואה לסקל עוד קולות בלכסורה. וכי הסתבר לגבש קולות בלכסורה. ומעלתו שגה מאד כזה. וכן במה שהתבאר עוד לדייק לה"ך מה"ל דלמרינן הס"ס דלכסורה דבי רב חייבה כמזהה ופירש"י ש"ש לה ארבע דמותר אלא שאין

ומעשיו מתוקנים. הנה זכינו להבין פשר דבר שפסוק "בני אם חכם לברך", נאמר על יגיעה בתורה, ועל תקנת עירובין ונט"י שהתקין שלמה כסייג לאיסורי תורה— עירובין סייג לאיסור הוצאה, ונט"י סייג לטהרת תרומה (עין מהרש"א), ועל כולם כאחד נאמר "בני אם חכם לברך", שכל אלו הם גילוי לדברים שבלב, לרצון החזק השוכן בקרבנו לשמוע דבר ה'.

דברים אלו מכוונים כלפי יקירי ורב חביבי אחד המיוחדים שבין תלמידי הישיבה ה"ה הרה"ג ההריף ובקי עדיו לגאון ולהפארת כ"ש ר' אלימלך בן יודי הרה"ג ר' יצחק שמשון לאנגה שליט"א, שבמשך שנות למודיו אצלנו יגע בתורה הרבה בגירסא ובסברא. ויודע אני בו שלא רק אוצרות דעת וחכמה יש בו, אלא, ובעיקר "חכמת לב" יגיעה רבה והשתוקקות עצומה לדעת דבר ה' זו הלכה, וזכה לאסוקי שמעתתא. אליבא דהלכתא. ומרוב עניונו וצניעותו לא נודע טבעו והתקיים בו ואת צנועים חכמה. ועתה כאשר זכה להוצא לאור חלק מפרי עמלו, קונטרס מעט הכמות ורב האיכות, ב"הלכות עירובין", שהם מההלכות החמורות וזכה ללבנם לצרפם, תרתי משמע, ולבארם אחת לאחת דבר דבור על אופניו, והראה הקונטרס לפני גדולי תורה יושבי על מדין מורי הוראה בישראל ושבוהו וקלסוהו, אמרתי דבר בעתו מה טוב לספר כעת שבוהו ברבים על גדולתו בתורה ועל יראת חטאו הקודמת לחכמתו, ובלב מלא שמחה וגיל קורא אני עליו את הפסוק "בני אם חכם לברך ישמח לבי גם אני". מעמקי הלב הנני נושא תפלה וברכה שכה יתן ה' וכה יוסיף לעלות מעלה מעלה בתורה וביראה טהורה וזכה להפיץ מעינותו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה ולהרבות כבוד שמים בכל ירכיו ומעשיו.

הכרית לכבוד התורה ולומדי
חיים יעקב גאלרדוויט
ראש ישיבת כרם ביבנה

הקדמה

מלאכת הוצאה היא אחת משלשים ותשע מלאכות שבת. כשם שבשאר מלאכות שבת קיימים אסורי תורה— אבות ותולדות— ואסורים מדרבנן, כן הדבר גם במלאכה זו. הגמרא בשבת דף צו ע"ב מביאה מקור מן התורה למלאכת הוצאה: "אמר רבי יוחנן, דאמר קרא 'ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה' לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא" (שמות לו ו), משה היכן היו יתיב— במחנה לזיה ומחנה לזיה רשות הרבים הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מושות היחיד דידכו לרשות הרבים". (עין בגמרא להמשך הדרשה). "ורק ארבע אמות ברשות הרבים מנלן דמחייב... ותו מעביר אמות אמות ברשות הרבים מנלן דמחייב— אלא כל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה" (שבת דף צו ע"ב).

כל מלאכות שבת— גם מלאכת הוצאה— נכללו במסכת אחת, מסכת שבת, ואלו לדיני ערובין הוקדשה מסכת שלמה, הלא היא מסכת ערובין. הראשונים הרחיבו את הדבר על דיני ערובין וגם בספרי האחרונים מצויות תשובות רבות הקשורות לדינים אלו. הפזור הגדול של ההלכות הנמצאות בפוסקים ובספרי התשובות מקשה על למוד סדיר של הלכות אלו. בספר זה נקבצו הדינים העיקריים.

אחת מגזרות רבנן הקשורה למלאכת הוצאה היא: אסור הוצאה מרשות לרשות ואסור העברה של ארבע אמות במקומות נוספים בהם לא קיים אסור תורה. אם מהתורה אסור העברת ארבע אמות קיים ברשות הרבים בלבד, הרי מדרבנן הוא קיים אף בכרמלית, ולפעמים אף ברשות היחיד.

לא באנו לרדן בספר זה על דיני ההוצאה עצמם— אלו דברים מותר להוציא מרשות לרשות משום שהם נחשבים למלבוש או מסיבה אחרת, ואלו אסור להוציאם. כאנו לרדן על הרשויות עצמן: מהי רשות היחיד ומהי רשות הרבים; מהי כרמלית ומהו מקום פטור; באלו מקומות מותר לטלטל ובאלו מקומות אסור לטלטל מן התורה; באלו מקומות קיים אסור טלטול מדרבנן— ובעיקר מה הן התקנות הדרושות כדי להחזיר את הטלטול במקומות אלה. סוכמו כאן דיני ערובין העוסקים בבניות ובשאלות בהם נתקלים בדרך כלל.

ידוע הדבר שיש צורך להקיף את השטח בגדר או בחוט כדי להחזיר בו את הטלטול. מקובל לקרוא לחוט המקיף את השטח: "ערוב". למעשה אין שם זה נכון. החוט עצמו נקרא "צורת הפתח". ה"ערוב" הוא אוכל— לחם, מצה— המונח בשטח המקוף ושייך— בשותפות— לכל בני המקום. ערוב זה הוא הנקרא "ערובי חצרות" והוא תוקן על ידי שלמה המלך כדי שיבדילו בין רשות היחיד השייכת לכמה בני אדם, ובה מותר לטלטל, ובין רשות הרבים. השם "הלכות ערובין" ניתן לספר על פי השמוש המקובל של המלה "ערוב". בגוף הספר נתיחס למושגים אלה לפי מובנם המקורי— ההקף הוא גדר או צורת הפתח; האוכל המשותף הוא "ערוב".

כמה ראשונים מפרשים לזה"פ ששאלו מן הרה"ק היינו בקרן זיית ולדידהו אין איסור כלל אם המשקוף נתון מן הרה"ק ולכן יוכל כ"ח לשמוך על כל זה ולמחות חוט ע"ג הקיים מלמעלה ולעשות לזה"פ:

ידידו

אחרון ווארקין

סימן כ"א

ב"ה יום ה' י' תמוז תרפ"ט פינסק

כבוד הרב וכ"י מהור"ר ארי' גרינמאן שליט"א רב בהאראדעץ

בתשובה על מכתב כ"ח אודיעו כי אמנם כן עפ"י הוראתי נתקן עירנו בדלתות, מפני שמעטם השלטון לא ניתן הרשות בשום אופן לתקנה ע"י לזה"פ, ולכן עשיתי ע"י דלתות, ואשר שאל כ"ח להודיעו אדני יסוד היתר הזה ובשגם במקום שאין ראוי לנעול הדלתות מפני הרשות, מקור הדין הוא בש"ס (עירובין ד"ו) ואי מלה בפי להוסיף על דבר שכבר דברו בזה בכ"ח בחבורן זה, שני הדיעות העקרויות ידוע לכל, הרמב"ם סובר דבני בראיות לנעול אף שאין נעולות בשום זמן, והר"ף והרא"ש סברי דבעינן דוקא נעולות בלילה, ומאינו עוד דעה שלישית במכרעת והוא דעה מהר"ם מרוטענבורג שהביאו המרדכי בעירובין ר"פ הרה"ק, ובד"מ (או"ח סי' שס"ד) דגבי הרה"ק דין שזינה גמורה דאף שרחבה ע"ז אמה אין ששים רבוא עוזרין בה, יש להקל בראיות לנעול, ועיין במג"א (סי"ט סס"ג) כתב נמי לסמוך ע"ז שאין השתא הרה"ק, ובשו"ע הרב ובה"ט מוכרעים כן להלכה דאף בדלתות שאין נעולות סני, וכבר נתפשט היתר בהרבה עירות בהסכמת גדולי הדור וא"כ מי יבוא כעת להחמיר מי יחוש ומי ישמע להחמיר בעת כזאת שבגדה הפרלה:

ומה שחשש כ"ח למה שמצד הרשות אין ראויים לנעולם, וזה באמת טעם של המפקקים על היתר דלתות שבזמננו בעשנתם שאפי' ראיות לנעול נמי לא הוה כיון שמצד הרשות לא נתן לנעול הרחובות בשום זמן וא"כ דמיון לטיימא בעפרא דמבואר בעירובין שם דלא מהני, אבל רבו המחירין על האוסרין, דדבר פשוט הוא שיש לחלק בין מה שאינו ראוי לנעול מחמת עלמו שמחוסר מעשה בנזק הדלתות משוקעות בעפר, ובין מה שאינו ראוי לנעול מחמת דבר אחר שגרם לו מלך גמולי המדינה, דבכה ראיות הן לנעול אלא שבטעם אין נעולות מלך חוק המדינה, וזה לא הוה חסרון דאין זה דמיון לטיימא בעפרא שאין ראיות לנעול בכה, הגע עמך אם עשה דלת גולה מי לא מהני להכשיר הטלפול אף שאסור להשתמש בדלת זו ולנעול בה מפני הגזל, מ"מ כיון דשם דלת עליה מהני ועיין באחרונים שהביאו כמה ראיות דאפי' בכה"ג שער העיר אין טעם רשות לנעול אין מבטל שם דלת וכן פסקו השופקים:

צורת הדלתות נלך לשית סריגות מקיים או מטבי צרול (בלעז) כמו הבלעתי שמדבקס חבות של סחורה, באופן שלא יהיו בין קנה לקנה ובין טס לטס וזה מנ' טפחים ויהיו גבוהים י' טפחים, רוחב הדלתות כרוחב הרה"ק ואח"כ אפשר לגלול הדלת בגלילה ולקפלו ולסגורו בחיבה ובמנדל העשוי לזה כדי שלא ישלטו בה עין זרים, ואין לומר דכיון שאין ראוי לנעול על ידם אלא לאחר שיפתח המנעול שנתון על החיבה א"כ יש לדחות לטיימן בעפרא, דה"ל מחוסר פתיחה כמחוסר

מעשה דמי, אכן באמת לא דמי, דהתם כדסיימא בעפרא שמחוסר מעשה פניו העפר שמלאכה וזה אסורה בשנת משו"ה מיקרי אינס ראיות לנעול, משא"כ פתיחה המנעול דשרי בשבת אין זה מחוסר מעשה, וכה"ל ממש מחלקין בעירובין (דל"ד) דאם נתן העירוב במנדל ושל כפיו ואכר המפתח ה"ז עירוב דהוי הוא ועירובו במקום אחד אבל אם נפל עליו גל של אבנים דבעי מרא וחליגא אין זה עירוב כיון שאי"א להוליאו בלא מלאכה האסורה בשבת ועיין בשע"ת (או"ח סי"ט שס"ג) כתב דאפי' הגשרים נסגרים במנעול ראיות לנעול מיקרי ולא דמי לנשקעות בעפר דמחוסר מעשה ע"ש שזהו ממש כחילוק שכתבתי גם י"ש ליוזר שהדלתות לא יהיו עומדים גבוה מן הקרקע יותר מנ"ט:

ועד הגשר, הנה זה תלוי באופן עשייתו של גשר, אם מוכח ע"ג המים או שצומד גבוה מן המים ואם יש מחילות תחתיו, ואם יש מחילות מלמעלה היינו שיש דפנות לגשר, דהרבה חילוקי דינים יש בכ"ז לדינא ועיין בחת"ס סי' פ"ט וטוב"י סי' מ"ב:

הנני ידידו הדו"ש ומנרכו בברכת אחרון ווארקין

סימן כ"ב

ב"ה יום ב' ד' דחנוכה תר"ץ פינסק

כבוד הרב וכ"י מהור"ר שמואל מאיר הכהן האלענדער רב בטשערנאוויץ (רומיניה)

עד שאלתו שהיה נלך לנרף לצורת הפתח עמוד אחד השייך למסה"ב, וספק כ"ח אם מהני ע"ז שכירת רשות מהבורגניסטער יו"ר במגיסטראט בהיות שאין לו שום רשות כלל כל מה ששייך למסה"ב, דרך לפקידו מסה"ב הרשות בזה ולא למגיסטראט, וגם שאלתי אופן יהיה השכירות אם סגו בדיובור בעלמא או שגלך לזה כתובת שטר, והנה לא ברירא לי כוונתו לפי משמעות לשון מכהבו, בעיר גופא, היינו בתוך כל שטח העירוב לא נמלא בתים וקרקעות השייכות למסה"ב, ורק העמוד של לזה"פ עומדת על הקרקע שלהם, כן משמע מהדיעות לשוני, ואם באמת לזה נתכוון אז ללורך היתר הטלפול בעיר אין שום לורך לשכירת רשות, דדוקא דירת נכרי אוסרת, היינו אם בשטח העירוב נמלאו בתים של נכרים מעורבים בין בתי ישראל, אז דירת הנכרי אוסרת, אבל מה שנמלא דירת נכרי חוץ לעירוב אין בכך כלום, ובש"ס דכוונתו לא לענין היתר טלפול כ"א שכירת הרשות הוא בא לתקן שהעירוב לא יעמוד על קרקע גולה, דבלא נטילת רשות מי הרשה לכס להשתמש בקרקע שאינו שלכס ולהעמיד שם עירוב, אבל באמת גם בזה אין לורך כלל לשכור רשות כיון שאין מדרך הממשלה להקפיד על דבר מועט כזה, והא קמין שאינם מקפידים דאילו קפדו היו מלווים להסיר את הקורה ומדלא ימחו גם עתה כשראו מכלל דלא קפדי, ובדבר שאין הבעלים מקפידים אין חשש גזל ומותר אפי' להחלה ליטול דבר כזה שלא מדעת בעלים וכמבואר ברמב"ם (פ"ה מהלכות אישוח) ובשו"ע (אה"ע סי' כ"ח) דאם קידש את האשה בדבר שאין בפה"ב מקפיד כגון חמרה או אגוז ה"ז מקודשת מספק, ובמ"ל ובפרישה שם כתבו דהספק הוא רק משום דלבר קמן הוא ובמקומו לא הוי שו"פ ואפי"ה מקודשת מספק שמה שו"פ במדי, אבל אם היה פרוטה הוי קדושי ודאי, הרי לפינוי ענדבר

serve as an halachic doorway? After all, telegraph lines were not meant to serve as doorways. Some *Poskim* countered that: a) the lines were raised on poles above ground; and, b) the poles were never placed right in the middle of a street or sidewalk, precisely in order to afford easy passage through the "doorways" thus formed. Others ruled that the intention of the Jewish population to incorporate the telegraph lines in an *eruv* itself sufficed to redesignate them as doorways.¹³⁶ In practice, for well over a century the use of telegraph lines and their successor electric and telephone lines has been commonplace and universal.

The most basic Halacha of *tzuras ha'pesach*, the door frame effect that *Halacha l'Moshe me'Sinai* (the unbroken chain of tradition in Halacha from Sinai)¹³⁷ recognizes as a wall, is that the cable (the "*kaneh she'al gabeiheim*") which crosses over the poles (the "*lechayayim*" - singular: "*lechi*") must pass over the top of the poles, not on or over the sides of the poles. Crossing over the side of the poles constitutes the problem of "*tzuras ha'pesach min hatzad*," "a door frame on the side," explicitly invalidated by the *Gemara in Eruvin* (fig. 13).¹³⁸

¹³⁶ See the *Tikvas Zecharia*, pp.28-31; *Yesodei Yeshurun*, vol. 2, pp. 268-269; and, *Nesivos Shabbos* 19:12 and note 29, who does not even mention the dissenting opinion in his formulation of the Halachos. See below note 137.

¹³⁷ See *Sukkah* 5b.

→ ¹³⁸ *Eruvin* 5a, *Shulchan Aruch, Orach Chaim* 362:11.

One of the early metropolitan *eruvim* in North America was that of Toronto. The original *eruv*, in the downtown area (no longer inhabited by the Jewish community) was constructed by a great Polish *Posek*, Rabbi Yehuda Leib Graubart, the *Chavalim b'Ne'emeem*. Rabbi Graubart theorized that cables on crossbars and similar structures (such as are found on the metal structures that support high tension wires) do not fall into the category of *tzuras ha'pesach min hatzad*. He suggests that a *tzuras ha'pesach min hatzad* only exists where a cable is literally bolted to the side of a pole. Where, however, the cable is attached to the top of a crossbar, it is not technically a *tzuras ha'pesach min hatzad* - see *Chavalim b'Ne'emeem* 3:14-19 and *Yesodei Yeshurun*, *ibid.*, pp. 278-280. There were also *Acharonim* who ruled that "*b'she'as ha'dechak*" (at times when oppressive circumstances exert pressure to incline to leniency) it is possible to rely with overhead cables on *tzuras ha'pesach min hatzad*.

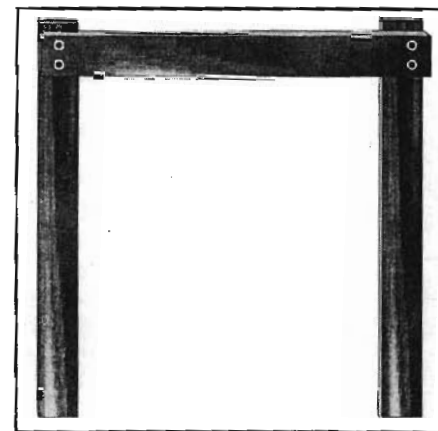

Fig. 13

crossbar and back again in quick succession!¹³⁹

This Halacha poses a formidable problem when using overhead cable in the construction of an *eruv*. Occasionally the cable does in fact go from the top of one pole to the top of the next. More often, however, the cable is attached to the side of the pole. Frequently, the same cable will weave back and forth, going from the top of the pole to the side of the next one, out on a

The vast majority of *Poskim*, however, resoundingly reject this position. See *Hilchos Eruvin* (Tel Aviv, 1972) 4:5-8, notes 67-68, and Rabbi Ovadia Yosef's *haskama* to the *sefer* (see also *Nesivos Shabbos* 19:31, note 70 and 19:41, note 91).

Furthermore, it is difficult to conceive of a true *she'as ha'dechak* in our circumstances. In 19th century Europe an *eruv* was often essential to bring water to one's house on *Shabbos*! In a *teshuva* written to Detroit in 1979, Rabbi Moshe Feinstein discusses what is considered a "*tzorech*" (need) and/or "*tzorech gadol*" that would indicate that an *eruv* should be built in a community. See *Igros Moshe, Orach Chaim* 5:29 (and the end of the preceding *teshuva* there as well). "*Tzorech gadol*" is not, however, license to build and rely upon a "*she'as ha'dechak eruv*." See also below note 22. Normative Halacha, and current practice, is never to allow the use of *tzuras ha'pesach min hatzad*.

An interesting tangent: The *Maharsham* 4:71 is of the opinion that the *chuppa* (canopy) used at wedding ceremonies must be defined as surrounded by halachic walls. He writes that, therefore, *tzuras ha'pesach min hatzad* is unacceptable, and that, therefore, it is essential that the poles be underneath the canopy, not to the sides of the canopy - see *Nesivos Shabbos* 19:28, note 63.

¹³⁹ Frequently the overhead cable will run through a hole drilled into a wooden utility pole (known as a "bolt-through" pole). The use of such poles and cables as part of a *tzuras ha'pesach* hinges on a disagreement between the *Mishna Berura* 362:64 (*l'chumra*) and the *Aruch HaShulchan, Orach Chaim*, 362:32 and *Chazon Ish, Orach Chaim*, 71:9 (*l'kulla*) about whether the *lechi* may extend above the

תשובות סי עא מהרש"ם

ומה שהאר"ך ר"מ דין אס יש בנהר שיעור סאתים חי מבטל הדירה ודינה כנקעה יותר כז"ס דל"מ לה"פ לשיטת כמ"פ והביא מה"ע ס' קכ"ח ס"ו להוכיח דמיס הראוים לשתי נחשכים בכלל העיר תמהני שלא הביא דברי ש"ס וטע"ע ס' שני"ח סעי' י"א ומנ"א ס"ק ע"ו אך כמ"ס כש"ע דדוקא כשיש בעומק עשרה אס אין ראוים לשמות מבטלין הדירה אבל כז"ד כפי מ"ס ר"מ דראוים לשתיית ארס לכז"ע אין מבטלין הדירה והל"י רחב ק' אמה מהני לה"פ ועיין בדרכ"י שי"ב אות ד' כשס ס' הנחיס שמולק על הרשב"א בזה ופסק דגם באין עמוקים עשרה מבטלין הדירה אבל כז"ד כפ"ס ר"מ מהני לה"פ כז"ל ולכן הניי מסכים לתקן גם לד' של העיר להליל רביס ממכשול :

עוד להל"ל.

מכתבו

הניעתי ומה שחמה עמ"ס בחש"ו שס די"ל דמוזה קיל משנת והא בש"ס שס דף י"א ע"ב דין אס לה"פ לריך ליעט מייחוי רחוי מדין דמוזה דהין לריך ליעט וכע"כ דשויס וגם הביא מלעיל ג' דלחד לישנה מכוי דרבנן קיל מסוכה [והא דכסוכה ז' מכוחר דשנת חמור מוכוה האריך לכחר דהיינו אס שיהס דלורייתא או שיהס דרבנן אכל ה"א לומר דגני מכוי דרבנן כשנת יחי' חומר מסוכה דלורייתא והביא מתוס' עירובין ע"ו ד"ה הביע והעלה דדוקא בלא עשה חיקון כלל עשו חיוק משא"כ בעשה עירוב והספק אס מועיל] והנה מלחזו ש"ס מפורש כסוכה ע"ז ע"ב לא ר' יוסי סבר כר' יהודה ע"כ לא קאמר ר' יוסי הכא אלא כסוכה דמ"ע אבל כשנת דלויכור סקילה לא ופרש"י דג"ה אבל שנת דלויכור סקילה במלכות דלורייתא מחמירין אפילו דרבנן דליח כה הרי דגם בעשה חיקון בין ב' הגורות ס"ל דגם דרבנן עשו חיוק כשנת טפי ומסוכה ואלכיה דר"י ס"ל החס כהיפך דכסוכה חמור טפי משנת והיינו מהס דהין לדמות גזירות חכמים להר"י דלפעמים עשו חיוק יותר ולפעמים לא וכמ"ס החוס' כסוכה ב' ע"א ד"ה אחר ע"כ דגם עירובין ג' פליגי החס ככך דינא דהחס דוקא ולא כללף היא אבל ככ"ו מה שהקשיתי על הר"ן פ"ק דסוכה שפסק דגם כסוכה פכול לה"פ ששעה מן החד ותמהני דמני"ל ד"ז כיון דה"ס מנהל בין שנת לכלאים ח"כ י"ל דסוכה דמי לכלאים לחמין לי כח"ד כי נלאת מכהני הרגשתי מיד די"ל דדוקא בכלאים דתליא בערבוב וכשיס איוה הפרש בעלמא פיהיה היכר נתיים בני לבטל הערבוב וכמ"ס בתוס' שנת דף ע"ב וכמ"ס ר"מ וחי מוסיף שהרי מכוחר בתוס' סוכה י"ח ד"ה חכסדרה לעיין פי תקרה יורד וכוחס דדוקא בד' מחילות אמר' פ"ה יו"ט וכמלע הייבור כהבו שס והדתיא החס בית שמאל מקורה מותר לצעזע דחמירין פחיו"ס ח"ע"ג דליכא החס ד' מחילות חק דמוזח כלאים לשנת דלפילו פחות מותר לכלאים כדלמיתין דלעירובין ובי" ע"ג ומכוחר שס בש"ס דסוכה דמי לשנת (וע' בתוס' עירובין ד' ג"ג ד"ה חליו שרמו ג"כ לזה דכלאים קיל משנת) דקאמר לימא אביי ורבא כפלוגתא דרב ושמואל קמפלגי וכו' ומוכח דסוכה ושנת דמי להר"י וכע"כ בכלאים הטעם כמ"ס ולכן לרקו דברי כח"ד דמוזח דמי לסוכה ג"ה ולא לכלאים :

ובזה

הסירוהי חלונת הגאון בשנת הפל"א על הגאון הקדוש מנוטשאטש ז"ל במס שפסק דלוגכות החופה יהיה לה"פ למעלה ולא מן החד והוא השיג משה דכלאים קיל משנת והל"ל אין ללמוד מכלאים לשאר דברים וכז"ד דמי לכוכה דמפורש בר"ן דפסול מן החד ולדקו דברי מרן הקדוש ז"ל (ועי' ירושלמי דכלאים פ"ד ה"ג ובמגרי"ם שס מדרס רשב"ל דעומת דלרמב"ם ל"מ לה"פ כלל בכלאים ועי' דסוכה קיל משנת דעומת בכל הסוגיא ותבין אך דהתם מוכח דל"פ מן החד מתי כשנת וז"ע וע"ע במגרי"ם ד"ס אין חלומר וכו') וכעוף דברי הש"ס שהבאתי סוכה ע"ז דלג' יודלח סוכה חמור משנת יש לי לדון דר"י תול לשיטתה כסוכה ד' ע"כ דסוכה דירת קבט בעיני ולכן אין מחילת חלוי' מתרחס כדלורייתא [וע' תוס' סוכה י"ח] ה"ל שכתבו לחלק כשנת גופא לעיין פחיו"ס בין דלורייתא

לרבנן] אבל כק"ג על הר"א"ש סופ"ט עירובין אות י' הוכיח דהר"י"ף לס"ל כהתוס' ודוקא גני סוכה אבל כשנת אין חילוק בין דלורייתא לרבנן אבל ר' יוסי סובר דסוכה דירת ערתי בעיני ולכן אין להחמיר במ"ע כמו בשנות דשנת דעיקרו חיסור סקילה. ומ"ס ר"מ דכיון דיש עכ"פ ד"ע בין קלות הכתים להגדר ח"כ לריך לה"פ כמ"ס הפמ"ג בא"א ס' שס"ה סק"ד ומוזח תמה עמ"ס בתשובתי דלחש השפה של הנהר גבוה י"ט ח"ל לה"פ תמהני דלף דבעי לה"פ מן קלה הנחיס עד קלה הנהר אבל לא ע"ג הנהר כיון דהשפה נחשב ככותל זכ"פ ואולם גם מאי דכשיטא ליה דגם כפר"ה ד"ע לריך לזה"פ כבר כתבתי בחש"ו להר"ב חכ"ד בולקאמין דנהי דהין סחירה ממ"ס במש"ז סימן שס"ג סק"ח דנפחות מי' ח"ל חיקון כלל דהחס כלל כקעי כה רביס אבל מ"מ ודאי כני בלחי וז"ל לה"פ וכמ"ס בחש"ו רע"א סימן ל"ג וגם הבאתי דברי מהר"ט בחורף ותשו' ח"ס ח"ש והנה גם כס' החיים ס' שס"ג העלה להקל בלחי כפר"ה פחותה מיו"ד ככמה טעמים נכונים והביא שהסכים עמו הגאון בעל ישועי"ע"ק ודלח כמק"ח אבל אס הפרנה יותר מיו"ד אמות ודאי לריך לזה"פ עד הנהר ועי' בחש"ו תועפות רלח חל"ח ס' ה' מ"ס ג"ה ועי' בנח"א שס"ג האשכול הל' עירובין סוס"י ס"ג :

וב"ש

ר"מ מדין הנהר זמון שנקרש דלכ"ע בטלי מחילות כמ"ס הט"ו ומנ"א סימן שס"ג וא"כ בטלה הדירה הנה בגוף דהין הרי האש"ז הוכיח כרליות ברורות דהקרישה איהס מבטלה כלוה וגם כש"ח נודע כשעריס מהר"ח חל"ח סימן ה' הוכיח כן ופסק כן למעשה וגם כש"ח הרי"מ חל"ח סימן ד' פסק כן והנה לפמ"ס הח"ס חל"ח ס' פ"ט לחלק בין היכי דהולכי דרכים עושים להס דרך נתיבה ע"ג הנהר הנקרש או מתבטל מחילות המיס בחורף ובין אס אין עושים להס הילוך ע"ג הכפור הנקרש אזי נחשב הכפור כמיס בעלמא על שס סיפו להיות נמוח והוי מחילה גם בחורף ע"ג וז"ל כז"ד אס בחורף אין מהלכיס ע"ג הנהר ח"כ הרי הנהר כמיס הגימזומיס שהרי נידון ע"ג סופו שמועיל כסם לזה"פ דהוי כדירה ואס מהלכיס שס כ"א שוב אין דין הכפור כמיס לבטל הדירה והוי בכלל רחוב העיר ודרכים המשולשים ועוד דכיון דתקון הוי בכלל דירה וז"ל כשעשה לה"פ הוי בכלל היקף לדירה דהא קיי"ל דכס"י שני"ח דלחס הוקף לדירה חס"י יש בו כמה מילין מותר לטלטל בכלו ואלף דמיליו כשנת ו' ע"ב וכ"כ ק"ג ע"ב דגני בקעה יש חילוק בין ימות החמה לימות הגשמיס [וע' ברשב"ם תוס' שנחלקו דין עבר עליו ימות הגשמיס פס"ח ח' חי הדר פקע מניה שס רה"י אבל רק לעיני עומתה ומדרכין] אבל היינו משוס דביה"ג יש שס זרעיס וח"א להלוך שס כלל ועי' תוס' ג"כ שס ד"ה בימה"ג דמרביעה שני' וחילך דהריסה מוזק לזרעיס ולתבואה אבל כאן בימה"ח שותין מן המיס ובימות החורף הולכין ע"ג עבור שאר תשמישין ומדוע יתבטל שס דירה משס אחרי שכבר הוקף לדירה וגם בל"ה יש לדון מדברי הג"א שהביא הרמ"א רס"י שני"ח דלחס הקרפף שמוך לבימו הוי בכלל מוקף לדירה וה"כ כיון דסמוך לעיר וכפרט שהוא כלמלע העיר ואלף דהמנ"א הוכיח דדוקא חס היה הדירה קודם לקרפף וזהו נראה דעת הר"א"ש הובלח ככ"מ פ"ה מבית הבחירה ה"א שכתב דהיקף הר הבית לא הועיל לטלטל שלא הוקף לדירה אף דהוי שמוך לבימה"ק [ובתוס' עירובין ל"ג פ"א ד"ה שהוא מכוחר דהעורה הוי מוקף לדירה שהיו שומרים שס כל הלילה ונחמילח דברייהס שס נקטו גם הר הבית אבל בסו"ד שס נקטו בחי' ה"ב רק העורה ומשונע ג"כ כהר"ש] וכבר תמה החווי"ט רס"כ דתמיד דהא הר הבית היה סמוך לפתרה אך לשיטת מנ"א י"ל דהיקף הר הבית הוי עשו מקודם ולפי"כ שיהיה ה"ה קודם לבתי העיר אינו מוקף לדירה אבל מ"מ כיון דעושין עתה לה"פ הוי שפיר בכלל הוקף לדירה וגם בחורף שרי וכמ"ס. וגם בל"ה הרי הא דכנקעה ל"מ לה"פ היינו אס כל ה' מחילות הס כלה"פ משא"כ כז"ד ולכן דרכר פשוט דמותר לעשות לה"פ ע"ג הנהר ופי' בשו"ת שו"ת מהר"ק ח"א סימן רי"ג שפסק ג"כ כששיות לכקל וכן המנהג בכל תפולות ישאל :

ובדבר

שס הקונה ומאריטש ולל כ"ה שיבער קרקע דח"י נותן כל המי הסג"ע ס' חוסר וגם מ שקיבל ארצה זאת לא קרא דכיון דנחית בשטר והביא חולק על ה בטכ"ס מטע מ"מ ח"א לה והביא מכהני חו"מ ס' ר' וחמרה שחו מרי"ג ש סימ ש"כ ג"כ סבר גלי דעתיה כ' והנה מ"ס ר' רק ששכר מן שער אבל לג שער אבל כ' מטעם זה א השטר וכפיר דחה ד' הט"ו מ"ס מדברי מ"ה כתב דג גמורה מכוול מפני רעהה והרי כבר ה' רעמה וגדולה שאס לא יפרי ח"כ היינו ש' למכור חמלו וס"ל דתליא מרה"ס מרטט לדרים להקל דכשידירות ח' כפרו שששטר בכל עיני ע"ג דהי דישראל דלגני דידים דלדרבה במס דקנה ממנו פ' ס' קכ"ח ש' רק להחיר ב' אבל כז"ד ש' חל"ח סימן פלוגי וכתבו פ' ופסמי"ט ש' שער לא נחש וככ"י ח"מ ח' השט"מ ח' בקידושין ע"ג אדם מקנה שרי גוסס

יותר ממה שחייבוהו חכמים, שרי, דומיא דהיתר אסטניס לרחוץ תוך שבעה, והיתר האשה להסתפר תוך למ"ד. ועפ"י פשוטו נראה שאין להביא ראיה כלל מכאן להחיר לישא מינקת חברו במקום מצוה — למי שאין לו אשה ובנים, דאף כאן לגבי אבלות אין יסוד ההיתר מכח מאי דהוי מקום מצוה בלבד, אלא מפאת מה דלא חשיב חו כתענוגים יתירים, וכמשנ"ת.

מר"ח ואילך אסור — כמו באבלות שלשים דעלמא. ועיי' פתחי תשובה לאו"ח תקנ"א ס"ג בשם תשו' פנים מאירות, דאשה מותרת בתספורת מר"ח ועד התענית, דהא יש מתירים אפילו באבלות לאחר שבעה. כלומר ומר"ח ועד התענית דינו כשלשים⁹.

ז. מקצת היום ככולו בסוף יב"ח

בשו"ע יו"ד שצ"ה ס"ג הובא מתרה"ד דל"א באבלות יב"ח שיהא מקצת היום האחרון ככולו. ועיי"ש בט"ז סק"ב, טעמו של התרה"ד דכל שתלוי במנין הימים אמרינן מקצת היום האחרון ככולו, משא"כ כאן, שתלוי האבלות בחדשים ולא בימים. ובאמת ה"י נראה לתת עוד טעם נכון לדין זה, דהנה דין מקצת היב"ח נלמד מקרא דכתיב גבי זבה, ואחר תטהר, אחר מעשה תטהר, והובאה הך ברייתא בסוף גדה (ס:). והנה קיי"ל (פסחים צ:). דכל חייבי טבילות טבילתן ביום — מכח הך דינא דמקצת היב"ח, חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה, ועיי"ש ברש"י. ובביאור הענין נראה לומר, דענין מקצת היב"ח גדרו, שבניהוג שבתחילת היום האחרון סגי. אכן היינו דוקא בזב וזבה שצריכים לבדוק את עצמם ביום השביעי¹⁰, והבדיקה היא היא קיום דין הספירה שלהם.

ו. בגדרי האבלות דחורבן

בט"ז לאו"ח (סי' תקנ"א ס"ק י"ג) אסור נטילת צפרנים מר"ח אב עד התענית, אבל לא קודם לכן, ואפילו לפי מה שנהגו איסור בתספורת מ"ז בתמוז, מכ"מ נטילת צפרנים קיל מתספורת. וביאור כונתו, דעיי"ן ח' ועק"א ליו"ד סי' שצ"ז ס"ז, שהביא מהלק"ט. דנטילת צפרנים שרי תוך יב"ח אפילו בלי גערה, ורק בשלשים אסור כמבואר בשו"ע שמה. וה"נ י"ל לגבי אבלות החורבן, דכבר ייסד מור"ג הגריד"ס, ז"ל, דמנהג האבלות מ"ז בתמוז ואילך הוא בבחינת אבלות של יב"ח, ובשבוע שחל בו ט"ב (ולפי מנהג הרמ"א — מר"ח ועד התענית) — הוי ניהוג האבלות בבחינת שלשים, ובט"ב גופו — נוהגים כל דיני שבעה. וממילא ניחא טובא חילוקו של הט"ז הנ"ל, דנטילת צפרנים שרי מ"ז בתמוז, כמו ביב"ח דעלמא, ורק

9) וצ"ע דכרי האגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קל"ז) שרק כתב להחיר תספורת לאשה בין המצרים קודם שבוע שחל בו ט"ב, עפ"י החשבון הנ"ל. ולכאורה טפי מסתבר כדברי הפמ"א, להחיר אפילו בשבוע שחל בו ח"ב, שדינו כשלשים ולא כשבעה. ועפ"י החשבון הנ"ל ה"י רבנו הגריד"ס, ז"ל, מורה ובא, להחיר להתגלח בימי הספירה — לאלו שמתגלחים בכל יום, וכן מ"ז בתמוז עד ר"ח אב, שדין זמנים אלה שוה לאבלות של יב"ח, וכיב"ח כבר נהגו העולם כדעת הפוסקים הסוברים, דהנהוג להתגלח בכל יום, וממתין קצת מלהתגלח — דזה

אבל בנדה ויולדת, שאין להם שום ניהוג מיוחד כלל בימי טומאתן, לא שייך לומר בהם שיהא מקצת היב"ח, דכל המקור לדין זה הוא מן הפסוק ואחר תטהר, אחר מעשה תטהר, והיכא דליכא מעשה של ניהוג איזה-ענין, לא שייך בכלל כל המושג של מקצת היב"ח. והנה באבלות שבעה, שתקנו חכמים שיהיה נוהג האבל בניוול, וכן בשלשים — שהצריכוהו חכמים שינהג בניוול במקצת, שפיר שייך לומר בהו, שכל שנהג מנהג של ניוול בתחילת היום האחרון, בהכי סגי, דמקצת היב"ח, ושפיר קרינן בהו ואחר תטהר,

סימן לט

בעניני נשואין

אחר מעשה תטהר, שבניהוגו בתחילת היום סגי. אבל באבלות של יב"ח, שאינו נוהג בכלל בניהוגי ניוול, אלא שאסרוהו חכמים להתערך בתענוגים של מותרות, בכה"ג שוה ממש לדין נדה ויולדת, ולא שייך כל הענין של מקצת היב"ח במה שנשמר ונוהר שלא לעבור על איסורי — האבלות שלו, שהרי סוכ"ס לא עשה שום מעשה ולא נהג שום ניהוג בתחילת היום האחרון של האבלות שלו. נוכדברים האלה שמעתי בשם רבנו, ז"ל, מפי תלמידיו. ועיי"ן עוד מש"כ לעיל בסי' י"ז אות ז'.

בענין חופת אלמנה

א. התוס' ביומא (יג:). ד"ה לחדא הביאור בשם הירושלמי, הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת.

השביעי, כדי שיהא בידה עכ"פ מקצת ניהוג באותו היום, ועמש"כ בזה לעיל בקונטרס הכתמים, בסי' כ"ח הערה א'.

ועיי"ן רא"ש לנדה (פ"ד ס"א) דפולטת אינה סותרת יום אחרון, דוראי דם כזבה... שסותרים כל המנין, סותרים עד ערב יום ז'. אבל פולטת שכ"ז, שאינה סותרת אלא יום אחד, אם פלטה אחר שספירה מקצת היום, שוב אינה סותרת וכו'. כלומר, דבי הלכות הן, דכזבה בעינן שבעה נקיים, וגם שבעה ספורים ובדוקים. וביום האחרון, כשאומרים מקצת היב"ח להרשות להזכה לטבול ביום השביעי, גדר הדין הוא, דסגי במקצת ניהוג בתחילת היום, אך מכ"מ אם תראה לאחר טבילתה בו ביום, בודאי קיי"ל שתסתור למפרע, דבענין שכל היום יהי נקי, ובראתה דם — חסר הוא בנקיות היום. אך בפולטת, שאינה סותרת כל שבעה, הרי להריא דאינה פוגמת בנקיות הימים, [דהלא בעינן שכל השבעה נקיים יהיו רצופים, ולפיכך סותרת למפרע כל שבעה, אפילו בסוף הו' נקיים]. ובודאי בפולטת צ"ל, דשפיר מיקרי יום נקי,

נ"ל לפרש, בתולה שיש לה חופה מבעו"י, משעה שנכנסה לחופה קנאה לכל דבר, להכי מותר לכא עליה בשבת. אבל אלמנה, שאין לה חופה, ואינה נקנית לבעלה ליורשה וליטמא

אלא דלא מיקרי יום שמור (עמש"כ במאמר הנ"ל מזה), ובשמורים הוא דקיי"ל דלא בעינן רצופים, ולהכי שפיר שייך לומר שהפולטת אינה סותרת אלא אותו היום בלבד, וממילא שפיר ניחא חילוקו של הרא"ש, דמדין מקצת היב"ח קיי"ל, דסגי בניהוג שבתחילת היום, והניהוג הוא כעשייתה את שבעת הימים לימים שמורים, דהיינו — ע"י בדיקות, ועיי"ן שלא פלטה שכ"ז. ולהכי, אחר שכבר טבלה בתחילת יום ז' מכח דין מקצת היב"ח, פשיטא דלא בעינן שוב עוד "שימור", ודוקא אם חראה דם באותו היום קיי"ל כחכמים דר' יוסי, שזה סותר למפרע, דראיית דם — אפילו בסוף היום השביעי, פועל לשוויי לכל היום כיום בלתי-נקי, ונמצא למפרע שטבלה אחרי וא"ו נקיים בלבד, ולא היו לה כלל ז' נקיים.

ועיי"ן מסקנת הגמ' יומא (ו:). דבועל נדה טבילתו ביום, דשפיר אמרינן ב"י מקצת היב"ח, והוא צע"ג לפי דברינו, דהלא אין לו אלא להמתין ז"י בטומאתו, ואין מוטל עליו לעשות מאומה או לנהוג באיזה ניהוג דנימא ביה אחר תטהר אחר מעשה תטהר,

לה ולהפר נדריה אלא ע"י ביאה, צריך לבא עליה מבעו"י, שלא יהא כקונה קנין בשבת. ואפי' אח"ל שיש לאלמנה חופה קודם ביאה וכו'.

ודברי התוס' הובאו בשו"ע א"ח (סי' של"ט ס"ה). וכתב שם הגר"א על זה, זהו כס"ד של התוס' דיומא (יג)... אבל התוס' חזרו... שהעיקר שאין חילוק בין בתולה לאלמנה.

ועי' בס' תת"ר ראש (הנהגות הגר"ח מוואלאזין) סי' צ"ה, שחמה ע"ד הסוכרים לפרש כן בכונת הירושלמי, שאלמנה אין לה חופה אלא ביאה, וכי בשביל שהחופה בבית אינה חשובה חופה וכו'.

והנראה לומר בכאור דעות אלו, דהנה הרמ"א כ' באה"ע (סי' נ"ה ס"א) והמנהג הפשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים יריעה פרוסה ע"ג כלונסות ומכניסים תחתיה החתן והכלה וכו'. וביאר שם בעזר מקודש שזה מדין צורת הפתח, דחשוב כרשות בפנ"ע, וכאילו הכניסה החתן לרשותו, אשר זהו עיקר יסוד הדין דנשואין, שהארוסה היא אשת איש שאינה בבית הבעל, והנשואה היא אשת איש שבבית הבעל, אשר ע"כ מכואר בגמ' (יומא הנ"ל) דביתו זו אשתו קאי דוקא אנשואה ולא אארוסה. [וכ"ה ברש"י לקידושין (י: ד"ה זו שביאתה)].

ומה"ט החמירו מקצת פוסקים כיריעה הפרושה ע"ג הכלונסות שלא תהא כדוגמת צוה"פ שעשאה מן הצד. וכן יש מהססים במה שהתחילו בקצת מקומות לעשות חופה כיריעה עגולה (במקום יריעה מרובעת שהיתה נהוגה משנים קדמוניות) מכח הסוגיא דכיפה ביומא (דף יא), דמשמע דלצוה"פ בעינן שלא יהא

החוט שמלמעלה נכפף למטה אלא מתוח דוקא, וכמו שהביא המשכנ"י בהל' ערובין ראי' מאן, הו"ד במשנ"ב לאו"ח (סוף סי' שס"ב).

[אלא שע"פ פשוטו כל זה איננו נכון, דלא קיי"ל כהך פירוש קמא של התוס', וכדברי הגר"א והגר"ח מוואלאזין הנ"ל, אלא דקיי"ל דענין היריעה הפרושה ע"ג הכלונסות מועיל לא מדין צוה"פ, אלא בתורת ופרשת כנפך על אמתך. ועי' רש"ש לקידושין (יח:) על דברי הגמ' שמה, כיון שפירש טליתו עליה, דזה המקור לענין הבאדעקען הנהוג אצלנו, אשר לפי דעת הט"ז והדגמ"ר ליו"ד (סי' שמ"ב) היינו הנישואין.]

ועיין עוד ברמ"א לאה"ע (סי' ס"א ס"א) שנהגו לעשות החופה תחת השמים לסימן טוב, שיהא זרעם ככוכבי השמים. ונראה פשוט דהיינו דוקא לאשה הנשאת בצעירותה שהיא בת בניס, אבל באלמנה זקנה שאינה בת בניס, לא נהגו כן, אלא עושים החופה בבית.

ועי' גמ' סוכה (ז:): סיכך ע"ג פסי ביראות כשרה, דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה. ועמג"א ובהגר"א ע"ד הרמ"א לאו"ח (סי' תר"ל ס"ז), דהיינו דוקא ברה"ר ולא בחצר. ונראה דה"ט, דבחצר המסובב במחיצות מסביב, כל שטח החצר נידון כמוקף ע"י אותן המחיצות, וממילא, בעושה פסין באמצע החצר, אינם פועלים לאשוויי להשטח הפנימי ההוא כמוקף, שהרי בין כה וכה, כל המקום ההוא כולו מוקף הוא מסביב. ודוקא ברה"ר, שאינו מקום מוקף, שייך לומר, שהפסין פועלים לאשוויי להמקום כמוקף לגבי הלכות שבת, ומיגו דהוי דופן לשבת וכו'.

ואף דפשיטא דאפשר לעשות סוכה בחצר, היינו דוקא בדפנות הכשרות עפ"י הל' סוכה,

שמח, ועיין בזה. [ועי' מש"כ מזה בסוף סי' י"ז].
1) ועמ"ש"כ בזה עוד בס"י ל' אות ח'.

שאינ מן הצורך שיפעלו להקיף את שטח מקום הסוכה ולאשווייה כרה"י. אבל בכדי להכשיר סוכה מכה דיני מחיצות דשבת, ומדין מיגו דהוי דופן לשבת וכו', אז בעינן שיפעלו המחיצות להקיף את אותו השטח, והיכא דכל המקום כולו מסביב בין כה וכה מוקף הוא, א"א לומר שהפסין שהוא עושה עכשיו פועלים להקיף את שטח המקום שבאמצע.

ומעתה נ"ל דה"ט נמי דהירושלמי [לפי ס"ד התוס'], דחופה של יריעה הפרושה ע"ג כלונסות, דמהני מטעם צוה"פ, וכמש"כ בעזר מקודש, לא תועיל לחלוק אותו השטח ולאשווייה לרשות בפנ"ע כשהוא בתוך הבית, שהרי מחיצות הבית מקיפות את כל החצר כולו מסביב, וה"ט דמחלקינן בין בתולה לאלמנה, דזו הצעירה שהיא בת בניס חופתה תחת השמים לסימן טוב, וזו הזקנה שאינה בת בניס, חופתה בבית.

ועי' שו"ע א"ח (סי' נ"ה סי"ט) ש"ץ בחיבה וט' בביהכ"נ מצטרפין, אע"פ שהיא גבוהה יו"ד ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות יו"ד, מפני שהיא בטלה לגבי ביהכ"נ. ועי' בס' נחמיה (חד) ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר, ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה וכו' על ימינו. ומשמאלו פדיה ומישאל וכו'. ועיי"ש ברלב"ג, שלפי שהמגדל ההוא ה"י גבוה עשרה טפחים או יותר, והי' חולק רשות בפני עצמו, היו שם עמו מימינו ומשמאלו קצת אנשים כדי שלא יאמר דבר שבקדושה בפחות מעשרה. עכ"ל. ולפוס ריהטא דברי הרלב"ג הם בסתירה לדברי השו"ע. אכן נראה ליישב, דכשו"ע מיירי במגדל שעומד באמצע ביהכ"נ שיש לו מחיצות סביב סביב, וממילא אין מחיצות המגדל

חולקות רשות בפני עצמן. משא"כ בספר נחמיה, דמיירי קודם שבנו מחיצות סביב להר הבית, ואז שפיר מהנו מחיצות המגדל לחלוק רשות לעצמן.

ואף דאם היו מעמידים החופה שבתוך הבית סמוך לאחת ממחיצות הבית הי' שפיר חולק רשות בפנ"ע, דשוב א"א הי' לומר שבין כה וכה כל שטח הבית כולו מוקף הוא מסביב ע"י מחיצות הבית, שהרי אותו חלק המחיצה הסמוך לחופה איננו משמש עוד כמחיצה בעד שאר שטח הפנימי של הבית, שהרי הוא מסולק מלשמש כמחיצה ומקיף בעד השטח ההוא². מכ"מ המנהג הפשוט הוא להעמיד החופה באמצע החדר, ולא סמוך לאחד הכתלים, ומה"ט ס"ל להני פוסקים דחופה כזו אינה חולקת רשות לעצמה, ואינה קונה, דכל יסוד ענין נישואין היינו הכנסה לרשותו ולביתו של הבעל, וממילא בעינן לזה חופה החולקת רשות בפנ"ע עפ"י הל' צוה"פ.

אי בעינן שחדר הייחוד יהא של הבעל ב. ואגב תמיהני על מש"כ העזר מקודש הנ"ל (וכן אומרים בשם מהר"ל דיסקין והגר"י) דבכדי לקנות בייחוד בעינן שהחדר יהי' קניו להחתן, דעפ"י פשוטו חומרא זו נסתרת היא מגמ' מפורשת בכתובות (מח:), דסתם חצר דידה ללין, סתם חצר דידה לנישואין, ומשמע להדיא דבכנסה לחצר דידה לשם נישואין להדיא, דשפיר קונה, אף דהויא חצר דידה. L

זמן דרשת הרב תחת החופה ג. עי' מג"א לאו"ח (סי' ר"ו סק"ג) בשם תשו' הר"א מזרחי, ובפרמ"ג שם, שאין להפסיק

2) עגמ' ערובין (צב:) ובמש"כ מזה בס"י י"ג אות ח'.

35